

ارکان اسلام

از خلال خطبه های مسجد نبوی

مؤلف

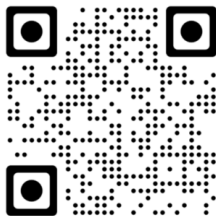
شیخ دکتر عبد المحسن بن محمد القاسم
امام و خطیب مسجد شریف نبوی

مترجم بالفارسیة

ارکان اسلام

از خلال خطبه های
مسجد نبوی

برای دانلود کتاب، کد را اسکن کنید

a-qasim.com

اركان اسلام:

از خلال خطبه های

مسجد نبوی

تألیف:

د. عبد المحسن بن محمد القاسم

إمام وخطيب المسجد النبوي الشريف

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
المُقَدِّمَةُ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِهِ
وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ.
أَمَّا بَعْدُ:

همانا اصول و ارکانی که اسلام بر آنها بنا نهاده شده پنج رکن
میباشند، و ایمان بنده درست و صحیح نخواهد شد مگر با تحقیق قوی
و عملی و اعتقادی این ارکان، و این ارکان عبارتند از: شهادتین، نماز، و
زکات، و روزه، و حج.

و جهت اهمیت و الای این ارکان برای هر کدام از آنها جداگانه خطبه
هایی در مسجد نبوی ایراد نمودم، سپس هر کدام آنها را در این کتاب به
صورت مرتب در آوردم، که مجموع آن به نوزده (19) خطبه رسید،
و آنرا «ارکان اسلام: از خلال خطبه های مسجد نبوی نامیدم».

از الله متعال خواهانم تا آنرا مفید قرار داده، و فقط در راه رضایت
خویش قرار دهد.

وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

د. عبد المحسن بن محمد القاسم
إمام وخطيب المسجد النبوي الشريف

شهادتین

فضلیت کلمة التوحيد (1)

همانا حمد و ستایش شایسته الله است، او را شکر گذاریم و از او یاری جسته و طلب بخشش و مغفرت گناهان را می کنیم، و از شر گناهان و اعمال بد خویش به او پناه می بریم، کسی را که الله متعال هدایت کند، هیچکس باعث گمراهی او نخواهد شد، و کسی را که او گمراه کند دیگر کسی باعث هدایت او نخواهد شد، گواهی میدهم که الهی و معبودی به جزء الله متعال نبوده، و محمد بنده و فرستاده ی اوست.

اما بعد:

ای بندگان الله از الله بترسید همانگونه که شایسته اوست، و به ریسمان ناگسستگی اسلام چنگ بزنید.

ای مسلمانان:

شرف بنده در روی آوردن به طاعت و بندگی الهی می باشد، و حکمت از آفرینش و امر الهی نیز همین است، و با آن رستگاری و نجات در دنیا و آخرت حاصل خواهد شد:

﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾

هر کس خدا و پیامبرش را فرمان برد قطعاً به رستگاری بزرگی نایل آمده است، (سوره الاحزاب: 71)، و شادی و خوشحالی و لذت بردن و خوشی اوقات و نعمت ها همه در شناخت الله و توحید او و ایمان آوردن به آن است.

و بهترین سخن و محبوب ترین آن نزد الله همان سخنی است که در تعریف و تمجید او باشد، و بهترین تعریف و تمجید برای الله همان کلمه توحید «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» می باشد، کلمه ای که بر مبانی آن آسمان و زمین بنا نهاده شد، و به خاطر آن مخلوقات آفریده شدند، و به خاطر آن کتاب های آسمانی نازل شده و پیامبران فرستاده شدند، الله متعال فرمود:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾

و پیش از تو هیچ پیامبری نفرستادیم مگر اینکه به او وحی کردیم که خدایی جز من نیست پس مرا بپرستید، (سوره الانبیاء: 25) و با این کلمه پیامبران اقوام خویش را بیم دادند: الله متعال فرمود:

(1) این خطبه در روز جمعه، ششم جمادی الاولی سال 1438 هجری در مسجد رسول الله ایراد شده

﴿أَنْ أُنذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ﴾

﴿که بيم دهيد که معبودی جز من نيست پس از من پروا کنيد﴾، (سوره النحل: 2).

با اين کلمه الله متعال بر يگانگی خویش گواهی داد و بعد از آن نیز بهترين مخلوقات او نیز بر آن گواهی دادند،

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ﴾

﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

﴿خدا که همواره به عدل قيام دارد گواهی می دهد که جز او هيچ معبودی نيست و فرشتگان [او] و دانشوران [نیز گواهی می دهند که] جز او که توانا و حکيم است هيچ معبودی نيست﴾، (سوره آل عمران: 18)

ابن قيم رحمه الله می گوید: «اين والاترين و بزرگترين و عادلانه ترين و راست ترين گواهی است، که از والاترين شاهد و برای والاترين مشهود عليه می باشد».

تمامی ادیان بر اين کلمه بنا نهاده شده اند، وکل دين شامل حقوق اين کلمه بوده، وپاداش و ثواب بر مبنای اين کلمه و سزا و عذاب نیز بر ترک کردن و يا کوتاهی در آن مترتب می باشد، کلمه ای که دارای فضل و منزلت بالا و فضایل فراوانی می باشد، پس اين کلام همان اصل مطلق اسلام است، واولين رکن و مبنای با عظمت آن می باشد، و بر مبنای آن ديگر ارکان اسلام پايدار خواهند ماند، و اين کلمه رکن ايمان به الله و بزرگترين جز آن می باشد، پس ايمان بدون آن صحيح نبوده، و نیز استوار بر آن نخواهد ماند.

بر مبنای اين کلمه دين تاسيس شده و قبله بنا نهاده شد، و اين فقط حق الله بر بندگان اوست، کلمه ی اسلام، وکلید بهشت می باشد، و با اين کلمه است که انسان ها بر دو قسمت بدبخت و سعادت مند، مقبول و رانده شده، تقسيم شده اند، فرق بين اسلام و کفر است، سخن گويان بهتر از اين کلمه سخنی را بر زبان نياورده اند، و عمل کنندگان عملی بهتر از مدلول اين کلمه را انجام نداده اند، رسول الله ﷺ می فرماید: ((محبوب ترين سخن در نزد الله چهار کلمه هستند: **سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ**)) (روایت مسلم).

اين همان کلمه ی تقواست که الله متعال بندگان خاص خویش را به آن اختصاص داد؛ الله متعال می فرماید:

﴿وَالَّذِينَ هُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَىٰ وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا﴾

﴿وَأرمان تقوا را ملازم آنان ساخت﴾، (سوره فاطر: 26).
واین همان دستاویز استوار است که هر کس بر آن چنگ زند نجات خواهد یافت؛ الله متعال می فرماید:

﴿فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى
لَا انفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

﴿پس هر کس به طاغوت کفر ورزد و به خدا ایمان آورد به یقین به دستاویزی استوار که آن را گسستن نیست چنگ زده است﴾، (سوره البقرة: 256).

والا مقامی از صفات این کلمه بوده، وپایداری آن همیشگی است، الله متعال می فرماید:

﴿وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا﴾

﴿و کلمه خداست که برتر است﴾، (سوره التوبه: 40).
کلمه ی پاکی است که الله متعال برای آن در کتاب خویش مثالی بیان نموده و می فرماید:

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ
أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ﴾

﴿آیا ندیدی خدا چگونه مثل زده سخنی پاک که مانند درختی پاک است که ریشه اش استوار و شاخه اش در آسمان است﴾، (سوره ابراهیم: 24).
با آن انشراح صدر حاصل می شود، ﴿پس کسی را که خدا بخواهد هدایت نماید دلش را به پذیرش اسلام می گشاید﴾، ابن جریج رحمه الله می گوید: «مراد اینجا همان (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) می باشد»، و سلامت قلب با آن حاصل می گردد:

﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ * إِلَّا مَنْ آتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾

﴿روزی که هیچ مال و فرزندی سود نمی دهد * مگر کسی که دلی پاک به سوی خدا بیورد﴾، (سوره انعام: 125).
ابن عباس رضی الله عنهما می گوید: «قلب سلیم: یعنی شهادت بدهد که هیچ معبودی جز الله نیست».

واین همان دعوتی حقی است که باطل در آن راهی ندارد، و سخن مستقیمی که هیچ نوع کجی در آن وجود ندارد، و گواهی راستینی که در آن دروغی نیست، و بهترین وصفیست که مختص الله متعال می باشد،

واین همان سخن پایدار در فرزندان ابراهیم علیه السلام می باشد؛ الله متعال فرمود:

﴿وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقْبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾

﴿و او آن را در پی خود سخنی جاویدان کرد باشد که آنان [به توحید] بازگردند﴾، (سوره ال.خرف: 28).

ابن کثیر رحمه الله می گوید: «این سخن: همان لا اله الا الله می باشد، که الله متعال آنرا در نسل و اولاد ابراهیم علیه السلام همیشگی و پایدار قرار داد که هر کس از آنان ایمان آورد به آن کلمه اقتدا بکند.»
«لا اله الا الله» بزرگترین نعمت بر مخلوقات است؛ الله متعال فرمود:

﴿وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَهْرَهُ وَبَاطِنَهُ﴾

﴿و نعمتهای ظاهر و باطن خود را بر شما تمام کرده است﴾، (سوره لقمان: 20).

سفیان بن عیینه رحمه الله می گوید: «الله متعال بر بندگان خویش نعمتی بالاتر از اینکه لا اله الا الله را بر آن معرفی نمود؛ ارزانی نداشته است.»

کلمه ای که مساویست با دنیا و هر آنچه در آن وجود دارد، رسول الله ﷺ فرمودند: ((گفتن: **سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ؛** برای من از هر آنچیزی که خورشید بر آن طلوع نموده است محبوب تر است)). (روایت مسلم).

واین کلمه اولین واجب از نظر علمی و عملی بر بندگان است تا آنرا یاد بگیرند، الله متعال فرمود:

﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾

﴿پس بدان که همانا معبودی بجز الله نیست﴾، (سوره محمد: 19).
شیخ الاسلام رحمه الله می گوید: «سلف امت اتفاق دارند که اولین چیزی که بندگان بر آن امر می شوند شهادتین است»، واین کلمه نیز آخرین عمل واجب بر بنده می باشد؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((هر کس آخرین سخنش لا اله الا الله باشد؛ وارد بهشت خواهد شد)) (روایت ابوداود).

فرد آگاهی که به آن عمل کند پایدار خواهد ماند، الله متعال فرمود:

﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ

﴿أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا﴾

﴿همانا کساند که گفتند پروردگار ما الله است و بر آن استقامت ورزیدند﴾ (سوره الاحقاف: 13)، ابن عباس رضی الله عنه می گوید: «یعنی:

گواهی لا اله الا الله» ﴿پس بر آنان هیچ گونه بیم و ترسی نیست﴾. اگر این کلمه با صداقت و راستی گفته شود قلب از وجود هر موجودی غیر از الله پاک خواهد گشت، و غیر از الله کسی را صدا نخواهد زد، و از کسی غیر از او نخواهد ترسید، و بر غیر از او توکل نخواهد کرد؛ و از آثار نفس و هوا و هوسش چیزی باقی نخواهد ماند.

و این کلمه نگهبان اموال و خونهاست، رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: ((هر کس لا اله الا الله را بگوید، و به هر آن چه غیر از الله است کفر ورزد؛ مال و خون او حرام بوده و حسابش بر الله می باشد)) (روایت مسلم).

اولین چیزی است که با آن دعوت شروع می شود، و رسول الله صلی الله علیه و آله نیز با آن دعوت خویش را آغاز نمودند، و بر مبنای آن با صحابه بیعت نموده، و دعوتگران را به شهرهای مختلف می فرستادند، همانگونه که خطاب به معاذ گفتند: ((همانا تو به سوی اهل کتاب روانه می شوی؛ پس آنان را به سوی شهادت لا اله الا الله و اینکه من فرستاده الله هستم دعوت بده)) (متفق علیه).

کلمه توحید کلمه ی یکسانی است، که بر مبنای آن مخلوقات جمع شده، و بدون آن تفرقه و اختلاف پدیدار می گردد، الله سبحان فرمود:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ

وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا﴾

﴿بگو ای اهل کتاب بیایید بر سر سخنی که میان ما و شما یکسان است بایستیم که جز خدا را نپرستیم و چیزی را شریک او نگردانیم﴾، (سوره آل عمران: 64).

هر کس آنرا صادقانه بگوید رستگار خواهد شد؛ رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: ((ای مردم بگویید: لا اله الا الله؛ رستگار خواهید شد)) (روایت احمد).

کسی که به آن چنگ بزند پس به بالاترین شعبه ایمان دست یافته است، رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: ((ایمان هفتاد و اندی شعبه می باشد، و افضل ترین آنها: گفتن: لا اله الا الله می باشد)) (روایت مسلم)، و آیه ای که شامل این کلمه است، بزرگترین و بالاترین آیه قرآن می باشد، و همچنین سید الاستغفار شامل توحید می باشد.

و این کلمه از میان اعمال بالاترین و بیشترین اجر و پاداش را دارا می

باشد؛ پس « هر کس در روز صد مرتبه بگوید **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**، برای او به مانند آزاد کردن ده برده بوده، و برای او صد نیکی نوشته شده و از او صد گناه پاک خواهد شد، و برای او در برابر شیطان پناهی خواهد بود تا این که شب بکند، و کسی بهتر از او عملی نخواهد آورد مگر همان کس که آنرا بیشتر گفته باشد)) (متفق علیه))، ((و هر کس **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**، را ده مرتبه بگوید؛ مانند آن است که چهار نفر از فرزندان اسماعیل علیه السلام را آزاد گرداند)) (روایت مسلم).

و این کلمه بهترین و والاترین صدقه بدون دادن مال می باشد؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((هر لا اله الا الله که بگویی بمانند یک صدقه است)) (روایت مسلم)، و نیز این کلمه سبب نجات بنده در قبر می باشد، و بر آن نیز هنگام سؤال در قبر ثابت قیم خواهد ماند، رسول الله ﷺ فرمودند: ((شخص مسلمان هنگامی که در قبر سؤال شود: او گواهی دهد که معبودی به جز الله نبوده و محمد رسول الله می باشد، این مصداق گفته ی الهیست که فرمود:

﴿خدا کسانی را که ایمان آورده اند در زندگی دنیا و در آخرت با سخن استوار ثابت می گرداند﴾ (متفق علیه).

و اعمال نامه ی گناهان - به فضل الله - با سنگینی این کلمه پراکنده می شود، رسول الله ﷺ فرمودند: ((مردی آورده می شود، که نود و نه اعمال نامه بر روی آن باز خواهد شد، و هر کدام از آن به اندازه دید چشم انسان وسعت دارد، و از اعمال او کارتی بیرون آورده می شود که در آن: **أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ**، وجود دارد، پس تمامی اعمال نامه ها در یک کفه ترازو قرار گرفته و این کارت در کفه دیگر آن قرار می گیرد، که با سنگینی این کارت تمامی اعمال نامه ها پراکنده می شوند)) (روایت احمد).

اهل این کلمه از شفاعت کنندگان هستند، با الله رحمن عهد و پیمان دارند،

﴿لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا﴾

﴿[آنان] اختیار شفاعت را ندارند جز آن کس که از جانب [خدای] رحمان پیمانی گرفته است﴾، (سوره مریم: 87).

خوش نصیب ترین مردم نسبت به شفاعت رسول الله ﷺ هستند که این کلمه را مخلصانه و صادقانه گفته باشند، رسول الله ﷺ فرمودند: ((خوش نصیب ترین مردم نسبت به شفاعت من روز قیامت: همان

کسانی هستند: که لا اله الا الله را خالصانه گفته باشد)) (روایت بخاری).
 وپاداش کسی که آنرا صادقانه و با یقین وبدون شک وتردید گفته باشد
 وبر آن عامل بوده واز هر چیزی که با آن تناقض داشته باشد دوری
 نماید، بهشت است، رسول الله ﷺ فرمودند: «هیچ بنده ای نیست که لا
 اله الا الله را بگوید، سپس بر آن بمیرد؛ مگر اینکه وارد بهشت خواهد
 شد» (متفق علیه)، وبر گوینده آن دروازه های هشتگانه بهشت باز
 خواهد شد، از هر کدام که بخواد وارد می شود؛ بلکه هر کس در گفتن
 آن صادق بوده و عامل بر مقتضای آن باشد، آتش دوزخ او را نخواهد
 سوزاند، رسول الله ﷺ فرمودند: ((هر کس صادقانه از قلبش گواهی بدهد
 که هیچ معبودی بجز الله نبوده ومحمد فرستاده الله می باشد، الله آتش را
 بر او حرام می گرداند)) (متفق علیه). والله متعال هر کس که آنرا گفته
 باشد و در قلبش ذره ای از ایمان باشد؛ از آتش جهنم بیرون می آورد،
 الله متعال می فرماید: ((قسم به عزت وشکوهم، وبزرگی وعظمت، هر
 کس لا اله الا الله را گفته باشد او را از آتش جهنم بیرون خواهم کشید))
 (روایت بخاری).

وبه خاطر اهمیت کلمه توحید در تمام اوقات زندگی انسان؛ شریعت
 بر ملازمت وتکرار آن در همه اوضاع زندگی تشویق نموده است، پس
 ((هر کس صبحگاه بگوید: **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ،
 وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**؛ به مثابه آزاد کردن یکی از
 فرزندان اسماعیل می باشد، وبرای او ده نیکی نوشته شده وده گناه از
 گناهانش پاک می شود، وده درجه به جایگاه و منزلت او افزوده خواهد
 شد، واز شر شیطان تا شبانگاه در امان خواهد بود،واگر آنرا شامگاه
 بگوید، همان اجر وثواب نصیب او خواهد شد وتا صبحگاه نیز از گزند
 شیطان در امان خواهد بود)) (روایت ابوداود)، واگر هنگام اتمام وضو
 آنرا بگوید، دروازه های هشتگانه بهشت به روی او باز خواهند شد،
 رسول الله ﷺ فرمودند: ((هیچ کس از شما نیست که به نحو احسن وتمام
 وکمال وضو گرفته سپس بگوید: **أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ
 وَرَسُولُهُ**؛ مگر اینکه دروازه های هشتگانه بهشت به روی او باز خواهند
 گشت)) (روایت مسلم).

این کلمه شروع وپایان اذان می باشد، رسول الله ﷺ فرمودند:
 ((هنگامیکه مؤذن بگوید: **اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ**، سپس یکی از شما بگوید: **اللَّهُ
 أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ**، سپس مؤذن بگوید: **أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَ**
أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، سپس مؤذن بگوید: **أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَ**
أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، سپس مؤذن بگوید: **حَيَّ عَلَى
 الصَّلَاةِ، وَ**او نیز بگوید: **لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ،** و سپس مؤذن بگوید:

حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، و او نیز بگوید: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، سپس موذن بگوید: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، و او نیز بگوید: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، و سپس موذن بگوید: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، و او نیز در جواب و با اخلاص بگوید: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، و ارد بهشت خواهد گشت)) (روایت مسلم).

و((هر کس هنگام شنیدن ندای موذن بگوید: **أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيْتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا؛** گناهانش بخشیده خواهند شد))

و هنگامیکه بنده جهت نماز خواندن می ایستد آنرا با کلمه توحید آغاز می نماید و همچنین نماز بدون تحیات درست نیست، و نماز گذار قبل از سلام دادن به الله متعال متوسل شده و این دعا را می خواند ((پرورگارا گناهان قدیم و جدید مرا بیامرز، از هر آنچه آشکار و یا پنهان بوده است، و از هر آنچه که تو از من بهتر بر آن آگاه هستی، چرا که تو پس و پیش کننده هستی و هیچ معبودی غیر از توییست)) (رواه مسلم).

و در پایان هر نمازی می گوید: ((**لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**)) (متفق علیه)، و با آن تیسح گفتن را پایان می دهد، پس ((گناهانش حتی اگر به اندازه کف دریا باشند پاک خواهند شد)) (روایت مسلم).

و این کلمه در مناسک حج در هر جا و مکانی به همراه شخص خواهد بود، ((رسول الله ﷺ هنگام بالا رفتن از صفا و مروه رو به قبله نموده و توحید الله و بزرگی او را ذکر می نمودند)) (روایت مسلم)، و در مزدلفه: ((رسول الله ﷺ با رسیدن به مشعر از آن بالا رفته و حمد و ثنا و توحید و عظمت الله را ذکر کردند)) (روایت نسایی)، و ((و هنگام رجوع از جهاد و یا حج و عمره بر هر بلندی که می رسیدند سه مرتبه تکبیر گفته و سپس: **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**)) را می خوانند. (متفق علیه).

و در زمان های خیرات و نیکی ها -مانند ذی الحجه- زیاد خواندن آن مستحب است، و خطبه ها نیز با کلمه توحید شروع می شوند، و در نشستن با مردم اگر در مجلسی زیاد بیهوده گویی روی داد، ولی بنده قبل از برخاستن از جای خویش بگوید: **«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ؛ إِلَّا غَفَرَ لِي مَا كَانُ فِي مَجْلِسِهِ ذَلِكَ»** گناهان آن مجلس او بخشوده خواهند شد)) (روایت ترمذی)، ((و هر کس شبانگاه از خواب بیدار شد -پس کلمه توحید را خوانده، و سپس دعا نمود؛ دعایش اجابت خواهد شد، و اگر وضو گرفته و نماز خواند نمازش پذیرفته خواهد شد)) (روایت بخاری)، و در حالت پریشان حالی و سختی ها: **«لَا**

إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَرَبُّ الْأَرْضِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ» را بخواند. (متفق عليه).

و حمد و ثنا گفتن برای الله متعال قبل از خواستن از او از اسباب قبولی و اجابت شدن دعاست، الله متعال می فرماید:

﴿وَدَا التُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ

أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ *

فَأَسْتَجِبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْعَمَى ﴿﴾

﴿و ذوالنون را [یاد کن] آنگاه که خشمگین رفت و پنداشت که ما هرگز بر او قدرتی نداریم تا در [دل] تاریکیها ندا درداد که معبودی جز تو نیست منزهی تو راستی که من از ستمکاران بودم پس [دعای] او را برآورده کردیم و او را از اندوه رهانیدیم﴾، (سوره الانبیاء: 87-88).

رسول الله ﷺ فرمودند: ((هیچ شخص مسلمانی در هیچ خواسته ای این دعا را نخوانده است مگر اینکه الله متعال دعای او را اجابت نموده است)) (روایت ترمذی).

و این کلمه کفارہ قسم خوردن به غیر از الله می باشد، رسول الله ﷺ فرمودند: ((هر کس در قسم خویش به لات و عزی سوگند یاد کرد؛ باید بگوید: لا اله الا الله)) (متفق علیه).

و هر کس در بستر وفات بود تلقین این کلمه بر او مستحب است، چرا که رسول الله ﷺ فرمودند: ((به کسانی که در حال احتضار هستند لا اله الا الله را تلقین بکنید)) (روایت مسلم).

و همچنین شخص کافر تا آخرین لحظه زندگی به سوی این کلمه دعوت داده خواهد شد؛ هنگامیه لحظه وفات ابوطالب فرا رسید رسول الله ﷺ خطاب به او فرمودند: ((ای عمو! بگو: لا اله الا الله، کلمه ای که با آن روز قیامت من نزد الله برای تو گواهی خواهم داد)) (متفق علیه).

و بعد ای مسلمانان:

بدانید که عزت در توحید است، عمر رضی الله عنه می گوید: «ما قومی هستیم که الله ما را با اسلام عزت و شرف داد»، و کلمه شهادت عنوان و اصل آن می باشد، و گفته ای که با عمل متناقض باشد هیچ سودی نخواهد داشت، و هر کس این کلمه را بر زبان نیاورد، لذت دنیا و آخرت را از دست خواهد داد، و قوت و ضعف مسلمانان بر مبنای عمل پوشاندن بر این

کلمه می باشد چه گفتاری و یا عملی، چرا که این کلمه ترازوی اعمال آنان نزد الله و بندگانش می باشد، پس اگر این کلمه نزد آنان قوی گردد الله متعال از آنان راضی گشته و در نتیجه با عزت و شوکت می گردند و پیشرفت خواهند کرد، و اگر این کلمه ضعیف گردد، از الله متعال دور شده و در نتیجه ذلیل و خوار و ناتوان خواهند گشت.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾

﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ﴾

پس بدان که هیچ معبودی جز خدا نیست و برای گناه خویش آمرزش جوی و برای مردان و زنان با ایمان [طلب مغفرت کن] و خداست که فرجام و مآل [هر يك از] شما را می داند (سوره محمد: 19).
الله متعال در قرآن برای من و شما برکت قرار دهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا میگویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

ای مسلمانان:

آگاهی داشتن به معنای کلمه توحید و عمل نمودن به آن، و دوری گزیدن از هر آنچه با آن تناقض داشته و یا منافات دارد، شرط رسیدن به مقتضای این کلمه و معنای حقیقی آن می باشد، پس معنای آن یعنی: نفی نمودن الوهیت از غیر از الله، و اثبات ان فقط برای الله، و این همان چیزی است که کفار قریش منکر آن بودند، الله متعال فرمود:

﴿إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ﴾

﴿چرا که آنان بودند که وقتی به ایشان گفته می شد خدایی جز خدای یگانه نیست تکبر می ورزیدند﴾، (سوره الصافات: 35).

و در نتیجه اقرار آنان فقط به توحید ربوبیت برای آنان سودی نداشت. و هر کس که به معنای آنان آگاه تر و پایبند تر باشد، ترازوی او سنگین تر خواهد بود، و تفاوت بندگان در مقدار به تحقیق رساندن شروط آن می باشد، و روح و سر این کلمه همان تنها نمودن الله در عبادت می باشد، پس هر کس در حق الله و عبادت او مخلوقی را شریک قرار دهد، پس قول «لا اله الا الله را نقض نموده است».

و خوشبخت کسی است که تا دم مرگ مواظب توحید خویش باشد، و بر کلمه توحید بمیرد، و آنرا با نواقض و یا هر آنچه باعث کم رنگی آن میشود، ناپاک و غیر قابل قبول نگرداند، گفتن این کلمه آرزوی بندگان صادق و راستگوی الهی می باشد:

﴿تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ﴾

﴿مرا مسلمان بمیران و مرا به شایستگان ملحق فرما﴾ (سوره یوسف:

101).

سپس بدانید که الله متعال شما را امر نموده است بر درود فرستادن بر پیامبر خویش....

پیامبر خویش علیه السلام را بشناس (1)

همانا حمد و ستایش شایسته الله است، او را شکر گذاریم و از او یاری جسته و طلب بخشش و مغفرت گناهان را می کنیم، و از شر گناهان و اعمال بد خویش به او پناه می بریم، کسی را که الله متعال هدایت کند، هیچکس باعث گمراهی او نخواهد شد، و کسی را که او گمراه بکند دیگر کسی باعث هدایت او نخواهد شد، گواهی می دهیم که الهی و معبودی به جزء الله متعال نبوده، و محمد بنده و فرستاده ی اوست. ای بندگان خدا تقوای الهی را پیشه بکنید که هر کس تقوای او را پیشه نمود کامیاب گشته و هر کس از آن روی گرداند هلاک و تباہ خواهد گشت.

ای مسلمانان:

الله متعال از اماکن و سرزمین ها بهترین آن ها را انتخاب نموده، و از انسان ها و والاترین آنها را بر می گزیند، از انسان ها پیامبرانی را برگزید، که کردار و گفتار و اخلاق آنان را معیار گفتار و اخلاق و اعمال انسان ها قرار داد.

شناختن پیامبر ما محمد ﷺ از اصول سه گانه ایست که شناختن آن واجب می باشد، و هر بنده ای در قبر در مورد آن سوال خواهد شد، ابن قیم رحمه الله می گوید: «ضرورت آگاهی یافتن بندگان از رسول الله و آنچه را که آورده است، و تصدیق کردن هر آنچه که از آن خبر داده است، و اطاعت نمودن از او در هر آنچه که امر کرده است، از هر ضرورتی بالاتر می باشد».

سید و آقای فرزندان آدم، و فخر آنان در دنیا و آخرت: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، الله متعال او را از بنی هاشم برگزید، و بنی هاشم را نیز از قریش برگزید، و آنها همگی از فرزندان پیامبر الله ابراهیم علیه السلام هستند.

برگزیده ی بندگان، او مطلقا دارای بهترین نسب بر روی کره ی خاکی می باشد؛ ایشان ﷺ فرمودند: «پس من بهترین آنان بوده و از بهترین خانه هستم». (روایت ترمذی).

در حالی بزرگ شد که از نعمت پدر و مادر محروم بوده و طعم مهر

(1) این خطبه در روز جمعه 27 شوال سال 1425 هجری در مسجد رسول الله ﷺ ایراد شده است.

و محبت آنان را نجشید:

﴿أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ﴾

﴿مگر نه تو را یتیم یافت پس پناه داد﴾ (سوره ضحی: 6).
در حالیکه بین احضان مختلفی با حفظ و پناه الهی تربیت یافت، عبادت بت ها و سر خم کردن برای آنان نزد او امری ناپسند و کاری زشت جلوه داده شد، الله متعال او را در کودکی و نوجوانی حفظ نمود، پس دست مبارکش به هیچ بتی سلام نداده و یا هیچ بتی را لمس ننمود.
قبل از بعثت با زنی شریف، دانا، و عاقل ازدواج نمود، که او خدیجه رضی الله عنها با شرف ترین زنان و عاقل ترین آنان بود.

الله متعال او را در حالی فرستاد که زمین آکنده از عبادت بت ها و کاهنان غیب گوی، و ریختن خون ها، و قطع صله رحمی بود، پس شروع به دعوت دادن برای پرستش الله یگانه کرد، با تمام آنچه که در این راه از تکذیب شدن و روی گرداندن از او و بی مهری دیگران مواجه شد.
الله متعال نام و یادش را بالا برد، و معجزه هایش آشکار و واضح هستند، الله متعال او را با ترساندن دشمنان نصرت و یاری می کرد، گناهانش بخشیده شده است، اولین کسی است که روز قیامت قبر بر او باز خواهد شد، و اولین کسی است که روز قیامت شفاعت می کند، و از همه پیامبران اتباع و پیروان او بیشتر هستند، و اولین کسی است که دروازه بهشت را می زند، و اولین کسی است که از پل صراط عبور می کند.

ایشان رضی الله عنه بنده شکر گذار الله بودند، شب ها به انداز ای در نماز می ایستادند که پاهای مبارک شان ورم می نمود، سردی چشمانش در نماز است، برای الله متعال خالصانه و خاشعانه عبادت می کردند، عبدالله بن الشخیر رضی الله عنه می گوید: «رسول الله را در حالی دیدم که بر اثر گریه در سینه اش صدای جوشش مانند جوشش دیگ بر آتش می آمد» (روایت احمد)، و ایشان در مورد خویش فرمودند: ((به الله سوگند که من از همه شما از الله بیشتر می ترسم)) (روایت مسلم).
پروردگار را مورد عظمت قرار داده، و با خالق خویش دارای ادب بس و الایی بود، چیزی را که غیر از الله دارا نیست، هرگز برای خویش ادعا نمی کرد، الله سبحان فرمود:

﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ

لَأَسْتَكْبِرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

بگو جز آنچه خدا بخواهد برای خودم اختیار سود و زیانی ندارم و اگر غیب می دانستم قطعا خیر بیشتری می اندوختم و هرگز به من آسیبی نمی رسید من جز بیم دهنده و بشارتگر برای گروهی که ایمان می آورند نیستم» (سوره الاعراف: 188).

مردی نزد ایشان آمده وگفت: هر آنچه الله و شما بخواهید، پس به آن مرد در جواب گفتند: ((آیا مرا با الله یکسان نمودی؟! بگو: هر آنچه الله تنها بخواهد)) (روایت نسایی)، ابن کثیر رحمه الله می گوید: «یعنی: همانا من انسانی مانند شما هستم، و به من وحی می شود، و بنده ای از بندگان الله هستم، نسبت به هدایت و گمراهی شما هیچ چیزی در دست من نیست، بلکه تمام این امور در دست الله می باشد».

متواضع ترین و خوش اخلاق ترین انسان، با فقرا و مساکین می نشست و به همراه آنان غذا می خوردند، کفشش را می دوخت، و کارهای خویش و همچنین اهل را نیز خودش انجام می داد، از مشکیزه کهنه آب می نوشید، و با یاران خویش برای ساخت مسجد خشت ها را بر دوش خویش حمل می نمود، بر خدمتگذاران عیب نمی گرفت، و آنان را توبیخ نمی نمود، انس رضی الله عنه می گوید: «نه سال خدمت رسول الله صلی الله علیه و آله را کردم، پس به یاد ندارم که به من گفته باشد، چرا این کار را انجام دادی؟ و هرگز در چیزی بر من عیب نگرفتند» (روایت مسلم)، بزرگان را مورد احترام قرار داده، و با خردسالان متواضع بودند، کودکانی بر او گذر کردند، در حالیکه چشمش به ابا عمیر رضی الله عنه افتاد، با شوخی به او گفتند: ((ای ابا عمیر! حال گنجشک چطور است)) (متفق علیه)، انس رضی الله عنه می گوید: ((کسی از رسول الله صلی الله علیه و آله نسبت به اهل خانه خویش مهربان تر نبود)) (روایت مسلم)، دارای تواضع بالا بوده، و از فخر کردن و کبر و تکبر و خود پسندی دوری می ورزیدند، ایشان می گویند: ((همانا من بنده ی او هستم، پس بگوئید بنده الله و رسولش)) (روایت بخاری).

بخشنده و سخی بودند، و بسیار جود و کرم می کردند، از روی سخاوت و کرم و توکل بر الله انفاق می کردند، هرگز از اموال دنیا آنچه را که در دست داشت سوال نشد، مگر اینکه به سوال کننده می داد، انس رضی الله عنه می گوید: ((هرگز رسول الله صلی الله علیه و آله در مورد اسلام از چیزی پرسیده نشد مگر اینکه آن را می داد)) (رواه مسلم)، دنیا و هر آنچه به دنیا تعلق داشت ایشان را پریشان حال و عصبانی نمی کرد، از این دنیا روی گردانده و به جایگاه همیشگی روی آورد، ایشان رضی الله عنهم می فرمودند:

((مرا با دنیا چکار باشد؟ من در دنیا به مانند کسی هستم که بر سواری خویش سوار بوده و زیر سایه درخت استراحت نموده و سپس به راه خویش ادامه داده و آنرا ترک کرد)) (روایت ترمذی).

ماه ها بر او گذر می کرد بدون اینکه در خانه اش آتشی افروخته گردد، شب های پی در پی را با شکم خالی می خوابیدند و همچنین خانواده اش شام شب را نداشتند، عمر بن خطاب رضی الله عنه می گوید: ((رسول الله صلی الله علیه و آله را دیدم که تمام روز به خودش می پیچیدند در حالیکه خرمای خشکی نمی یافتند تا شکمش را پر بکنند)) (روایت مسلم).

از شدت گرسنگی از خانه خویش بیرون آمده، در حالیکه از درد گرسنگی سنگ بر شکم خویش بسته بودند، و صحابه رضی الله عنهم گرسنگی را از تغییر صدای ایشان می فهمیدند، ابوظاهر رضی الله عنه می گوید: «صدای ضعیف رسول الله صلی الله علیه و آله را شنیدم فهمیدم که از گرسنگی است»، روزها بر بیت نبوت سپری می شد در حالیکه در آن به جز آب چیزی دیگر یافت نمی شد، ((مردی نزد رسول الله صلی الله علیه و آله آمده و گفت که من خسته و درمانده ام،

پس ایشان نزد یکی از همسران شان شخصی را فرستادند، که همسرشان در جواب گفت: قسم به ذاتی که تو را بر حق فرستاده است به جز آب چیزی در خانه ندارم، سپس پیش همسر بعدی فرستادند، ایشان نیز همین جواب را دادند، تا اینکه تمامی همسران شان یک جواب داشتند)) (متفق علیه)، تنها و تنها از پروردگارش می ترسید، با تمام گرسنگی که تحمل می کرد، احیانا خرمایی را بر روی بسترش می دید، می فرمودند: ((انرا برای خوردن بر می دارم، سپس از ترس اینکه از مال صدقه باشد دور می اندازم)) (متفق علیه).

با سختی های زندگی رو به رو شدند، و با بدترین نوع سختی ها دست و پنجه نرم نمودند، در کودکی یتیم بزرگ شدند و از مهر و محبت مادری محروم بودند، و پدرش در حالی از دنیا رفت که دیده گانش با دیدن او هنوز روشن نشده بود، و قومش او را با اقوال و کردار خویش مورد آزار و اذیت قرار می دادند، انس رضی الله عنه می گوید: «یک مرتبه رسول الله صلی الله علیه و آله را آنچنان زدند که از هوش رفتند» (روایت احمد).

ایشان را متهم به دیوانگی و سحر و دروغ کردند،

﴿وَقَالَ الْكٰفِرُونَ هٰذَا سِحْرٌ كٰذِبٌ﴾

﴿و کافران گفتند: این ساحر دروغ گویی است﴾ (سوره ص: 4).
و در غار در حالیکه غم و اندوه و ترس و وحشت آنان را فرا گرفته

بود:

﴿إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ

إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا﴾

﴿وایشان به همراه خویش گفتند: غمگین مباش که خدا با ماست﴾،
(سوره توبه: 40).

و در جنگ احد دندان ایشان شکست، و صورت شان زخمی شده،
و خون از آن جاری گشت.

و سختی های گرسنگی و دشمن را نیز چشید، سم در غذای شان
ریختند، و او را در میان خانواده اش سحر و جادو کردند، سختی ها
و مصیبت ها بر ایشان سایه افکند، و پروردگارش می گوید:

﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ﴾

﴿پس صبر پیشه بکن همانگونه که پیامبران اولو العزم صبر پیشه
نمودند﴾ (سوره الاحقاف: 35).

غم و اندوه خویش را پیش همسرش عایشه بیان می کند؛ ((به راستی
که از قومت سختی های زیادی دیدم)) (روایت بخاری).

شش فرزند ایشان در حیات شان از دنیا رفتند ولی هرگز این
مصیبت مانع دعوت او به سوی الله نشد، بر سختی ها و دشواری های
زندگی صبر پیشه نمود، همانگونه که می گوید: ((به راستی که در راه
الله به انداره ای مورد اذیت و آزار قرار گرفتم که کسی این چنین اذیت
و آزاری ندیده است، و چنان در راه الله ترسانده شدم که کسی دیگر
ترسانده نشده است)) (روایت احمد).

دارای قلبی نازک و سرشار از رحمت بود، اگر صدای گریه کودک
را در نماز می شنید نماز را به خاطر درک کردن حال مادر آن طفل
مختصر می نمودند، به زیارت قبرستان بقیع می رفتند و به یاد آخرت
گریه می کردند، به ملاقات ابراهیم در حالیکه نزد شیر دهنده بود
میرفت، پس ابراهیم پیشش می آمد در حالیکه پر از گرد و غبار بود،
و ایشان او را بغل کرده و می بوسیدند و با محبت پدري او را بو می
کردند (روایت بخاری)، و هنگامیکه از دنیا رفت چشمان شان پر از
اشک گشته، و فرمودند: ((همانا چشم اشک بار می شود، و قلب اندوهگین
می گردد، و ما چیزی جز آنچه پروردگار مان را راضی می کند بر
زبان نخواهیم آورد، و همانا ما با دوری تو ای ابراهیم غمگین و ناراحت
هستیم)) (متفق علیه).

دارای عقل کامل، اخلاق والا بودند، هرگز با دستشان کسی را

نزدند؛ عایشه رضی الله عنها می گوید: «هرگز رسول الله صلی الله علیه و آله با دستشان چیزی را نزدند، نه زنی را و نه خدمت گذاری را» (روایت مسلم)، با عزت ترین و با شرف ترین مردم بودند، هرگز دستشان زنی را که برای شان حلال نبود را لمس نکرد.

وفادار کامل نسبت به خانواده و صحابه اش رضی الله عنهم بودند، ایشان گوسفند را ذبح نموده سپس آنرا تکه تکه می کردند، و آنرا جهت وفاداری پیش دوستان خدیجه رضی الله عنها می فرستادند، و بر شهادی احد بعد از هشت سال نماز خواندند گویا می خواست از آنان خدا حافظی بکند، اکرام صحابه خویش را می نموده و چیزی را برای خویش ترجیح نمی دادند؛ عثمان بن عفان می گوید: «رسول الله صلی الله علیه و آله هر از گاهی از ما دلجویی می کردند».

مردم را با اخلاق خویش شیفته کرد، بردبار بوده و با بدی هرگز جواب کسی را نمی داد، بلکه گذشت و چشم پوشی می کردند، هرگز برای امور شخصی خویش عصبانی نشده و انتقام نمی گرفت، بادیه نشین او را گرفته و به سمت خویش می کشد و از او مال می خواهد، پس ایشان رو به او نموده در حالیکه لبخند می زدند، و خواسته ی او را بر آورده می نمودند.

کسی را که ایشان را سحر کرد بخشید، و کسی را که در غذایش سم ریخته بود سرزنش نکرد، و در فتح مکه به همگان گفت: ((بروید در حالیکه همه شما آزاد هستید))، عایشه رضی الله عنها می گوید: ((هرگز ایشان از کسی نسبت به اذیت آزار خویش انتقام نمی گرفت)) (روایت مسلم).

نرم خو و همیشه خندان بودند، جریر بن عبد الله رضی الله عنه می گوید: «رسول الله هر وقت که مرا می دید خنده بر لب داشت» (روایت بخاری).

همیشه جویای حال یاران خویش بودند، و اهل فضل را با ادب خویش همیشه متقدم می کردند، خوش برخورد و خوش اخلاق بودند، به دیدن نزدیکان خویش می رفتند و با کسی سختی و یا جفا نمی کردند.

زبان شان از ناسزا گویی پاک بود، بد گو و بد زبان نبودند، بلکه ایشان از دختر باکره و ازدواج نکرده با حیا تر بودند، صفات شان در کردار شان آشکارا بود، و از غلو کردن نسبت به او و تقدیس گرایی بیش از حد متنفر بودند، «افرادی پیش رسول الله صلی الله علیه و آله آمدند، و به ایشان گفتند: ای بهترین ما و ای فرزند بهترین ما، وای آقا و سرور ما، وای فرزند آقا

وسرور ما، پس رسول الله ﷺ فرمودند: ((ای مردم سخن عادی خویش را بگویید و شیطان شما را گمراه نگرداند، من محمد بنده الله و فرستاده ی او هستم، دوست ندارم که مرا بالاتر از منزلت و جایگاهی که الله عزوجل به من داده است قرار دهد)) (روایت نسایی).

وبرای غذای مهمان نه تکلف نموده و نه دنبال چیز غیر موجودی میرفتند، صحابه ایشان را بیش از حد دوست داشتند، اگر سخن می گفت به سخنانش گوش فرا می دادند، و اگر دستور می داد فوراً آن را انجام می دادند، انس رضی الله عنه می گوید: «هیچ شخصی نزد آنان از رسول الله ﷺ محبوب تر نبود» (روایت احمد).

دارای بهترین و والاترین اخلاق و ادب بودند، شیخ الاسلام می گوید: «از او حتی یک دروغ، و نه ظلم بر کسی، و نه مکر و نیرنگ نسبت به کسی روایت نشده است، بلکه ایشان راستگو ترین و عادل ترین و با وفا ترین انسان نسبت به عهد و پیمان بودند، با وجود تمام اختلاف احوال و اوضاعی از قبیل امنیت و ترس و یا قدرت وضعی که داشتند».

خانواده خویش را مودر احترام قرار داده و با آنان خوش رفتار بودند، هر گاه فاطمه دخترش رضی الله عنها پیش او می آمد، به سمت او بلند شده و به او خوش آمد می گفتند، و او را کنار خویش می نشاندند، و فرمودند: ((بهترین شما همان کسانی هستند که برای خانواده خویش بهترین باشند، و من بهترین شما نسبت به خانواده ام هستم)) (روایت ترمذی)، خالق او نسبت به اخلاق رفیع و والای او گواهی داده و فرمود:

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

﴿همانا تو بر اخلاق والایی هستی﴾ (سوره القلم: 4).

زیبا ترین مردم و جذاب ترین آنان بودند، چهره ی شان به مانند شب چهارده می درخشید؛ البراء می گوید: «چیزی زیباتر از رسول الله هرگز ندیدم»، جسمی پاک و بویی دلنشین داشتند، انس رضی الله عنه میگوید: «هرگز عنبر و مسکی خوش بوتر از بوی رسول الله ﷺ بو نکردم» (روایت مسلم).

فصیح و بلیغ و دارای نطق و بیان واضحی بودند، سخنانش قلب را به سوی خویش جذب می کرد، اوقات ایشان با عبادت الله متعال سرشار بودند،

﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لَا شَرِيكَ لَهُ﴾

﴿بگو در حقیقت نماز من و [سایر] عبادات من و زندگی و مرگ من

برای خدا پروردگار جهانیان است [که] او را شریکی نیست ﴿ (سوره الانعام: 162-163).

از روز مبعوث شدن خویش تا هنگام وفاتش امت خویش را به سوی عبادت الله متعال دعوت داده و از شرک بر حذر داشتند، هیچ خوبی نیست مگر اینکه امت را به سوی آن دعوت داده، و هیچ شری نیست مگر اینکه امت را از آن بر حذر داشتند.

پس دنباله روی راه ایشان باشید، و به هدی و سنت او چنگ بزنید، و از مخالفت با او بر حذر باشید که در دنیا و آخرت کامیاب خواهید شد.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ

حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾

﴿قطعا برای شما پیامبری از خودتان آمد که بر او دشوار است شما در رنج بیفتید به [هدایت] شما حریص و نسبت به مؤمنان دلسوز مهربان است﴾ (سوره توبه: 128).

الله متعال در قرآن برای من و شما برکت قرار دهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا میگویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.
اما بعد، ای مسلمانان:

پیامبر ما محمد ﷺ انسانی است از انسان ها، بیماری شود و گرسنه می گردد، غمگین و ناراحت شده و می خوابد، داری خصایص ربوبیت و یا الوهیت نیست، و همانا او فرستاده ی پروردگارش بوده، و رسالت او را می رساند، الله عزوجل فرمود:

﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ ۗ﴾

فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿﴾

﴿بگو من هم مثل شما بشری هستم و [لی] به من وحی می شود که خدای شما خدایی یگانه است پس هر کس به لقای پروردگار خود امید دارد باید به کار شایسته پردازد و هیچ کس را در پرستش پروردگارش شریک نسازد﴾ (سوره الکهف: 110).

بالا تر از جایگاهش نباید قرار بگیرد و از مقام و منزلتش نباید چیزی کم گردد، پیروی او و انجام او امرش واجب است، مولف کتاب فتح مجید می نویسد: «تعظیم رسول الله با تعظیم امر ونهی ایشان و متابعت از هدی و سنتش حاصل می گردد».

و با اطاعت کردن از او خیرات و رحمت نازل گشته و فراوان می شود،

﴿وَاطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾

﴿و از الله و رسولش فرمانبرداری بکنید باشد که مورد رحمت قرار بگیرید﴾ (سوره آل عمران: 132).

و محبت اطاعت از او و او محبت پدر و یا فرزند بالاتر است؛ ایشان ﷺ فرمودند: ((ایمان هیچ کس از شما کامل نخواهد شد مگر اینکه من نزد او از فرزند و پدر و تمام انسان ها محبوب تر باشم)) (متفق علیه)، و با اتباع ایشان زندگی خوش گوار شده و همه در خوشی به سر خواهند برد، الله عزوجل فرمود:

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً

وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

هر کس از مرد یا زن کار شایسته کند و مؤمن باشد قطعاً او را با زندگی پاکیزه ای حیات [حقیقی] بخشیم و مسلماً به آنان بهتر از آنچه انجام می دادند پاداش خواهیم داد (سوره النحل: 97).
 خوش بختی بنده در دنیا وابسته به پیروی از هدی ایشان می باشد،
 و عزت بنده نیز بسته به پیروی از ودنباله روی ایشان می باشد.
 سپس بدانید که الله متعال شما را امر به درورد فرستادن بر پیامبر خویش نموده است...

نماز

جایگاه نماز در اسلام⁽¹⁾

سپاس الله عزیز و جبار را، ذاتی از که والاتر از آنست که گمان ها و دیدگان او را درک نمایند، حمد و سپاس می گویم او را همانگونه که شایسته منت های با عظمت ایشان باشد، و شکر گزارم او را شکری که باعث افزونی نعمت ها می گردد.

و گواهی می دهم که معبودی به جز الله نیست و او بی همتاست، یگانه قهار بی همتا.

و گواهی می دهم که محمد برگزیده و بنده ی اوست، که با والاترین رسالت و واضح ترین دلالت او را بر گزید، که با امر واضح و آشکار آمدند، و از الله متعال می ترسیدند، و برای امت خویش شفاعت کننده هستند، درور بی کران الله بر او و یاران والا همتش باد که دارای همتی والا در طاعت و عبادت بودند، و همچنین بر هر کسی که بر منهج او تا روز قیامت و بازگشت به سوی الله باشد.

اما بعد:

ای بندگان الله از الله بترسید و او را همانگونه که شایسته است بپرستید، و گفتار و کردار خویش را خالصانه برای الله بگردانید.

ای مسلمانان:

به راستی که الله آسان ترین شریعت را برای ما وضع نهاده است، که با آسان ترین عمل بیشترین اجر و پاداش را خواهیم برد، و اسلام را بر پایه ها و ستون هایی بنا نهاد که با اختلال در آن ها اساس از بین رفته و اسلام معنایی ندارد.

نماز - ای بندگان الله- رکن دوم از ارکان اسلام بوده که پایه اسلام بر آن استوار است، که بنای آن را بالا برده و اطراف آنرا محکم می گرداند.

پیامبران و رسولان به آن امر نموده اند: ﴿مَنْ مِنْ خِدَائِيْ كَيْفَ جَزَّ مِنْ خِدَائِيْ لَمْ يَكُنْ مِنْ خِدَائِيْ﴾ و به یاد من نماز برپا دار، و ابراهیم علیه السلام از خدای خویش در خواست کرد که:

﴿إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾

﴿پروردگارا مرا برپادارنده نماز قرار ده و از فرزندان من نیز﴾

(1) این خطبه در روز جمعه 12 شوال سال 1419 هجری در مسجد رسول الله ﷺ ایراد شده است.

(سوره طه: 40).

والله متعال اسماعیل را مورد ثنا و تمجید قرار داده و فرمود:

﴿وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا﴾

﴿و خاندان خود را به نماز و زکات فرمان می داد و همواره نزد پروردگارش پسندیده [رفتار] بود﴾ (سوره مریم: 55).

و عسید علیه السلام با آن مورد عزت و شرف قرار گرفت:

﴿وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَنِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا﴾

﴿تا زنده ام به نماز و زکات سفارش کرده است﴾ (سوره مریم: 31).
والله متعال به پیامبران علیهم السلام امر نموده و فرمود:

﴿اقِمِ الصَّلَاةَ لِذُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ

إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا﴾

﴿نماز را از زوال آفتاب تا نهایت تاریکی شب برپا دار﴾ (سوره الاسراء: 78).

و نماز از وصیت های بندگان صالح و نیک الله به فرزندان شان می باشد:

﴿يَبْنَئِي أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ

إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾

﴿ای پسرک من نماز را برپا دار و به کار پسندیده وادار و از کار ناپسند باز دار﴾ (سوره لقمان: 17).

والله سبحانه عموم مومنین را به آن امر نموده و فرموده است:

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾

﴿و نماز را بر پا دارید و زکات را بدهید و با رکوع کنندگان رکوع کنید﴾ (سوره بقره: 43).

نماز پایه و ستون اسلام است، هر کس آنرا برپا داشت دین را بر پا داشته است، و هر کس آنرا ضایع بکند گویا دینش را از دست داده است، نماز دلیل و نشانه ایمان و استقامت است، و اولین عبادت از عبادات ظاهری است که الله متعال آنرا واجب نمود، و اولین عملی است که روز قیامت بنده در مودر آن پرسیده خواهد شد، و آخرین عملی است از دین که بر چیده خواهد شد، و آخرین چیزی است که رسول الله امتش را به آن وصیت نمود، پروردگار تان آنرا از بالای هفت آسمان بدون واسطه فرض نمود.

عبادتی است که در آن نیابت هیچ جایگاهی ندارد، پس شخص نمیتواند به جای دیگری نماز بخواند، نه با داشتن عذر و نه بدون عذر. الله متعال و جوب آنرا شب معراج برای رسول خویش بیان کرد، الله متعال آنرا از تمامی عبادات دیگر در کتابش بیشتر مورد تعظیم قرار داده است، و همیشه آن همراه شهادتین است، احیانا آنرا تنها ذکر نموده و احیانا همراه زکات از آن یاد کرده است، و اعمال نیک را با آن شروع نموده و با آن خاتمه داده است، الله متعال آنرا بعد از ذکر عموم کتاب خویش مخصوصا ذکر نموده است:

﴿أَتْلُ مَا أُوْحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ﴾

﴿آنچه از کتاب به سوی تو وحی شده است بخوان و نماز را برپا دار﴾ (سوره عنکبوت: 45).

در آن عظمت خالق و ناتوانی مخلوق آشکار می گردد، ایزاری است هنگام ترس و پناهگاهست در مقابل دشمنان، آرامش و راحتی می باشد، بر قلب ها اطمینان و رضایت می افشاند، با آن کردار ها و سخنان اصلاح خواهند گشت، قیام آن تعظیم، و رکوعش یعنی تسلیم بودن و سجودش علامت ذل و سرافکندگی است، رسول الله ﷺ فرمودند: ((نماز نور است)) (رواه مسلم)، نوریست در قلب ها و دیدگان، که باطل و گمراهی را از بین می برد، و حق و هدایت را بر قلوب می نشاند، تاریکی قبر را روشن نموده و با آن چهره انسان روی قیامت مانند نور می درخشد. مایه پاکي گناهان و بالا رفتن درجات می شود، رسول الله ﷺ فرمودند: ((هیچ انسان مسلمانی نیست که برای نماز حاضر می شود، در حالیکه وضویش را با بهترین وجه کامل نموده، و سجده و رکوعش را نیز به بهترین نحو به جا می آورد، مگر اینکه این عمل باعث پاک شدن گناهان گذشته اش خواهد گشت تا زمانکه مرتکب گناه کبیره ای نگردد، و این همیشه و تا ابد خواهد بود)) (روایت مسلم).

نماز یعنی سر تسلیم فرود آوردن و دعا، و زاری کردن و مناجات با الله و نزدیک بودن با او، رسول الله ﷺ فرمودند: ((نزدیک ترین حالت انسان نسبت به پروردگارش در حالت سجده کردن است)) (روایت مسلم).

به جا آوردن آن در وقتش عمل مورد پسند الله است؛ ابن مسعود می گوید از رسول الله ﷺ پرسیدم محبوب ترین عمل نزد الله چیست؟ فرمودند: ادای نماز در وقت آن، گفتم: بعد از آن؟ فرمودند: نیکی به پدر و مادر، گفتم بعد از آن: فرمودند: جهاد در راه الله)) (متفق علیه).

مایه ی خوشحالی و سرور در روز قیامت است، ابن مسعود رضی الله عنه می گوید: ((هر کس دوست دارد که فردای قیامت پروردگار خویش ملاقات بکند در حالیکه او مسلمان است؛ باید بر این نماز ها هر کجا که ندای آن را می شنود پایبند باشد، چرا که الله متعال برای پیامبر شما امور هدایت را فرستاد و این نماز ها نیز از همین امور هستند)) (روایت مسلم).
 آباد نمودن مساجد برای به جا آوردن آن در وقتش کار پیامبران اولو العزم بوده است:

﴿وَاذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا﴾

﴿إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾

﴿و هنگامی که ابراهیم و اسماعیل پایه های خانه [کعبه] را بالا می بردند﴾ (سوره بقره: 127).
 و پیامبر ما هنگام رسیدن به مدینه زمان هجرت اولین کاری که انجام دادند؛ شروع به بنای مساجد نمودند.
ای مسلمانان:

انسان موجودی ضعیف است، و خیلی سریع جزع و فزع می کند، بسیار گناه و خطا می کند، و در این دنیا در مسیر راه خویش با انواع درد و رنج ها و سختی ها دچار می گردد:

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ﴾

﴿براستی که انسان را در رنج آفریده ایم﴾ (سوره البلد: 4).
 و در نماز آسانی است برای امور، و گشایش است بر سینه ها، و مایه از بین رفتن غم و اندوه بوده، و کمک و سببی است در امور دنیا و بر طرف شدن حاجات، چقدر از خوبی ها و خوشی ها و خیرات و برکات به وسیله آن جذب شده است، الله سبحان می فرماید:

﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾

﴿از نماز و شکیبایی یاری جوید﴾ (سوره البقره: 45).
 ((رسول الله صلی الله علیه و آله هر وقت در سختی می افتادند؛ نماز می خواندند)) (و روایت احمد).

نماز باعث قوت گرفتن مسلمان هنگام سختی هاست، چرا که او را بر شکیبایی و تحمل تشویق می کند، و عزیمت و توانایی او را تقویت خواهد کرد، و قلبش را قوی خواهد نمود، و فکر و خیال و جسمش را نیز از امور دنیا و سختی ها و درماندگی های آن راحت می گرداند، رسول

الله ﷺ خطاب به بلال می فرمود: ((ای بلال مرا راحت و آسوده بگردان)) (روایت احمد)، و روشنی چشمان ایشان در نماز بود، و هنگامیکه الله متعال اراده نمود که مریم را با فرزندی بدون پدر مورد آزمایش قرار دهد، او را برای کم شدن شدت این بلا و آزمایش امر به نماز خواندن نمود

﴿يَمْرِيْمُ أَفْنِي لِرَبِّكَ وَأَسْجُدِي وَأَرْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِيْنَ﴾

﴿ای مریم فرمانبر پروردگار خود باش و سجد کن و با رکوع کنندگان رکوع نما﴾ (سوره مریم: 43).

نماز باعث جلب رزق و روزی و برکت در کسب و کار می گردد؛ الله متعال فرمود:

﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ﴾

﴿و کسان خود را به نماز فرمان ده و خود بر آن شکیبا باش ما از تو جویای روزی نیستیم﴾ (سوره طه: 132).

ابن کثیر رحمه الله می گوید: «اگر نماز را برپا داشتی روزیت از جایی می رسد که گمان نمیری».

و نماز محل نزول رحمت و اجابت دعاست؛ الله سبحان فرمود:

﴿فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَىٰ﴾

﴿مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِيْنَ﴾

﴿پس در حالی که وی ایستاده [و] در محراب [خود] دعا میکرد فرشتگان او را ندا دردادند که خداوند تو را به [ولادت] یحیی که تصدیق کننده [حقانیت] کلمه الله [=عیسی] است و بزرگوار و خویشندار [=پرهیزنده از آنان] و پیامبری از شایستگان است مژده می دهد﴾ (سوره آل عمران: 39).

ای مسلمانان:

صفات مومنان رستگار با نماز شروع شده است، و مستحق شدن جنت فردوس و رسیدن به آن با محافظت بر نماز محقق خواهد شد، و مداومت بر آن اولین صفت اهل بهشت است که مورد اکرام الهی می باشند، و محافظت بر آن نیز خاتمه صفات آنان است.

الله متعال تمام خیر و خوبی در نماز را با کوتاه ترین و مختصر ترین کلمه جمع نموده است:

﴿إِنِ الصَّلَاةَ تَنَهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾

﴿همانا نماز از بدی و ناپسندی باز می دارد﴾ (سوره العنکوبت: 45).
 با نماز پلیدی بدی ها و فحشا باقی نخواهد ماند، نماز اخلاق و منش
 انسان را پاک می گرداند، و مانع بنده بین انحراف و کجی می شود، در
 آن کارهای مورد پسندیده و صفات نیک می باشد، و بر پا دارنده ی آن
 داری زندگی نیکویی می باشد، انواع فواید و منافع و فضایل و خوبی ها را
 در خود جای داده است.

ای مسلمانان:

همانا بزرگترین مصیبت و بدترین عیب: ترک کردن نماز و کوتاهی
 در ادای آن می باشد، کسی آنرا ترک نخواهد کرد مگر اینکه مجازات
 آن سنگین شده و خسارت و ندامتش طولانی خواهد شد، از رسیدن به
 میراث فردوس و مورد اکرام قرار گرفتن در نعمت های بهشت محروم
 خواهد ماند، جایگاهش سقر (جهنم) است، و تو چه دانی که سقر چیست؟!
 و هر کس از اهل سجده کردن برای الله یکتا و معبود خویش نباشد، الله
 او را با آتش خواهد سوزاند، رسول الله ﷺ می گوید: ((آتش جهنم همه
 وجود فرزند آدم را خواهد بلعید و از بین خواهد برد مگر سجده گاهش
 را))، و می فرماید: ((میان مرد و شرک و کفر: ترک نمودن نماز قرار
 دارد)) (روایت مسلم).

شیخ الاسلام رحمه الله می گوید: «مرد بالغ اگر از ادای یک نماز از
 نماز های مکتوبه سر باز زند؛ پس باید از او توبه گرفته شود، اگر توبه
 کرد و گرنه باید کشته شود»، و ابن قیم رحمه الله می گوید: «مسلمانان
 هیچ اختلافی در این ندارند که ترک نمودن نماز فریضه از گناهان کبیره
 می باشد، و گناهش نزد الله از گناه قتل انسان و چپاول اموال دیگران و زنا
 کردن و دزدی و نوشیدن شراب بالاتر است، و او در معرض عذاب الهی
 و غضب و خشم او و رسوایی دنیا و آخرت قرار دارد»، و هیچ کس نماز را
 ترک نکرد مگر اینکه نگون بخت گشت، و هیچ کس نماز را بر پا
 نداشت مگر اینکه رستگار و کامیاب گشت.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَعْبُدُوا رَبَّكُمْ

وَأَفْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

﴿ای کسانی که ایمان آورده اید رکوع و سجود کنید و پروردگارتان
 را بپرستید و کار خوب انجام دهید باشد که رستگار شوید﴾ (سوره الحج:

(77).

الله در متعال قرآن برای من شما برکت قرار بدهد.

خطبه دوم

سپاس همان خدایی را که از شریک و مانند میرا، و از همسر و فرزند پاک است، و سپاس می گویم او را بر نعمت های فراوانش. و گواهی می دهم که محمد بنده و فرستاده ی او بوده، و پیامبر و پیام رسان بر گزیده اومی باشد، کسی که همراه با رحمت و هدایت فرستاده شد، درود خدا بر او و یارانش که ائمه و ستاره های درخشان هدایت بودند، باد.

ای مسلمانان:

الله متعال عموم مسلمانان را امر به نماز جماعت نموده و فرمود:

﴿وَأَقِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾

﴿و نماز را بر پا دارید و زکات را بدهید و با رکوع کنندگان رکوع کنید﴾ (سوره البقره: 43).

و همچنین مجاهدین را در حال مقابله با دشمن نیز امر به آن نمود، و رسول الله ﷺ در نماز جماعت نابینایی را که همراهی برای آمدن به مسجد نداشت را معذور ندانست.

با نماز جماعت انسان جاهل آگاه خواهد شد، و انسان غافل پند خواهد گرفت، و با آن مسلمانان یکدیگر را در عبادت الله متعال و محبت و تواضع و فروتنی برای او همیاری خواهند نمود، و با دیدن آنان قلب ها متواضع شده، و صفوف مسلمین متحد می گردد، ابوهریره رضی الله عنه می گوید:

«گوش آدمی از سرب نوب شده پر گردد بهتر از آن است که حی علی الصلاه را شنیده و پاسخ ندهد»، ابن قیم رحمه الله می گوید: «شش صفت در نماز از علامات نفاق می باشند: تنبلی برای رفتن به نماز، وریا نمودن در هنگام ادای آن، و به تاخیر انداختن آن، و سریع خواندن و عجله در آن، و کم یاد نمودن الله در آن، و تخلف در خواندن آن با جماعت».

ای مسلمانان از کرم الله می توان این را ذکر نمود که هر کس نماز جماعت را در مسجد بخواند بر اجر و پاداش او می افزاید؛ ((هر کس نماز عشاء را با جماعت بخواند گویا نصف شب را نماز خوانده است، و هر کس نماز صبح را همراه با جماعت بخواند گویا تمام شب را در نماز گذرانده است))، ((هر کس صبح و شام به مسجد برود؛ الله متعال منزلگاه او را نیز در همین اوقات در بهشت آماده می سازد)).

و کامل نمودن وضو در سختی ها، و قدم زیاد بر داشتن به سوی مساجد، و انتظار کشیدن نماز بعد از هر نماز، سنگر گاهیست که الله

متعال با آن گناهان را بخشیده و درجات را بالا می برد، هر کس وضوء را به نحو احسن انجام داده و سپس به سوی مسجد رفته و نماز را همراه با جماعت ادا بکند، هیچ قدمی بر نخواهد داشت مگر با آن یک درجه به درجات او اضافه شده و یک گناه از گناهانش بخشیده می شود، و بعد از ادای نماز فرشتگان برای او دعا نموده تا زمانی که در جای نماز خویش نشسته باشد، و هر قدمی که به سوی نماز بر می دارد صدقه است. و این فضایل و غیر از آنها به کسانی داده شده است که نماز را با مسلمین ادا بکند، پس الله متعال را شاکر باش اگر تو را به سوی این فضایل و خوبی ها هدایت داده و تو را جدا از سایر بندگان به عادات نیک اختصاص داده است.

بنندگان الله:

پدر مهربان نسبت به فرزندان خویش و دلسوز صادق نسبت به خانواده خویش: همان پدری است که آنان را برای ادای نماز کمک می کند، پس برای رفتن به نماز از خانه بیرون مرو مگر اینکه فرزندان تو جلو و چپ و راست و یا کنار تو باشند، با هم برای رفتن به خانه خدا و مکان فرو آمدن

رحمت مسابقه می دهند.

پس تقوای الهی را در دین خویش عموماً و در نمازتان خصوصاً پیشه کنید، چرا که امر نماز بس بزرگ و شان آن بس والاست، پس به سوی آن بشتابید با کمال محبت و اجرا نمودن امر پروردگار تان. سپس بدانید که الله متعال شما را امر نموده است تا بر پیامبرش وارد و سلام بفرستید...

جایگاه و منزلت نماز در دین⁽¹⁾

همانا حمد و ستایش شایسته الله است، او را شکر گذاریم و از او یاری جسته و طلب بخشش و مغفرت گناهان را می کنیم، و از شر گناهان و اعمال بد خویش به او پناه می بریم، کسی را که الله متعال هدایت کند، هیچکس باعث گمراهی او نخواهد شد، و کسی را که او گمراه بکند دیگر کسی باعث هدایت او نخواهد شد، گواهی می دهیم که الهی و معبودی به جزء الله متعال نبوده، و محمد بنده و فرستاده ی اوست.

اما بعد:

ای بندگان الله؛ تقوای الله را پیشه کنید، همانگونه که شایسته اوست، چرا که تقوا زیباترین چیزی است که می توانید آنرا نمایان کنید، و والاترین چیزی است که می توانید آنرا بیوشانید.

ای مسلمانان؛ بزرگترین عمل نزد الله تنها پرستیدن اوست، و بنده با عملی بهتر از آن به الله نزدیکی نجسته است، و بالاترین عبادت بعد از توحید: رکن دو اسلام است، که در آن ذکر و یاد الله وجود داشته و تعظیم و فروتنی و سر تسلیم فرو آوردن برای او می باشد، الله متعال آنرا ایمان نامیده است:

﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾

﴿و خدا بر آن نبود که ایمان شما را ضایع گرداند﴾ (سوره البقره: 143).

نماز ستون دین است، اولین صفتی است که برای پرهیزگاران بعد از ایمان به غیب ذکر شده است، و روشنی چشمان رسول الله ﷺ می باشد، و جهت زنده نگه داشتن آن رسول الله ﷺ دعوتگران را به شهر های مختلف می فرستاد، همانگونه که خطاب به معاذ رضی الله عنه گفتند: ((پس اولین چیزی که آنان را به سوی آن دعوت می دهی باید عبادت الله عزوجل باشد، بعد از اینکه خدای خویش را شناختند پس به آنان خبر بده که الله بر آنان پنج وقت نماز را در شبانه روز فرض نموده است)) (متفق علیه)، و رسول الله ﷺ اولین چیزی که بعد از توحید شرط می کردند، پایه داری بر نماز بود، چرا که نماز اساس عبادت های بدنی

(1) این خطبه در 27 جمادی الاولی سال 1435 هجری در مسجد رسول الله ﷺ القا شده است.

است، وصیت ایشان برای امتیان خویش در آخر حیاتش: ((در مورد نماز از الله بترسید! در مورد نماز از الله بترسید! واز الله بترسید در مورد کنیزان خویش و با آنان خوش رفتاری بکنید)) (روایت احمد).

هر کس آنرا کامل ادا نمود، پس دین خویش را پا بر جا نموده است، و هر کس آنرا ضایع کرد، پس در ضایع کردن ما سوای آن شایسته تر است، نماز برای کسی که مشرک بوده و ایمان بیاورد پناهگاه است:

﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ﴾

﴿پس اگر توبه کردند و نماز برپا داشتند و زکات دادند راه برایشان گشاده گردانید﴾ (سوره التوبه: 5).

و مانع ریختن خون ها واز بین رفتن اموال می گردد؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((به من دستور داده شد تا با مردم بجنگم تا این که گواهی

بدهند که معبودی جز الله نیست، و من فرستاده او هستم، و تا این که نماز را بر پا داشته و زکات را پرداخت بکنند، هر گاه این کار را انجام دادند پس خون ها و اموال شان در امان بوده و حساب رسی آنان بر الله می باشد)) (متفق علیه)، نماز باعث برادری دینی می گردد:

﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ﴾

﴿پس اگر توبه کنند و نماز برپا دارند و زکات دهند در این صورت برادران دینی شما می باشند﴾ (سوره التوبه: 11).

و به خاطر منزلت والا و تفاوت آن با دیگر اعمال: الله متعال آنرا بر پیامبران و رسولان خویش واجب نمود، پس به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق وحی نمود تا آنرا برپا دارند:

﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةَ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةَ﴾

﴿و به ایشان انجام دادن کارهای نیک و برپاداشتن نماز و دادن زکات را وحی کردیم﴾ (سوره الانبیاء: 73).

و ابراهیم علیه السلام از پروردگار خویش خواست تا فرزندانش را از کسانی فرار دهد که نماز را پا بر جا نگه می دارند، و الله متعال اسماعیل را به خاطر پایه داری آن مورد ثنا و تقدیر قرار داده و فرمود:

﴿وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا﴾

﴿و خاندان خود را به نماز و زکات فرمان می داد و همواره نزد پروردگارش پسندیده [رفتار] بود﴾ (سوره مریم: 55).

و اولین چیزی که الله بر موسی بعد از توحید خویش فرض نمود: پایه داری بر نماز بود، پس بدون واسطه با موسی صحبت کرده و گفت:

﴿إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾

﴿منم من خدایی که جز من خدایی نیست پس مرا پرستش کن و به یاد من نماز برپا دار﴾ (سوره طه: 14).

وجهت پایه داری بر آن الله متعال به موسی و هارون وحی نمود که قوم خویش را به آن امر نمایند:

﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَن تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ يُثُوتًا

وَأَجْعَلُوا يُثُوتَكُمْ قِبْلَةً وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾

﴿و به موسی و برادرش وحی کردیم که شما دو تن برای قوم خود در مصر خانه هایی ترتیب دهید و سراهایتان را رو به روی هم قرار دهید و نماز برپا دارید﴾ (سوره یونس: 87).
وزکریا علیه السلام همیشه بر آن مداوم بود:

﴿فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ﴾

﴿پس در حالی که وی ایستاده [و] در محراب [خود] دعا می کرد فرشتگان او را ندا دردادند﴾ (سوره ابراهیم: 39).

دوادود علیه السلام نماز را دوست می داشت، تا جایی که یک سوم شب را با نماز خواندن زنده نگه می داشت، و زمانی که قوم شعیب متوجه شدند که شعیب آنان را به سوی توحید و نماز دعوت می دهد؛ خطاب به او گفتند:

﴿أَصَلَوْتُمْ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتَّزِكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ﴾

﴿آیا نماز تو به تو دستور می دهد که آنچه را پدران ما می پرستیده اند رها کنیم یا در اموال خود به میل خود تصرف نکنیم راستی﴾ (سوره هوی: 87).

و عیسی علیه السلام در حالی در مورد آن صحبت کرد که هنوز در گهواره بود:

﴿وَأَوْصِنِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا﴾

﴿و مرا به نماز و زکات وصیت نمود تا زمانی که زنده ام﴾ (سوره مریم: 31).

و الله متعال پیامبران خویش را با این گفته خویش مورد ثنا و تمجید قرار داد:

﴿إِذَا تَنَالَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرَوْا سُجَّدًا وَبُكِيًّا﴾

﴿[و] هر گاه آیات [خدای] رحمان بر ایشان خوانده می شد سجده کنان و گریان به خاک می افتادند﴾ (سوره مریم: 58).

و از بنی اسرائیل عهد و پیمان گرفت که آن را بر پا دارند:

﴿وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَوَعَّضْنَا مِنْهُمْ اثْنَيْ عَشَرَ نَفِيبًا

وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ﴾

﴿در حقیقت خدا از فرزندان اسرائیل پیمان گرفت و از آنان دوازده سرکرده برانگیختیم و خدا فرمود من با شما هستم اگر نماز برپا دارید﴾ (سوره مائده: 12).

و لقمان به فرزندش توصیه کرد که نماز را برپا دارد:

﴿يَبْنَى أَقِمِ الصَّلَاةَ﴾

﴿از فرزندم نماز را برپا مدار﴾ (سوره لقمان: 17).

و الله متعال به پیامبر ما دستور داد تا آنرا برپا دارد:

﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي أَلْنَهَارِ وَزُلْفًا مِّنَ اللَّيْلِ﴾

﴿و در دو طرف روز [=اول و آخر آن] و نخستین ساعات شب نماز را برپا دار﴾، و خطاب به این امت نیز گفت: ﴿و نماز را برپا دارید﴾ (سوره هود: 114).

در حالت ترس و وحشت و امان، و سفر و اقامت، و تندرستی و مرض، امر شده ایم تا آن را برپا بداریم، از مکلفین در هیچ حالتی ساقط نخواهد شد مگر از زن حایض و کسی که تازه زایمان نموده است، و کودکان در هفت سالگی مامور هستند تا نماز بخوانند، و در ده سالگی برای نخواندن آن باید تنبیه گردند، و رسول الله ﷺ خواب قبل از نماز عشا را ناپسند می دانستند- تا نماز عشا از او فوت نگردد- و صحبت کردن بعد از نماز عشا را نیز ناپسند می دانستند- تا بیداری شب بر او سنگینی نکند-)) (متفق علیه)، و الله متعال بندگان مومن خویش را مورد حمد و ثنا قرار داده که آنرا با ذکر نماز شروع کردند:

﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ * الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ﴾

﴿به راستی که مؤمنان رستگار شدند * همانان که در نمازشان

فروتنند﴾. (سوره المؤمنون: 1-2).

و آنرا نیز با ذکر نماز به پایان رساندند:

﴿و کسانی که بر نماز خویش محافظت می کنند﴾ (سوره المؤمنون:

نماز محبوب ترین عمل نزد الله می باشد، از رسول الله ﷺ پرسیده شد ((محبوب ترین عمل نزد الله چیست؟ فرمودند: نماز اول وقت، گفته شد: سپس؟ فرمودند: نیکی به پدر و مادر)) (متفق علیه)، ابن حجر رحمه الله می گوید: صبر پیشه کردن بر ادای نماز سر وقت آن، و نیکی به پدر و مادر امری لازم و متکرر است، جز راستگویان در مراقبت از امر الهی کسی صبر پیشه نخواهد کرد.

تنها عبادتی است که الله متعال آنرا در آسمان ها فرض نمود، و برای فرضیت آن با پیامبر ما ﷺ بدون واسطه سخن گفت، و نماز ها در ظاهر پنج وقت بوده ولی اجر پنجاه وقت نماز را دارا می باشند، و جز با پاکی بدن، لباس، و مکان قبول نخواهد شد، و در آن حرکت کردن و خوردن و سخن گفتن جایز نیست، و این امور در عبادات دیگر غیر از نماز وجود ندارند؛ چرا که در آن بنده با پروردگار عظیم الشان خویش مناجات میکند، پس مناجات پروردگار را با مناجات غیر از او در نخواهد آمیخت، و الله روبروی نماز گذار می باشد، و نزدیک ترین زمان بنده نسبت به الله همان حالت سجده کردن برای اوست.

و خواندن نماز از اسباب دخول بهشت و دیدن چهره مبارک الله متعال می باشد، رسول الله ﷺ فرمودند: ((همانا شما پروردگار خویش را خواهید دید همانگونه که این ماه را می بینید، در دیدن آن دچار هیچ مشکلی نمی شوید، پس اگر توانستید که نماز قبل از طلوع و خورشید و قبل از غروبش را بخوانید پس درنگ نکنید)) (متفق علیه)، ابن رجب رحمه الله می گوید: « بالاترین نعمت بهشت دیدار الله متعال می باشد، و با ارزش ترین چیزی که در دنیا است همین دو نماز صبح و عصر می باشند؛ پس مداومت بر آن دو و ادای آنان سبب دخول بهشت می شود، و دیدار الله در بهشت صورت می گیرد».

پاداش هایی که قبل از ادای آن وجود دارند بس بزرگ می باشند؛ وضو گناهان را پاک می کند، و ((هر کس صبحگاه و یا شامگاه به سوی مسجد برود الله متعال منزلگاهش را در بهشت در همین اوقات برای او مهیا می گرداند)) (متفق علیه)، و هر قدمی که برای نماز بر می داری یک نیکی محسوب می شود، و مقام تو را نزد الله یک درجه بالا برده، و گناهی از گناهانت بخشیده می شود، و هر کس وارد مسجد شود فرشتگان برای او دعا مغفرت کرده می گویند: ((بار الها او را ببخشای و مورد رحمتت قرار بده؛ تا زمانیکه با وضو باشد)) (متفق علیه)، و همراه با دعای فرشتگان نیز هر کس بعد از نماز منتظر نماز بعدی بماند برای او اجر نماز خواندن نوشته می شود، و در اثنای نماز نیز

نسیم مغفرت و بخشش بر او می وزد؛ ((هر کس آمین گفتن او با آمین گفتن فرشتگان مصادف گردد؛ گناهان گذشته او بخشیده می شوند)) (متفق علیه).

و بعد از نماز اذکاری است که با گفتن آن گناهان بخشیده می شوند، پس هر کس بعد از نماز سی و سه بار سبحان الله و سی و سه بار الحمد لله و سی و چهار بار الله اکبر بگوید، گناهان گذشته او بخشیده خواهند شد، و هر کس مساجد الله را با نماز و همراه با تقوای الهی آباد گرداند از مومنین است، الله متعال می فرماید:

﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنِ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ﴾

﴿مساجد خدا را تنها کسانی آباد می کنند که به خدا و روز بازپسین ایمان آورده و نماز برپا داشته﴾ (سوره التوبه: 18).
و ((هر کس نماز عشاء را بخواند گویا نصف شب را در نماز گذرانده است، و هر کس نماز صبح را بخواند گویا تمام شب را در نماز سپری نموده است)).

دروازه ای بزرگ برای مغفرت در مدت زمانی کوتاه می باشد، رسول الله ﷺ نماز را به رودخانه تشبیه کرده است و فرمودند؛ ((به من بگوئید اگر کسی از شما دم در خانه اش رود جاری قرار داشته باشد و او روزانه پنج بار در آن غسل بکند آیا چیزی از کثیفی ها بدن او باقی می ماند؟ گفتند: نه چیزی نخواهد ماند، فرمودند: مانند نماز های پنجگانه که با ادای آنها چیزی از گناهان نخواهد ماند)) (متفق علیه)، و رسول الله ﷺ فرمودند: ((هیچ انسان مسلمانی نیست که برای نماز حاضر می شود، در حالیکه وضویش را با بهترین وجه کامل نموده، و سجده و رکوعش را نیز به بهترین نحو به جا می آورد، مگر اینکه این عمل باعث پاک شدن گناهان گذشته اش خواهد گشت تا زمانکه مرتکب گناه کبیره ای نگردد، و این همیشه و تا ابد خواهد بود)) (روایت مسلم).

منافع دنیوی نماز قابل شمارش نیستند: سبب خوشبختی، باز شدن دروازه رزق و روزی، و راه آسان کردن آن، و باعث عاقبت به خیر بودن می گردد؛ الله سبحان می فرماید:

﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى﴾

﴿و کسان خود را به نماز فرمان ده و خود بر آن شکیبا باش ما از تو جویای روزی نیستیم ما به تو روزی می دهیم و فرجام [نیک] برای پرهیزگاری است﴾ (سوره طه: 132).

برطرف کننده بدی ها، و جذب کننده خوبی هاست؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((هر کس نماز صبح را بخواند پس او در ضمانت الله تعالی می باشد- یعنی: مورد حفظ و رعایت الله می باشد- (روایت مسلم)، ابن قیم رحمه الله می گوید: «در نماز تاثیر عجیبی برای برطرف کردن شرور دنیوی قرار دارد، به ویژه زمانی که آنرا با کمال و تمام ظاهرا و باطنا ادا نمودی، هرگز با چیزی مثل نماز مصیبت های دنیا برطرف نشده و یا خوبی های آن جذب نشده اند»، و گفت: «وتاثیر عجیبی در حفظ تندرستی جسم و سلامت قلب و قوت آن دو دارد، هر گاه دو مرد به بیماری گرفتار آیند بدون شک نماز گذار کمتر مورد تاثیر مرض قرار خواهد گرفت، و سرانجام بهتری خواهد داشت».

و هیچ چیزی بلا را مانند توحید و نماز بر طرف نخواهد کرد؛ الله متعال یونس را در شکم ماهی به سبب نماز نجات داد:

﴿قَوْلًا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ * لَلَّيْتَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾

﴿و اگر او از زمره تسبیح کنندگان نبود قطعا تا روزی که برانگیخته می شوند در شکم آن [ماهی] می ماند﴾ (سوره الصافات: 143-144).
داود دچار فتنه شد و راهی برای توبه و استغفار جز نماز خواندن نیافت:

﴿فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَحَزَرَ رَاكِعًا وَأَنَابَ﴾

﴿پس از پروردگارش آمرزش خواست و به رو در افتاد و توبه کرد﴾ (سوره ص: 24).

و هنگامیکه الله متعال اراده نمود تا مریم را با دادن فرزندی بدون پدر مورد آزمایش قرار دهد، او را امر به نماز خواندن کرد، تا اینکه این امر بر او آسان گردد:

﴿يَمْرِيْمُ أَقْنِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾

﴿ای مریم فرمانبر پروردگار خود باش و سجد کن و با رکوع کنندگان رکوع نما﴾ (سوره مریم: 43).

و رسول الله ﷺ هرگاه امری او را نگران و پریشان حال می کرد به نماز روی می آورد.

والله متعال به مومنان امر نموده است تا در تمام احوال و امور از نماز خواندن یاری بجویند:

﴿ای کسانی که ایمان آورده اید از شکیبایی و نماز یاری جوید زیرا خدا با شکیبایان است﴾ (سوره البقره: 153).

وهنگام اراده نمودن برای انجام امری از امور دنیا به نماز استخاره پناه می‌بریم، وهنگام تغییر در امور طبیعی به سوی الله با نماز خواندن پناه می‌بریم، ودر هنگام خوشحالی برای الله سجده شکر به جا می‌آوریم در قبال آنچه که عطاء نموده است، وبزرگترین دروازه شکر برای رسول الله ﷺ نماز بود، پس هرگاه نماز می‌خواندند، آنقدر می‌ایستادند که پاهای شان ورم می‌نمود، عایشه رضی الله عنها به ایشان گفت: «چرا این کار را می‌کنی در حالیکه الله متعال گناهان گذشته و آینده تو را بخشیده است؟ فرمودند: آیا بنده شکر گذاری نباشم)) (منفق علیه).

و در روز قیامت نماز از سایر اعمال پیشه خواهد گرفت، چرا که نماز اولین عمل بنده است که در مورد آن محاسبه می‌شود، و نماز از اسباب همراهی رسول الله ﷺ در بهشت می‌باشد، مردی پیش رسول الله ﷺ آمده و به ایشان گفت: دوست دارم در بهشت همراه تو باشم، ایشان فرمودند: برای درک کردن این امر بسیار سجده بکن و نماز بخوان)) (روایت مسلم).

ومومنان با منافقان در سجده کردن فرق دارند، روز قیامت هنگامی که مومنان پروردگار شان را می‌بینند به سجده خواهند افتاد، ولی منافقین توانایی آنرا ندارند و این مجازات آنان خواهد بود؛ الله سبحان می‌فرماید:

﴿يَوْمَ يَكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ﴾

﴿روزی که کار زار [و رهایی دشوار] شود و به سجده فرا خوانده شوند و در خود توانایی نیابند﴾ (سوره القلم: 42).

واگر شخص مسلمان به سبب گناهانش وارد جهنم گردد آتش دوزخ پیشانی او را نخواهد سوزاند.

فریضه بزرگیست که الله متعال آنرا علامت جدایی بین ایمان و کفر قرار داده است؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((بین شخص و بین شرک و کفر: ترک نماز قرار دارد)) (روایت مسلم)، هر کس آنرا ترک بکند الله سبحان به او وعده جهنم داده است:

﴿فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَةَ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ عَذَابًا﴾

﴿آنگاه پس از آنان جانشینانی به جای ماندند که نماز را تباه ساخته و از هوسها پیروی کردند و به زودی [سزای] گمراهی [خود] را خواهند دید﴾ (سوره مریم: 59).

وبه کفار گفته می شود:

﴿مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ * قَالَ لَمَن نُّكَ مِنَ الْمُصَلِّينَ﴾

﴿چه چیز شما را در آتش [سقر] درآورد﴾ گویند از نمازگزاران

نبودیم﴾ (سوره المدثر: 42-43).

عمر بن الخطاب رضی الله عنه می گوید: «کسی که نماز را ترک بکند

جایگاهی در اسلام ندارد».

وبعد ای مسلمانان:

بر هر مکلفی واجب است که نماز را برپا دارد، و اهل خویش را بر ادای آن امر نماید، و این همان منهج پیامبران علیهم السلام است، نماز سبب رضایت الهی، و بخشیدن گناهان و بالا رفتن درجات می گردد، باعث جلب خوبی و دفع بدی ها و ناگواریها می گردد، در نماز صلاح احوال و اموال قرار داد، لذت و گوارایی زندگی و برکت مال در آن میباشد، اطمینان و آسودگی خانه ها و صلاح فرزندان در نماز نهفته است.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ

إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا﴾

﴿نماز را از زوال آفتاب تا نهایت تاریکی شب برپا دار و [نیز] نماز

صبح را زیرا نماز صبح همواره [مقرون با] حضور [فرشتگان]

است﴾ (سوره الاسراء: 78).

الله متعال در قرآن برای من و شما برکت قرار بدهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا میگویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

ای مسلمانان:

الله متعال بر مردان نماز جماعت را واجب گردانده است، همانگونه که فرمود:

﴿وَأَرْكَعُوا مَعَ الرَّكْعَيْنِ﴾

﴿و با رکوع کنندگان رکوع کنید﴾ (سوره البقرة: 43)، و رسول الله ﷺ می خواستند خانه های کسانی را که از نماز جماعت تخلف می کنند، بسوزانند، و فرمودند: ((همانا سنگین ترین نماز بر منافقین: دو نماز عشاء و صبح می باشند، اگر می دانستند چه اجر بزرگی در آن ها وجود دارد حتما برای ادای آن حاضر می شدند حتی اگر زانو کشان می آمدند، می خواستم دستور بدهم که نماز بر پا گردد، سپس به شخصی دستور می دادم تا امامت بدهد، سپس همراه با مردانی راه افتاده در حالیکه بر دوششان هیزم حمل می کنند، و به سمت کسانی می رفتم که برای نماز جماعت حاضر نمی شوند و دستور می دادم تا خانه های شان را همراه خودشان به آتش بکشم)) (متفق علیه).

رسول الله ﷺ مرد نابینایی را که کسی برای کمک کردن جهت ادای نماز نداشت را اجازه تخلف از نماز جماعت را نداد، و به او گفتت: ((آیا ندای نماز را می شنوی)) مرد گفت: بله، فرمودند: ((پس جواب او را بده- یعنی حاضر شو برای نماز جماعت-)) (روایت مسلم).

پس بشتابید به سوی نماز جماعت! چرا که نماز جماعت نوری است برای چهره انسان، و دلیلی است بر ایمان او، و با آن سینه انسان گشایش خواهد یافت، و منزلت و جایگاهش بالا خواهد رفت.

سپس بدانید که الله شما را امر به درود و سلام فرستادن بر پیامبر خویش نموده است..

واجب بودن نماز جماعت (1)

همانا حمد و ستایش شایسته الله است، او را شکر گذاریم و از او یاری جسته و طلب بخشش و مغفرت گناهان را می کنیم، و از شر گناهان و اعمال بد خویش به او پناه می بریم، کسی را که الله متعال هدایت کند، هیچکس باعث گمراهی او نخواهد شد، و کسی را که او گمراه بکند دیگر کسی باعث هدایت او نخواهد شد، گواهی می دهیم که الهی و معبودی به جزء الله متعال نبوده، و محمد بنده و فرستاده ی اوست.

اما بعد:

تقوی الهی را پیشه کنید -ای بندگان الله- همانگونه که شایسته اوست، و او را در نهان و پنهان مراقب کردار خویش بدانید.

ای مسلمانان:

الله متعال بندگان خویش را امر نموده است تا تنها او را بپرستند؛ پس هیچ عملی بدون توحید قابل قبول نیست، والله متعال بعد از توحید عبادتی را مورد تعریف و تمجید قرار داده و زیاد از آن یاد نموده است، و پیامبران خویش را بر آن امر نموده است؛ پس به موسی گفت:

﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾

﴿و به یاد من نماز برپا دار﴾ (سوره طه: 14).

و عیسی علیه السلام فرمود: ﴿و تا زنده ام به نماز و زکات سفارش کرده است﴾ (سوره مریم: 31).

و ابراهیم علیه السلام از پروردگار خویش خواست تا او و فرزندانش را از کسانی قرار دهد که نماز را پا برپا می دارند:

﴿پروردگارا مرا برپادارنده نماز قرار ده و از فرزندان من نیز﴾ (سوره ابراهیم: 40).

اسماعیل علیه السلام را مورد تعریف و تمجید قرار داد چرا که خانواده خویش را امر بر نماز می کرد:

﴿وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ﴾

﴿و خاندان خود را به نماز و زکات فرمان می داد﴾ (سوره مریم: 55).
و نماز همان پیمانی است که از امت های پیشین گرفته شده است:

(1) این خطبه در روز جمعه 4 شعبان 1431 هجری در مسجد رسول الله ﷺ القا شده است.

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا
وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾
﴿و چون از فرزندان اسرائیل پیمان محکم گرفتیم که جز خدا را
نپرستید و به پدر و مادر و خویشان و یتیمان و مستمندان احسان کنید و
با مردم [به زبان] خوش سخن بگویید و نماز را به پا دارید﴾ (سوره
البقره: 83).

و نماز از وصیت های لقمان است:

﴿يَبْنَىٰ أَقِمِ الصَّلَاةَ﴾

﴿ای فرزندم نماز را بر پا مدار﴾ (سوره لقمان: 17).

و این امت بر مواظبت بر آن امر شده است:

﴿حَفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾

﴿بر نمازها و نماز میانه مواظبت کنید و خاضعانه برای خدا به پا
خیزید﴾ (سوره البقره: 283).

و الله متعال زنان را نیز امر بر ادای آن نموده است:

﴿وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ﴾

﴿ای زنان نماز را بر پا دارید﴾ (سوره الاحزاب: 33).

و نماز از اصول ایمان است: رسول الله ﷺ خطاب به گروه عبدالقیس

فرمودند: ((آیا می دانید که ایمان به الله چیست؟ ایمان به الله همان گواهی
دادن به این که معبودی جز الله نبوده و محمد فرستاده اوست، و برپا
داشتن نماز، و پرداخت زکات است)) (متفق علیه)، و جایگاه آن در دین
بعد از نماز می باشد، و رسول الله ﷺ در ابتدای دعوت خویش به سوی
آن دعوت می دادند، همانگونه که هرقل از ابو سفیان رضی الله عنه پرسید: ((به چه
چیزی شما را امر می کند، -یعنی رسول الله- ابوسفیان می گوید: در
جواب گفتم: ما را امر به ادای نماز، و پرداخت زکات و صلّه رحمی،
و پاکدامنی می کند)) (متفق علیه).

و نماز محبوب ترین عمل نزد الله می باشد؛ از رسول الله ﷺ پرسیده

شد: ((کدام عمل نزد الله محبوب تر است؟ فرمودند: نماز اول وقت))
(متفق علیه).

و تنها عبادتی است از بین عبادات که فرضیت و وجوب آن در آسمان
ها صورت گرفت، و هیچ فرشته ای برای فرض نمودن آن به زمین فرو
فرستاده نشد، بلکه الله متعال جهت فرض کردن آن مستقیماً با رسول الله

ﷺ صحبت کرد، رسول الله ﷺ فرمودند: ((سپس به سدره المنتهی رفتم، پس الله متعال بر من اموری را وحی نمود، سپس بر من پنجاه نماز را در شبانه روز واجب گرداند)) (متفق علیه)، جهت جایگاه والایی که دارد، آن پنجاه نماز فرض گردید، سپس کم شده تا به پنج نماز رسید، در حالیکه در اجر و پاداش با پنجاه نماز مساوی هستند.

صحابه نماز را چنان دوست می داشتند که در سخت ترین حالت ها آن را بر پا می داشتند؛ جابر رضی الله عنه می گوید: «همراه با رسول الله به جهاد می رفتیم، پس جنگ شدیدی رخ گرفت، مشرکان گفتند: همانا الان وقت نمازی خواهد آمد که نزد آنان از فرزندان شان محبوب تر است» (روایت مسلم)، همانگونه که با پیامبر ﷺ بر ادای آن بیعت نمودند، جریر بن عبد الله رضی الله عنه می گوید: «با رسول الله ﷺ بر ادای نماز در وقتش، و پرداخت زکات، و دلسوزی و نصیحت بر انسان مسلمان بیعت کردم»، در امور دین و دنیا نماز بهترین کمک است؛ شخص را آراسته به اخلاق نیکو گردانده، و از بدی ها و منکرات باز خواهد داشت، گناهان با آن پاک و بخشیده می شوند، رسول الله ﷺ آنرا به رود خانه ای روان تشبیه کرد که با خود کثیفی و ناپاکی ها را می برد (متفق علیه)، بنده را از بدی ها و مرگ ناگوار حفظ می کند؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((هر کس نماز صبح را بخواند پس او در حفظ و امان الهی می باشد)) (روایت مسلم)، از بنده مصیبت ها و فتنه ها، و آفت ها و عیوب را دور می گرداند؛ الله سبحان فرمود:

﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾

﴿از نماز و صبر پیشه کردن یاری بجوید﴾ (سوره البقره: 45).
ابن کثیر رحمه الله می گوید: «نماز از بزرگترین کمک است برای ثابت ماندن بر امر دین».
دروازه های رزق با آن گشوده و رسیدن به آن آسان می گردد؛ الله متعال در مورد زکریا فرمود:

﴿فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيحْيَى﴾

﴿پس در حالی که وی ایستاده [و] در محراب [خود] دعا میکرد فرشتگان او را ندا دردادند که خداوند تو را به [ولادت] یحیی مژده می دهد﴾ (سوره آل عمران: 39).
و در مورد مریم فرمود:

﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا﴾

﴿زکریا هر بار که در محراب بر او وارد می شد نزد او [نوعی] خوراکی می یافت﴾ (سوره آل عمران: 37).

بدن را قوی نموده و باعث شادابی و انشراح صدر می گردد؛ هرگاه بنده با بیدار شدن ذکر الله را بکند، سپس وضو گرفته و دو رکعت نماز بخواند: ((در طول روز شاداب خواهد ماند)) (متفق علیه).

رسول الله آنرا توصیف به نور نمودند: فرمودند: ((نماز نور است)) (و روایت مسلم).

و نماز از اسباب دخول بهشت و بالا رفتن درجات بنده در آن میباشد؛

ثوبان رضی الله عنه از رسول الله صلی الله علیه و آله پرسید: ((مرا از عملی با خبر کن که با آن

وارد بهشت شوم، و یا اینکه گفت: مرا از محبوب ترین عمل نزد الله با

خبر ساز که با آن وارد بهشت شوم، رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: سجده زیاد

بکن، چرا که تو با هر سجده ای که می کنی؛ یک درجه از درجات تو

بالا رفته و یک گناه از گناهانت پاک می گردد)) (روایت مسلم).

و نماز از اسباب همراهی رسول الله صلی الله علیه و آله در بهشت می باشد؛ ربیعہ

بن کعب می گوید: ((رسول الله به من گفت: بپرس، گفتم آرزوی

همراهی تو را در بهشت دارم، فرمودند: غیر از آن؟ گفتم: همین و بس،

فرمودند: پس برای رسیدن به مراد خویش نماز زیاد بخوان)) (روایت

مسلم).

نماز روشنی چشمان رسول الله صلی الله علیه و آله بود، همانگونه که آنرا آخرین

وصیت زندگی خویش قرار داد، انس رضی الله عنه می گوید: ((بیشترین وصیت

رسول الله صلی الله علیه و آله هنگام نزدیکی وفات شان: در مورد نماز و غلام و کنیزان

بود)) (روایت احمد).

فضایل آن فراوان و منافعش غیر قابل شمار می باشند، رسول الله صلی الله علیه و آله

در مورد آن فرمودند: ((اگر می دانستند چه اجر و پاداشی در آن نهفته

است، چهار دست و پا به سوی آن می آمدند)) (متفق علیه).

ادای نماز بر هر مسلمان در هر جا و مکانی واجب گشته است،

رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: ((تمام زمین برای من پاک قرار داده شد، پس

هر کس نماز را در هر مکانی درک کرد آنرا بخواند)) (متفق علیه)،

و اسلام آنرا معیار بین اسلام و کفر قرار داده است، رسول الله صلی الله علیه و آله

فرمودند: ((میان شخص و میان کفر و شرک، ترک نماز قرار دارد))

(روایت مسلم)، عمر بن الخطاب رضی الله عنه می گوید: «کسی که نماز نخواند از اسلام بویی نبرده است»، وابن مسعود رضی الله عنه می گوید: «هر کس نماز را ترک کند، دین ندارد».

ادای نماز در اول وقتش واجب است، الله سبحانه می فرماید:

﴿فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَةَ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غِيَاً﴾

﴿آنگاه پس از آنان جانشینانی به جای ماندند که نماز را تباه ساخته و از هوسها پیروی کردند و به زودی [سزای] گمراهی [خود] را خواهند دید﴾ (سوره مریم: 59).

عمر بن عبدالعزیز رحمه می گوید: «تباه ساختن آنان در ترک نماز نبود بلکه آنرا در وقتش ادا نمی کردند»، اسحاق بن راهویه رحمه الله می گوید: «رای اهل علم -از زمان رسول الله صلی الله علیه و آله تا به الان- آنست که هر کس نماز را به غیر عذر ترک نموده تا از وقتش خارج گردد، به تحقیق که کافر است».

والله متعال ادای آن را به همراه جماعت در مساجد واجب نموده است؛ حتی رسول الله شخص نابینا را در ادای آن با جماعت معذور ندانست؛ ((مردی نابینایی نزد رسول الله صلی الله علیه و آله آمده وگفت: ای رسول الله! همانا من نابینا هستم وکسی نیست که مرا برای ادای نماز به مسجد برساند، پس رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: آیا صدای موزن را می شنود؟ گفت: آری، فرمودند: پس جواب او را -با حضور در جماعت- بده)) (روایت مسلم)، وایشان صلی الله علیه و آله فرمودند: ((می خواستم دستور بدهم که نماز بر پا گردد، سپس به شخصی دستور می دادم تا امامت بدهد، سپس همراه با مردانی راه افتاده در حالیکه بر دوششان هیزم حمل می کنند، و به سمت کسانی می رفتم که برای نماز جماعت حاضر نمی شوند و دستور می دادم تا خانه های شان را همراه خودشان به آتش بکشم)) (متفق علیه)، در روایت احمد آمده است: ((اگر در خانه ها زنان واطفال نمی بودند: آنان را با خانه های شان به آتش می کشیدم))، «ابن حجر رحمه الله می گوید: این حدیث واضح و آشکار است در این که نماز جماعت فرض عین می باشد، چرا که اگر سنت می بود، تارک آنرا تهدید به آتش کشیدن خانه نمی کرد، و اگر فرض کفایت می بود، با حضور رسول الله صلی الله علیه و آله و همراهانش از گردن بقیه ساقط می گشت».

و کوتاهی کردن در نماز جماعت؛ از اسباب چیره شدن شیطان بر بنده می باشد؛ رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: ((هیچ سه نفری در روستا ویا

بیابان نیستند که نماز را بر پا ندارند، مگر اینکه شیطان بر آنان چیزی (خواهد شد)) (روایت ابوداود)، ابن مسعود رضی الله عنه می گوید: «در زمان ما کسی از نماز جماعت تخلف نمی کرد، مگر منافقی که نفاقش واضح و آشکار بود».

وحاضر شدن بر آن نشانه ایمان است؛ الله سبحانه می گوید:

﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنِ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ﴾

﴿مساجد خدا را تنها کسانی آباد می کنند که به خدا و روز بازپسین ایمان آورده و نماز برپا داشته و زکات داده و جز از خدا نترسیده اند﴾ (سوره توبه: 18).

وصحابه آنرا با هر نوع سختی به صورت جماعت ادا می کردند؛ ابن مسعود رضی الله عنه می گوید: «گاهاً شخص را می دیدم که بین دو مرد قرار دارد تا او را کشان کشان در صف قرار دهند»، الربیع بن خثیم می گوید: ((اگر توانستید حتی زانو کشان برای ادای آن بیابید پس درنگ نکنید».

وآخرین چیزی که رسول الله صلی الله علیه و آله قبل وفاتش مشاهده نمود، این بود که اصحابش در حال نماز خواندن به صورت جماعت بودند، انس رضی الله عنه می گوید: ((رسول الله صلی الله علیه و آله در روز وفات خویش پرده حجره خویش را بالا بردند؛ پس مردم را دید که صف بسته و نماز می خوانند، پس لبخند بر لبان شان نقش بست، انس رضی الله عنه می گوید: این آخرین نگاهی بود که یاران خویش انداخت)) (متفق علیه).

والله متعال روبروی نماز گذار قرار دارد، وخشوع روح و روان نماز است، و((رسول الله صلی الله علیه و آله نماز می خواندند در حالیکه در سینه ی شان صدایی مانند صدای جوشش آب در دیگ بالای آتش وجود داشت)) (روایت ابوداود)، ابن عباس رضی الله عنه می گوید: «از نماز تو همان چیزی نصیب تو خواهد شد که آنرا با حضور قلب خوانده باشی»، الکرمی رحمه الله می گوید: «هرگاه شیخ الاسلام برای نماز می ایستاد پاهایش شروع به لرزیدن می نمود- یعنی از شدت ترس و بیم از الله-).

پس به سوی آن بشتابید با خشوع و خوشحالی و در ادای آن به همراه جماعت کوتاهی نکنید، که اینگونه ارواح تان آراسته گشته، ولغزش ها و خطاهای زبان های تان و آنچه که اعضای تان مرتکب شده اند، پاک

خواهد گشت، و درجات تان بالا خواهد رفت.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾

و نماز را برپا کنید و زکات را بدهید و پیامبر [خدا] را فرمان برید تا
مورد رحمت قرار گیرید (سوره النور: 56).
الله متعال برای من و شما در قرآن برکت قرار دهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می‌گوییم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می‌دهم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می‌دهم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

ای مسلمانان:

نماز سبب رستگاری و کامیابی است، هر کس برای ادای آن برود با هر قدمی یک درجه به درجات او افزوده و یک گناه از گناهانش کاسته می‌شود، و تا زمانی که در مکان نماز خویش نشستہ باشد، فرشتگان برای او دعا کرده و می‌گویند: ((بار الها او گناهان او را بخشیده و مغفرت بکن)) (متفق علیه)، و ((هر کس نماز عشا را همراه با جماعت بخواند گویا نصف شب را در نماز خواندن سپری کرده است، و هر کس نماز صبح را همراه با جماعت بخواند گویا تمام شب را در نماز بوده است)) (روایت مسلم)، و هر کس قلبش به نماز وابسته شده و با شنیدن اذان برای ادای آن به وجد در می‌آید، الله متعال او را روز قیامت زیر سایه خویش قرار می‌دهد.

پس نماز های فریضه را همراه با جماعت در مساجد بر پا دارید، تا قلب های تان پاک، و سینه های تان سرشار گردد، و پاداش الهی شامل حال شما شود.

سپس بدانید که الله متعال شما را امر به سلام و درود فرستادن بر پیامبرش نموده است...

زکات

زکات(1)

همانا حمد و ستایش شایسته الله است، او را شکر گذاریم و از او یاری جسته و طلب بخشش و مغفرت گناهان را می کنیم، و از شر گناهان و اعمال بد خویش به او پناه می بریم، کسی را که الله متعال هدایت کند، هیچکس باعث گمراهی او نخواهد شد، و کسی را که او گمراه کند دیگر کسی باعث هدایت او نخواهد شد، گواهی می دهیم که الهی و معبودی به جزء الله متعال نبوده، و محمد بنده و فرستاده ی اوست.

اما بعد:

تقوای الهی را پیشه بکنید ای بندگان الله- که با تقوی قلب ها و دیدگان روشن گشته، و گناهان و معاصی بخشیده خواهد شد.

ای مسلمانان:

الله متعال آدمیان و جن ها برای عبادت خویش خلق نمود، در حالیکه او از آنان بی نیاز است، و مخلوقات از او بی نیاز نخواهند بود، پس اوست که سختی های آنان را بر طرف نموده، و به آنان نفع می رساند؛ به خاطر حاجتی که به او دارند، بر آنان عبادت خویش را واجب نموده و فرمود:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

﴿ای مردم پروردگارتان را که شما و کسانی را که پیش از شما بوده اند آفریده است پرستش کنید باشد که به تقوا گرایید﴾ (سوره البقره:

21). و اسلام بر ارکانی بنا نهاده شده و بر آنها استوار می باشد، پس شهادتین ستون اول آن، و نماز های فریضه دومین ستون، و زکات سومین ستون آن می باشد، و زکات در آیات زیادی در قرآن همراه با نماز ذکر می شود، و عیسی علیه السلام در حالیکه در گهواره بود در مورد آن صحبت کرد:

﴿وَأَوْصَنِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا﴾

﴿تا زنده ام به نماز و زکات سفارش کرده است﴾ (سوره مریم: 31).
و اسماعیل علیه السلام را مورد تعریف و تمجید قرار داد چرا که او خانواده خویش را امر به ادای زکات می کرد؛

(1) چکیده ای از خطبه های القا شده در مسجد رسول الله ﷺ.

﴿وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا﴾

﴿و خاندهان خود را به نماز و زکات فرمان می داد و همواره نزد پروردگارش پسندیده [رفتار] بود﴾ (سوره مریم: 55).
و به خاطر جایگاه والای آن الله متعال آنرا بر پیامبران خویش فرض نمود؛ پس بر ابراهیم و اسماعیل و اسحاق وحی نمود تا آنرا به جای آوردند:

﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ﴾

﴿و به ایشان انجام دادن کارهای نیک و برپاداشتن نماز و دادن زکات را وحی کردیم و آنان پرستنده ما بودند﴾ (سوره الانبیاء: 73).
و نماز نیز همان پیمانی است که از امت های پیشین گرفته شده است:

﴿وَأَذِّنَا أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا

وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾

﴿و چون از فرزندان اسرائیل پیمان محکم گرفتیم که جز خدا را نپرستید و به پدر و مادر و خویشان و یتیمان و مستمندان احسان کنید و با مردم [به زبان] خوش سخن بگویید و نماز را به پا دارید و زکات را بدهید﴾ (سوره البقرة: 83).

وزنان نیز به آن امر شده اند:

﴿وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتَيْنَ الزَّكَاةَ﴾

﴿و نماز را بر پا داشته و زکات را بدهید﴾ (سوره الاحزاب: 33).

و رسول الله ﷺ در ابتدای دعوت خویش به آن امر می کرد: ((هرقل پرسید: شما را -یعنی رسول الله ﷺ- به چه چیزی امر می کند: ابوسفیان گفت: ما را به نماز و زکات وصله رحم و پاکدامنی امر می کند)) (متفق علیه)، و رسول الله ﷺ امت خویش را نسبت به آن سفارش نموده است، ((بادیه نشینی نزد ایشان آمده و پرسیدند: مرا به عملی رهنمایی بکن که با آن وارد بهشت شوم، فرمودند: الله را پرستیده و به او شرک نورزی، و نماز فرض را به جای آورده و زکات فرض را ادا نموده، و رمضان را روزه بگیری)) (متفق علیه)، صحابه آنرا دوست می داشتند و آنرا ادا می نمودند، جریر بن عبد الله می گوید: ((با رسول الله ﷺ بیعت نمودم تا نماز را برپا داشته و زکات را ادا نموده و خیر خواه هر مسلمانی باشم)) (متفق

(علیه).

وزکات از ارکان ایمان است؛ رسول الله ﷺ خطاب به گروه عبدالقیس فرمودند: ((آیا می دانید که ایمان چیست؟ این که گواهی بدهی که هیچ معبودی جز الله نبوده و محمد فرستاده اوست، و نماز را برپا داشته و زکات را ادا کنی)) (متفق علیه)، زکات پناهگاه هست برای مشرک هرگاه ایمان بیاورد؛

﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ﴾

﴿پس اگر توبه کردند و نماز برپا داشتند و زکات دادند راه برایشان گشاده گردانید﴾ (سوره التوبه: 5).

و همچنین باعث مصونت خون ها و اموال می گردد؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((به من امر شد تا با مردم بجنگم تا اینکه گواهی بدهند که معبودی جز الله نبوده و محمد فرستاده راستین اوست، و نماز را برپا داشته و زکات را ادا بکنند، هر گاه این کار را انجام دادند به راستی که خون ها و اموال خویش را در مقابل من محفوظ نگه داشته اند و حساب آنان بر الله می باشد)) (متفق علیه).
وزکات باعث برادری دینی می گردد:

﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ﴾

﴿پس اگر توبه کنند و نماز برپا دارند و زکات دهند در این صورت برادران دینی شما می باشند﴾ (سوره التوبه: 11).
و با آن ریسمان محبت بین مسلمین قوی شده، و باعث جلب برکت و زیادی و عوض از طرف الله متعال خواهد شد، الله متعال می فرماید:

﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّزُقِينَ﴾

﴿و هر چه را انفاق کردید عوضش را او می دهد﴾ (سوره سبأ: 39).
و با زکات نفوس تزکیه شده و پاک می گردد، الله متعال فرمود:

﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا﴾

﴿از اموال آنان صدقه ای بگیر تا به وسیله آن پاک و پاکیزه شان سازی﴾ (سوره التوبه: 103).
و نجات از آتش پاداش کسی است که نفس خویش را با زکات پاک نموده است؛ الله جل و علا فرمود:

﴿وَسَيَجْزِيهَا اللَّهُ جَلًّا وَعَلًا فَرَمُودًا﴾

﴿و پاک رفتارتر [بین مردم] از آن دور داشته خواهد شد﴾ همان که مال خود را می دهد [برای آنکه] پاک شود﴾ (سوره اللیل: 17-18).

انسان را از مجازات گناهان محفوظ نگه می دارد، واز او مصیبت ها و نگرانی ها را دور می سازد؛ الله جل و علا فرمود:

﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى * وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى * فَسَنِيَرُهُ لِلْيُسْرَى *

وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى * وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى * فَسَنِيَرُهُ لِلْعُسْرَى *﴾

﴿اما آنکه [حق خدا را] داد و پروا داشت﴾ و [پاداش] نیکوتر را

تصدیق کرد﴾ بزودی راه آسانی پیش پای او خواهیم گذاشت﴾ و اما آنکه

بخل ورزید و خود را بی نیاز دید﴾ و [پاداش] نیکوتر را به دروغ

گرفت﴾ بزودی راه دشواری به او خواهیم نمود﴾ (سوره اللیل: 5-10).

در زکات صفت سخاوت و کرم در ارواح و اخلاق نمایان می گردد، و با آن عدالت برپا گشته و تنگدستی از بین می رود، و فقیران سعادت مند خواهند شد، و زکات زیبایی ثروتمندان، و زینت نیکوکاران بوده، و وصیت پیامبران می باشد، ادای آن نشانه ی صداقت در ایمان است، و دلیلی است بر صفت احسان و نیکی، و سببی است برای کسب رضایت الهی، و نشانه ای برای رستگاری، و دلیلی بر یقین بر الله، زکات حقی از حقوق فقااست، و ثروتمند باید آنرا بدون منت نهادن و تحقیر کردن به آنان بدهد، به وسیله آن انسان دین خویش را کامل خواهد کرد، و مالش را محافظت خواهد نمود.

هر کس آنرا با کمال خوشحالی و رضایت ادا بکند، الله متعال طعم ایمان و شیرینی آن را به او خواهد چشاند، ابن قیم رحمه الله میگوید «زکات دهنده هر گاه زکات را ادا بکند، سینه اش سرشار از خوشحالی و قلبش آکنده از اطمینان و راحتی خواهد شد، و خوشحالی اش نیز بیشتر خواهد گشت، و اگر در ادای زکات چیزی جز این نبود؛ شایسته بود که بنده آن را انجام داده و دایما جهت ادای آن سبقت بگیرد». و به خاطر اهمیت زکات الله متعال اماکن مصرف آن را خودش بر دوش گرفته و بیان نموده است؛

﴿إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَّاتِ قُلُوبُهُمْ

وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ

فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾

﴿صدقات تنها به تهیدستان و بینوایان و متصدیان [گردآوری و پخش] آن و کسانی که دلشان به دست آورده می شود و در [راه آزادی] بردگان و وامداران و در راه خدا و به در راه مانده اختصاص دارد [این] به عنوان فریضه از جانب خداست و خدا دانای حکیم است﴾ (سوره التوبه: 60).

پس جایز نیست آنرا در جایی غیر از آنچه الله ذکر کرده است پرداخت کرد.

و در مورد کسی که در ادای آن خودداری کند وعید آمده است؛ الله متعال فرمود:

﴿کسانی که زر و سیم را گنجینه می کنند و آن را در راه خدا هزینه نمی کنند ایشان را از عذابی دردناک خبر ده﴾ (سوره التوبه: 134).

و رسول الله ﷺ فرمودند: ((هر کس مالی داشت که زکاتش را پرداخت نکرد، این مال برای او روز قیامت به صورت ماری سمی در آمده، که دارای دو غده ی سمی می باشد، او را پیچیده و سپس دو طرف لبان او را کشیده می گوید: من مال و گنج تو هستم)) (روایت بخاری).

وبعد ای مسلمانان:

بدانید که عبادت زکات عبادتیهست که الله آنرا مختص ثروتمند قرار داده است، پس با ادای آن باید خوشحال گردد، و با طیب خاطر آنرا پرداخت بکند، چرا که باعث رضایت الله مهربان شده، و مال را بیشتر کرده، و از آفات و از بین رفتن محفوظ می دارد.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ

وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾

﴿شیطان شما را از تهیدستی بیم می دهد و شما را به زشتی وامی دارد؛ و (لی) خداوند از جانب خود به شما وعده آمرزش و بخشش می دهد، و خداوند گشایشگر داناست﴾ (سوره البقرة: 268).

الله متعال برای من و شما در قرآن برکت قرار بدهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

اما بعد ای مسلمانان:

با زکات وام و قرض های فقرا و مساکین پرداخت شده، و حاجات شان بر آورده خواهد شد، و با آن مسافری که از اهل خویش دور است کمک کرده می شود، و نیز با آن محبت قلوب به دست آورده می شود، و زکات اندوخته ایست نزد الله، و قرضیست که در روز قیامت چندین برابر را دریافت خواهد کرد:

﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ ۖ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾

﴿ و هر چه را انفاق کردید عوضش را او می دهد و او بهترین روزی دهندگان است ﴾ (سوره سبأ: 39).

پس نسبت به مسکین تواضع کرده، و به او کمک بکن، و به او نزدیک شده و با او همدردی بکن، و هرگز فقری را تحقیر مکن، چرا که بیشترین ساکنان بهشت فقرا می باشند، با سخاوت و دست و دل بازی بخشش بکن، تا الله در مال و فرزند تو برکت قرار بدهد، و صدقه علاج امراض و بیماری هاست، پس به دنبال ضعیفان و صاحبان حاجت باشید، و انفاق بکنید تا روزی شما افزون گردد، و رحم بکنید تا بر شما رحم کرده شود، هیچ فقری شکوی و گلایه نکرده است مگر با کوتاهی ثروتمند.

سپس بدانید که الله متعال شما را امر به سلام و درود فرستادن بر پیامبر خویش نموده است.

فضلیت صدقه دادن (1)

همانا حمد و ستایش شایسته الله است، او را شکر گذاریم و از او یاری جسته و طلب بخشش و مغفرت گناهان را می کنیم، و از شر گناهان و اعمال بد خویش به او پناه می بریم، کسی را که الله متعال هدایت کند، هیچکس باعث گمراهی او نخواهد شد، و کسی را که او گمراه کند دیگر کسی باعث هدایت او نخواهد شد، گواهی می دهم که الهی و معبودی به جزء الله متعال نبوده، و محمد بنده و فرستاده ی اوست. تقوای الهی را پیشه کنید- ای بندگان الله- و او را در نهان و آشکار مراقب خویش بدانید.

ای مسلمانان:

همانا مال و دارایی در دستان آدمی زاد در حال تغییر بوده و بر یک حالت نخواهد ماند، و هر کس مال او تغییری نکرد، پس با موت لاجرم این اتفاق خواهد افتاد، الله سبحان فرمود:

﴿كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾

﴿[وہ] چه باغها و چشمه سارانی [که آنها بعد از خود] بر جای نهادند * و کشتزارها و جایگاه های نیکو﴾ (سوره الدخان: 25).

و مال دارایی فتنه ی این امت است، رسول الله ﷺ فرمودند: ((همانا برای هر امتی یک فتنه وجود دارد، و فتنه امت من مال است)) (روایت ترمذی).

مال رفیقی است که از آن بعید نیست که تبدیل به دشمن شده و همراه خویش و یا صاحب خویش را از اجر و پاداش محروم گرداند، صاحب مال زمانی مورد تعریف و تمجید قرار خواهد گرفت که با مال خویش به کار خیر و فقرا روی آورد؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((مال بهترین دوست شخص مسلمان است، اگر آنرا به مسکین، یتیم و فقیر بدهد)) (متفق علیه).

مال مانند سنگ در دست می باشد؛ فایده ای ندارد مگر زمانی که از دست خارج گردد، و بخیل با فرا رسیدن موت از کار خویش پشیمان خواهد شد، الله عزوجل فرمود:

(1) چکیده ای از خطبه های ایراد شده در مسجد رسول الله ﷺ.

﴿وَأَنْفَقُوا مِنْ مَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا
أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِنَ الصَّالِحِينَ*
وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾

﴿و از آنچه روزی شما گردانیده ایم انفاق کنید پیش از آنکه یکی از شما را مرگ فرا رسد و بگوید پروردگارا چرا تا مدتی بیشتر [اجل] مرا به تاخیر نینداختی تا صدقه دهم و از نیکوکاران باشم * و [الی] هر کس اجلش فرا رسد هرگز خدا [آن را] به تاخیر نمی افکند و خدا به آنچه می کنید آگاه است﴾ (سوره المنافقون: 10، 11).

الله متعال باب صدقه را برای بندگان خویش باز نموده تا با صدقه دادن از آنها راضی گردد، صدقه غضب الهی را خاموش می گرداند، و دلیلی است بر ایمان شخص، و از اعمال خیر دیگر بهتر است؛ از رسول الله ﷺ پرسیده شد: ((کدام اسلام بهتر است؟ فرمودند: اینکه به فقرا و مساکین غذا داده، و بر هر آشنا و نا آشنا سلام بکن)) (متفق علیه).

با صدقه دادن اجر و پاداش بیشتر خواهد گشت، و گناهان و معاصی بخشیده خواهد شد، رسول الله ﷺ به معاذ گفتند: ((آیا تو را به دروازه های خیر و نیکی راهنمایی بکنم؟ روزه سپر است، و صدقه دادن گناه را خاموش می کند، همانگونه که آب آتش را خاموش می کند، و نماز شخص در دل شب -یعنی: این کار هم گناه را پاک خواهد کرد -)) (روایت ترمذی)، و صدقه مال را بیشتر نموده و آنرا زیاد خواهد کرد؛ الله جل و علا فرمود:

﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضْعِفُهُ لَهُ وَأُضْعَافًا كَثِيرَةً﴾

﴿کیست آن کس که به [بندگان] خدا وام نیکویی دهد تا [خدا] آن را برای او چند برابر بیفزاید و خداست که [در معیشت بندگان] تنگی و گشایش پدید می آورد و به سوی او بازگردانده می شوید﴾ (سوره البقره: 245).

و رسول الله ﷺ فرمودند: ((الله تعالی فرموده است: ای فرزند آدم!

انفاق بکن تا من بر تو انفاق بکنم)) (متفق علیه).

و اثر صدقه بر مال و نفس و اولاد آشکار خواهد گشت، و با آن بلا دفع خواهد شد، و راحتی و فروانی جلب می گردد، این قیم رحمه الله می گوید: ((صدقه داری اثر عجیبی در رد بلا دارد، و این امر واضح و معلومیست نزد مردم- چه خواص شان و چه عوام- و ساکنان کره خاکی همگی به این امر اقرار دارند، چرا که همگی این کار را تجربه کرده اند، هرگز

نعمت های الله متعال و بلاهای او با چیزی مثل بندگی او و نزدیکی جستن به او ونیکی کردن نسبت به بندگان جلب نشده اند».

وبیشترین پاداش را صدقه ای دارد که ((اگر صدقه دهی و در حال صحت و سلامتی و تنگچشمی باشی، یعنی از فقر بترسی، و آرزوی ثروتمند شدن را داشته باشی، و همیشه تا آخرین نفس می گویی: فلانی اینقدر دارد، و فلانی اینقدر دارد، و فلانی اینقدر داشت)) (متفق علیه)، و ((بهترین صدقه: همان صدقه ایست که زمان دارایی و بی نیازی باشد، و دست دهنده از دست گیرنده بهتر است)) (متفق علیه).

آسان کردن امور برای کسانی که در سختی قرار دارند، نوعی صدقه است، و هر کس از مردم وام گرفته با نیت آن که آن را دوباره برگرداند، الله متعال وام او را مهیا نموده و پرداخت آنرا آسان خواهد نمود، و (وهمانا بهترین شما، همان کسی است که بهترین قضاوت را بکند)) (متفق علیه)، و از انواع صدقه می توان به آب دادن و غذا دادن اشاره نمود، و ((هر کس به روزه داری افطاری بدهد؛ همان پاداش روزه دار به او خواهد رسید، بدون آنکه از اجر و پاداش روزه دار چیزی کم و کاسته شود)). (روایت ترمذی)، و ابن عمر رضی الله عنهما روزه می گرفت و افطار نمی کرد مگر با مساکین.

صدقه دهنده در دنیا و آخرت در امان قرار دارد؛ الله سبحان می فرماید:

﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً

فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾

﴿کسانی که اموال خود را شب و روز، و نهان و آشکارا، انفاق می کنند، پاداش آنان نزد پروردگارش برای آنان خواهد بود؛ و نه بیمی بر آنان است و نه اندوهگین می شوند﴾ (سوره البقره: 274).

و صدقه اش نزد الله بزرگ خواهد گشت؛ پس خرما را الله متعال از صدقه دهنده قبول کرده و آنرا بزرگ می کند تا به اندازه کوه گردد.

و پنهان نمودن صدقه از آشکار نمودنش بهتر است، چرا که این کار از ریا به دور است، مگر اینکه با آشکار نمودنش مصلحتی در آن باشد، مثل اینکه: دیگران بر آن صدقه کننده اقتدا نمایند؛ و الله متعال فرمود:

﴿إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ

فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾

﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾

﴿اگر صدقه ها را آشکار کنید، این، کار خوبی است، و اگر آن را پنهان دارید و به مستمندان بدهید، این برای شما بهتر است؛ و بخشی از گناهانتان را می زداید، و خداوند به آنچه انجام می دهید آگاه است﴾ (سوره البقره: 271).

و از هفت نفری خواهد بود که الله متعال آنان را در زیر سایه عرش خویش قرار خواهد داد: ((مردی که صدقه بدهد؛ و چنان صدقه بدهد که دست چپ او از صدقه دادن دست راستش مطلع نگردد)) (روایت بخاری)،

با وفات زین العابدین رحمه الله مردم مدینه صدقه های پنهانی را از دست دادند، و زمانی که او را غسل دادند آثار سیاهی را بر پشت شان دیدند که بر اثر حمل کردن آرد شبانه برای فقرای مدینه پدید آمده بود.

و الله کریم است، و کرم را دوست دارد، پیامبر ما ﷺ ((کریم ترین مردم بودند، و هنگام رمضان و زمانی که جبریل به ملاقاتش می آمد تا قرآن را با بخواند، گرمش افزون می گشت، پس ایشان از باد وزنده نیز خیرش و گرمش بیشتر بود)) (متفق علیه)، هرگز چیزی را که می دادند در دیدگانش زیاد نبود، و هرگز سوال کننده ای را رد نمی کردند، و بخشیدن و صدقه دادن از محبوب ترین امور نزد ایشان بود، خوشحالی ایشان هنگام صدقه دادن بیشتر از خوشحالی خود صدقه گیرنده بود.

پس به فکر مساکین باشید حتی با چیزی کم؛ چرا که همین چیز کم نزد الله زیاد است، و دادن چیز کم و ناچیز انسان را از آتش محفوظ خواهد داشت؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((ای عایشه! از آتش جهنم پناه بگیر ولو

با دادن نصف خرما در راه الله، چرا که همین نصف خرما همان اندازه که گرسنگی آدم سیر را بر طرف نموده، به همان اندازه نیز گرسنگی آدم گرسنه را بر طرف خواهد کرد) (روایت احمد)، یحیی بن معاذ می گوید: «دانه ای را نمی شناسم که با دنیا هم وزن باشد مگر دانه ای که در راه صدقه باشد»، و بخشیدن سبب و الا مقامی می شود، و سخاوت شرف است، و هر اندازه نفس انسان و الا تر باشد بخشیدن نیز بیشتر خواهد شد، و انسان روز قیامت زیر سایه صدقه خویش خواهد بود.

و الله برای نزدیکان حقی بر گردن نهاده است، که با انفاق بر آنان برآورده خواهد شد؛

﴿وَأَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ﴾

﴿پس حق خویشاوند و تنگدست را بده﴾ (سوره الاسراء: 26).
همانا این کار منتهی نیست؛ چرا که این همان حقی است که الله متعال

آنرا فرض نموده است، ((همانا صدقه بر مسکین فقط صدقه است، ولی بر نزدیکان: صدقه وصله رحم می باشد)) (روایت نسایی)، اجر و پاداش صدقه صاف و بی آرایش بوده، و افزون می گردد؛ هنگامی که رسول الله ﷺ در مورد انفاق کردن زینب بر شوهرش عبد الله بن مسعود و فرزندان یتیمش پرسیده شدند؛ فرمودند: ((بله، به او دو پاداش خواهد رسید؛ اجر صدقه و اجر و پاداش صلّه رحم)) (متفق علیه).

وسر باز زدن از دادن صدقه از ترس تمام شدن دارایی همان تلف کردن مال است، رسول الله ﷺ فرمودند: ((هیچ روزی نیست که بندگان در آن صبح نموده مگر اینکه دو فرشته از آسمان فرود آمده، یکی از آنها می گوید: بار الها بر انفاق کننده بیشتر بده، و دیگری می گوید: بار الها کسی که از صدقه دست باز دارد، مالش را تلف بکن)) (متفق علیه)، و به انفاق کنند و عده عزت و مغفرت داده شده است.

و بنده از آزمایش و بلا نجات نخواهد یافت مگر با صبر و تعلق گرفتن به الله، و هر کس مال رودارایی او کم شد، پس بر اوست که تقوای الهی را پیشه کند، که با صدقه دادن باب رزق و روزی بر تنگدست باز خواهد شد، الله متعال فرمود:

﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا * وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ﴾

﴿و هر کس از خدا پروا کند [خدا] برای او راه بیرون‌شدنی قرار می دهد * و از جایی که حسابش را نمی کند به او روزی می رساند﴾ (سوره الطلاق: 2-3).

و با مداومت استغفار مال سرازیر خواهد گشت، الله سبحان فرمود:

﴿فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبِّي إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا * يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا﴾

﴿و گفتم از پروردگارتان آمرزش بخواهید که او همواره آمرزنده است﴾

[تا] بر شما از آسمان باران پی در پی فرستد * و شما را به اموال و پسران یاری کند و برایتان باغها قرار دهد و نهرها برای شما پدید آورد﴾ (سوره نوح: 10-11).

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ﴾

﴿و هر نفقه ای را که انفاق، یا هر نذری را که عهد کرده اید، قطعاً خداوند آن را می داند﴾ (سوره البقره: 270).

الله متعال برای من و شما در قرآن برکت قرار بدهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

اما بعد، ای مسلمانان:

از مال حلال خویش انفاق و بخشش کنید، و از الله متعال اجر و پاداش خویش را بطلبید، که با صدقه دادن اموال با برکت شده و نفس ها پاک خواهد گشت، و هر انسانی روز قیامت زیر سایه صدقه خویش قرار خواهد گرفت، و از کسانی خواهید شد که الله متعال آنان را زیر سایه عرش خویش قرار می دهد: ((مردی که چنان صدقه می دهد که دست چپ او از صدقه دادن دست راستش مطلع نمی گردد)) (روایت بخاری)، و انسان مومن هیچ امری را کم نمی شمارد، چه بسا یک درهم از هزار درهم پیشی گیرد، و هر کس بر بندگان خدا جود و بخشش روا دارد، بی شک که الله با فضل و عطای خویش بر او بخشش خواهد نمود، چرا که همیشه جزا از جنس خود عمل است.

سپس بدانید که الله متعال شما را امر به درود و سلام فرستادن بر پیامبر خویش نموده است...

فضلیت نفقه دادن⁽¹⁾

سپاس الهی را که طاعت کنندگان و با تقویان را عزت داده، و گناهکاران و معصیت کنندگان را خوار و ذلیل می گرداند، حمد و سپاس فراوان و شایسته و مبارک همانگونه که او را راضی می گرداند. و گواهی می دهم که محمد پیامبر ما و بنده و فرستاده الله است، راست گو ترین دعوت دهنده به سوی الله، و دلسوز ترین شخص نسبت به بندگان الهی، بار الها بر او و یارانش و هر کس که از او اطاعت نموده و بر مسیر او رهنمون گردد درود بفرست.

اما بعد:

تقوی الهی را پیشه کنید- ای بندگان الله- همانگونه که شایسته اوست، و ظاهر و نهان خویش را از ریا پاک گردانید، و باقی مانده از ماه با فضیلت خویش را غنیمت بشمارید.

ای مسلمانان:

از مقاصد اسلام: بنا نهادن جامعه ای با عطوفت همراه مهر و محبت است، که در آن دوستی و برادری حکم فرما باشد، و در آن انجام عمل خیر و بخشش بر قلب ها حاکم باشد، و دایره بخشش با شوق قلب های مومنان نسبت به انجام خیر و بخشش وسیع تر می گردد، و توسعه گرفتن در سرازیر شدن کار خیر است، و دین اسلام چنان ترغیبی در این زمینه داده است که با آن سینه انسان کریم سرشار از خوشحالی می گردد، و بخل انسان بخیل را نیز مداوا خواهد نمود، الله متعال فرمود:

﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضْعِفُهُ لَهُ وَأُضْعَافًا كَثِيرَةً﴾

«کیست آن کس که به [بندگان] خدا وام نیکویی دهد تا [خدا] آن را برای او چند برابر بیفزاید و خداست که [در معیشت بندگان] تنگی و گشایش پدید می آورد و به سوی او بازگردانده می شوید» (سوره البقره: 245).

و ((رسول الله بخشنده ترین انسان بودند، و کرم و بخشش ایشان در رمضان افزون می گشت))، بخشش ایشان فراوان بود، و عطایش بدون منت، چنان می بخشید که از فقر ترسی نداشت، هرگز از چیزی پرسیده نشد مگر اینکه آنرا می داد، هرگز سوال کننده ای را رد نمی نمودند

(1) چکیده ای از خطبه های ایراد شده در مسجد رسول الله ﷺ.

مگر اینکه دست شان خالی باشد، رسول الله ﷺ یاران خویش را برای صدقه دادن تشویق نمودند و آنان بهترین دارایی های خویش را در این راه می دادند، همانگونه که عمر نصف دارایی خویش و ابوبکر تمام دارایی اش را در راه الله بخشید، رسول الله ﷺ فرمودند: ((هر کس لشکر عسره را مجهز بکند؛ پس بهشت از آن اوست؛ پس عثمان رضی الله عنه این کار را انجام داد)) (روایت بخاری)، و با نازل شدن قول الله متعال:

﴿لَنْ تَسْأَلُوا أَبَرَ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا مَحَبُوتَ﴾

﴿هرگز به نیکوکاری نخواهید رسید تا از آنچه دوست دارید انفاق کنید﴾ (سوره البقره: 92).

پس ابو طلحه رضی الله عنه به سوی رسول الله ﷺ شتافت و گفت: یا رسول الله ﷺ محبوب ترین دارایی من چاه بئزحاء می باشد، و من آنرا در راه الله صدقه نمودم)) (متفق علیه)، با صدقه ناچیز همراه با اخلاص می توان از آتش دوزخ رهایی جست، رسول الله ﷺ فرمودند: ((از آتش پناه بجوید حتی با نصف خرما)) (متفق علیه).

مال با بخشش و صدقه از بین خواهد رفت، بلکه به عنوان قرض مضمون و نیکی نزد الله بخشنده و کریم باقی خواهند ماند، والله متعال عوض آنرا خواهد داد، رسول الله ﷺ فرمودند: ((هیچ روزی نیست که بندگان در آن صبح نموده مگر اینکه دو فرشته از آسمان فرود آمده، یکی از آنها می گوید: بار الها به انفاق کننده بیشتر بده، و دیگری می گوید: بار الها کسی که از صدقه دست باز دارد، مالش را نابود بگردان)) (متفق علیه)، و به الله بی نیاز و کریم یقین داشته باش، رسول الله ﷺ فرمودند: ((الله متعال می فرماید: ای فرزند آدم انفاق بکن تا من بر تو انفاق بکنم)) (متفق علیه)، و رسول الله ﷺ فرمودند: ((هیچ مالی با صدقه دادن کم نمی شود)) (روایت مسلم).

مال امانتی است در دست تو، پس برای تو چیزی جز از آنچه از آن خوردی و پوشیدی و یا صدقه دادی، نخواهد ماند؛ پس در مقابل مسکین متواضع باش، و به او از مال خویش بده، و او را به خودت نزدیک بگردان، و یا او مهربان باش، و هرگز فقیری را تحقیر مکن؛ چرا که بیشترین ساکنان بهشت فقرا هستند.

هر کس بر بندگان الله کرم و بخشش بکند، الله بر او جود و کرم خواهد کرد، پس هر کس بر او دروازه ی خیری باز شد، آنرا فرصت بشمارد، چرا که او نمی داند که چه زمانی این دروازه خیر بر او بسته خواهد

شد، و اگر توانستی که کسی از تو در راه رسیدن به الله سبقت نگیرد، این کار را انجام بده، با وفات زین العابدین رحمه الله مردم مدینه صدقه های پنهانی را از دست دادند، وزمانی که او را غسل دادند آثار سیاهی بر پشت شان دیدند که بر اثر حمل کردن آرد شبانه برای فقرای مدینه پدید آمده بود.

زندگی بر انفاق کنندگان آسان خواهد شد؛ الله سبحان فرمود:

﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى * وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى * فَسَنِيَرُهُ لِلْعُسْرَى *

وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى * وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى * فَسَنِيَرُهُ لِلْعُسْرَى *﴾

﴿اما آنکه [حق خدا را] داد و پروا داشت * و [پاداش] نیکوتر را تصدیق کرد * بزودی راه آسانی پیش پای او خواهیم گذاشت * و اما آنکه بخل ورزید و خود را بی نیاز دید * و [پاداش] نیکوتر را به دروغ گرفت * بزودی راه دشواری به او خواهیم نمود﴾ (سوره اللیل: 5-10).

و به انفاق کننده وعده بخشش و مغفرت داده شده است، همانگونه که الله متعال فرمود:

﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ

وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾

﴿شیطان شما را از تهیدستی بیم می دهد و شما را به زشتی وامی دارد؛ و (الی) خداوند از جانب خود به شما وعده آمرزش و بخشش می دهد، و خداوند گشایشگر داناست﴾ (سوره البقره: 268). بلکه همانا نفقه عوض دارد؛ همانگونه که الله متعال فرمود:

﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾

﴿و هر چه را انفاق کردید عوضش را او می دهد و او بهترین روزی دهندگان است﴾ (سوره سبا: 39).

بخشش کردن و صدقه دادن مصایب را بر طرف خواهد کرد، زمانی که وحی برای اولین بار بر رسول الله ﷺ نازل گردید، به خدیجه رضی الله عنها گفت: برای از دست دادن جان بیم و ترس داشتم، خدیجه رضی الله عنها گفت: «هرگز نترس؛ الله متعال هرگز تو را ناکام نخواهد کرد، چرا که تو صله رحم می کنی، و حاجت و خواسته ی حاجت مندان را بر آورده نموده،

و مال حلال کسب نموده و بر محتاجان بخشش می کنی، و اکرام ضیف را می نمایی، و در مصایب به کمک مصیبت زدگان می شتابی» (متفق علیه)، و منفعت صدقه دادن تا بر طرف شدن سختی های روز محشر ادامه دارد، چرا که در آن روز صدقه دهنده زیر سایه صدقه خویش خواهد بود، و هر کس پنهانی صدقه بدهد- اگر آن کم باشد-؛ الله متعال او را با سایه ای غیر از سایه صدقه اش که همان سایه عرش باشد مورد اکرام قرار خواهد داد.

و ثروتمند صدقه دهنده در اجر و پاداش از دیگران سبقت می گیرد، بعضی از صحابه به رسول الله ﷺ گفتند: «همانا ثروتمندان در اجر و پاداش از ما پیشی گرفتند»، (روایت مسلم)، و کسی از ثروتمندان موفق و کامیاب خواهد شد که آخرت خویش را با بخشش و عطا و سخاوت مندی همراه با تقوی آباد گرداند، و از رسول الله ﷺ پرسیده شد: ((برترین صدقه چیست؟ فرمودند: این که تو در حالی صدقه بدهی که دارا و تندرست باشی، و در عین حال از فقر ترسیده و امید ثروتمند شدن را داشته باشی)) (متفق علیه)، پنهان نمودن صدقه از آشکار کردنش بهتر است، الله سبحان فرمود:

﴿وَإِنْ تَخْفَوْهَا وَنُوْوْهَا أَلْفُقْرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ﴾

﴿اگر صدقه ها را آشکار کنید، این، کار خوبی است، و اگر آن را پنهان دارید و به مستمندان بدهید، این برای شما بهتر است﴾ (سوره البقره: 271).

و از هفت نفری خواهد بود که الله متعال آنان را زیر سایه خویش قرار خواهد داد: ((مردی که چنان صدقه بدهد که دست چپ او متوجه صدقه دادن دست راستش نگردد)) (روایت بخاری).

و هر کس که گمان نیکو نسبت به پروردگارش داشته باشد، نفس او سخاوتمند خواهد شد، و مال خویش را به امید فرموده ی الهی که فرمود:

﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ ۖ وَهُوَ خَيْرُ الرَّزُقِينَ﴾

﴿هر چیزی که شما انفاق بکنید او عوضش را خواهد داد﴾ (سوره سبا آیه 39).

انفاق خواهد نمود، سلیمان الدارانی می گوید: «هر کس در رزق و روزی خویش به الله متعال اعتماد بکند، در زیبایی اخلاقش خواهد افزود، و بر او بردباری و صبر خواهد ارزانی داشته، و نفسش در صدقه دادن و انفاق کردن سخاوتمند خواهد شد، و در نماز و سواست شیطانی نیز از او کاسته خواهد شد»، و انفاق کردن به امید به دست آوردن آنچه نزد

الله است صورت می گیرد:

﴿وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ﴾

﴿و هر کار نیکی انجام دهند هرگز در باره آن ناسپاسی نبینند﴾ (سوره آل عمران: 115).

وبرترین نفقه: نفقه دادن به نزدیکان است؛ الله سبحانه فرمود:

﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ﴾

﴿از تو می پرسند چه چیزی انفاق کنند [و به چه کسی بدهند] بگو هر مالی انفاق کنید به پدر و مادر و نزدیکان﴾ (سوره البقره: 215).

و خویشاوند تو قطعه ای از خود توست، با نیکی نمودن به او به شخص خویش نیکی نموده ای، و با بخیلی بر او گویا بر خویشان بخل ورزیده ای، والله متعال برای نزدیکان حقی بر گردن نهاده است، که با نفقه دادن جبران می شود، پس بر آنان بخل نورزیده، و یتیم را ناراض مگردان، و هیچ سوال کننده ای را از خویشان مران، و با سخاوتمندی و کرم بخشش و نفقه بکن، که در مال و اولاد تو برکت خواهد آمد.

و شیطان نفقه دهنده را وسوسه خواهد کرد، و او را به ندادن و دست باز زدن امر می کند، و این کار را با حيله و فریب برای او آراسته خواهد کرد؛ الله متعال فرمود:

﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ﴾

﴿وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾

﴿شیطان شما را از تهیدستی بیم می دهد و شما را به زشتی وامی دارد؛ و (لی) خداوند از جانب خود به شما وعده آمرزش و بخشش می دهد، و خداوند گشایشگر داناست﴾ (سوره البقره: 268).

و الله متعال منافقین را به دلیل بخل شان مذمت نموده است، ابن قیم رحمه می گوید: «منافقین خبیث ترین، و نجس ترین، و رذل ترین انسانها هستند»، به رسول الله ﷺ اذیت و آزار فروانی رساندند، و بر رسول الله هنگام تقسیم غنایم عیب گرفتند، و یاران او را مورد سخریه قرار داده، به انفاق کنندگان طعنه می زدند، ابن کثیر رحمه الله می گوید: «از عیب و مسخره و طعنه زدن آنان کسی سالم و در امان نماند»، و اگر چیزی از اموال خویش را انفاق می کردند، از روی تردید و عدم رغبت و بی میلی، و منت نها دن بود، و به دلیل اعتقاد باطل و نیت پلید شان به هر اندازه که انفاق بکنند نزد الله نا مقبول می باشد؛ همانگونه که الله عزوجل فرمود:

﴿قُلْ أَنْفِقُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَنْ يُتَقَبَلَ مِنْكُمْ
إِنْ كُمْ كُنْتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾

﴿بگو چه به رغبت چه با بی میلی انفاق کنید هرگز از شما پذیرفته نخواهد شد﴾ (سوره التوبه: 53).

و مال و اموال و فرزندان شان برای آنان عذاب خواهد بود:
﴿اموال و فرزندان شان تو را به شگفت نیاورد جز این نیست که خدا می خواهد در زندگی دنیا به وسیله اینها عذابشان کند و جانشان در حال کفر بیرون رود﴾ (سوره التوبه: 55).

و ثروتمند بخیل همان فقیر آراسته شده است، او خدمت گذار دیگران است با جمع نمودن مال، نه خودش از آن بهره ای برد، و نه دست فقیری را گرفت، الله سبحان فرمود:

﴿و هر کس بخل ورزد تنها به زیان خود بخل ورزیده﴾ (سوره محمد: 38).

و حرص و بخیلی نگهدار مال نخواهد بود، همانگونه که بخشش و نفقه دادن نیز آنرا کم نخواهد کرد، حسن بصری رحمه الله می گوید: «بدترین رفیق درهم و دینار است؛ تا زمانی که از تو جدا نشود به تو نفعی نخواهد رساند».

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿وَأَنْفِقُوا مِنْ مَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ﴾

فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ الصَّالِحِينَ﴾

﴿و از آنچه روزی شما گردانیده ایم انفاق کنید پیش از آنکه یکی از شما را مرگ فرا رسد و بگوید پروردگارا چرا تا مدتی بیشتر [اجل] مرا به تاخیر نینداختی تا صدقه دهم و از نیکوکاران باشم﴾ (سوره المنافقون: 10).

الله متعال برای من و شما در قرآن برکت قرار دهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقى به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

رسول الله ﷺ سخی ترین و بخشنده ترین انسان ها بودند، هنگام بخشش دست و دل باز بودند، و هرگز از فقر نمی ترسیدند، پس به پیامبر خویش اقتدا نموده و به دنبال خانه های فقرا و مساکین و بیوه ها و یتیمان بگردید، چرا که این کار همان برطرف کردن سختی های زندگی، و سیر نمودن گرسنگان، و خوشحال نمودن کودکان بوده، و برای خانواده ها پاک دامنی را به ارمغان خواهد آورد.

و از انواع شکرگذاری برای الله: انفاق نمودن بر بندگان فقیرش، و خوشبخت نمودن بندگان ضعیفش می باشد، و حرص و بخل مانع از بین رفتن مال نخواهند شد، همانگونه که بذل و بخشش آنها از بین نخواهد برد.

مانند انسان بخیل بدبخت مباش، که در دنیا خویشتن را با جمع آوری آن خسته و درمانده نموده، و در آخرت از باز داشتن مال خویش جهت بذل و بخشش سوال خواهد شد، در دنیا از غم و اندوه آن در امان نبوده، و در آخرت نیز از گناهایش رهایی نخواهد یافت، زندگی اش در دنیا زندگی فقرا و حسابش در آخرت حساب ثروتمندان خواهد بود.

سپس بدانید که الله متعال شما را امر به درود و سلام بر پیامبر خویش نموده است....

روزه رمضان

آمادگی برای رمضان (1)

همانا حمد و ستایش شایسته الله است، او را شکر گذاریم و از او یاری جسته و طلب بخشش و مغفرت گناهان را می کنیم، و از شر گناهان و اعمال بد خویش به او پناه می بریم، کسی را که الله متعال هدایت کند، هیچکس باعث گمراهی او نخواهد شد، و کسی را که او گمراه بکند دیگر کسی باعث هدایت او نخواهد شد، گواهی می دهیم که الهی و معبودی به جزء الله متعال نبوده، و محمد بنده و فرستاده ی اوست. تقوای الهی را پیشه کنید- ای بندگان الله- و او را در نهان و آشکار مراقب خویش بدانید.

ای مسلمانان:

روزها و شب های با سرعت در حال سپری شدن هستند، و سال نیز به همین منوال ماه ها را سپری می کند، و سنت الهی در کایناتش: همان به پیش رفتن و از دست رفتن است، و الله متعال بر بندگان خویش کرم نموده است؛ پس برای آنان زمان هایی تعیین کرد که در آن ها گناهان بخشیده خواهند شد، و بنده در آن ها بر اعمال نیک خویش خواهد افزود. و در سال ماهی وجود دارد که بهترین ماه سال است، که در آن الله متعال پیامبر خویش را فرستاده و کتابش را نازل نمود، و مسلمانان سالانه با تمام شوق و اشتیاق در انتظار آن هستند، که در آن در آن رکنی از ارکان اسلام را ادا می کنند؛ که خالصانه برای رضای الله انجام می شود، و انسان مسلمان با گرسنگی کشیدن در آن لذت خواهد برد، بنده در آن معنای واقعی اخلاص را به رخ خواهد کشید؛ تا با آن برای انجام سایر عبادات بدون ریا پیش رود، پاداش روزه اش حد و اندازه ای در فزونی ندارد، رسول الله می فرماید: ((که الله عزوجل فرمود: همه ی اعمال فرزندان آدم برای خود اوست مگر روزه، همانا روزه برای من است و من پاداش آنرا خواهم داد)) (متفق علیه).

روزه گرفتن باعث اصلاح نفوس می گردد، و در آن آدمی با کسب کردن خوبی ها از بدی ها نیز دوری خواهد جست، و با آن گناهان و لغزش ها پاک خواهد شد، رسول الله ﷺ فرمودند: ((هرکس رمضان را با ایمان و امید اجر و پاداش روزه بگیرد؛ گناهان پیشین او بخشیده خواهند شد)) (متفق علیه).

(1) این خطبه در روز جمعه 21 شعبان سال 1432 هجری در مسجد رسول الله ﷺ ایراد شده است.

ماه بندگی و احسان، ماه مغفرت گناهان و رضوان الهیست؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((با دخول رمضان: دروازه های آسمان باز شده، و دروازه های دوزخ بسته گشته، و شیاطین غل و زنجیر می گردند)) (متفق علیه).
 رمضان یعنی صبر بر گرسنگی و تشنگی، و مجاهده با نفس برای چیره شدن بر هوا و هوس، و پاداش روزه داران دروازه ای از بهشت است که کسی غیر از آنان از آن دروازه وارد نخواهد شد، و در آن تذکیر و به یاد آوردن گرسنگان و مساکین و ناداران است، و در آن روزه ثروتمند و فقیر یکسان است، همگان برای رضای الله روزه گرفته، و از او طلب بخشش گناهان را دارند، از خوردن در یک وقت مشخصی دست باز می دارند، و در یک وقت مشخصی با هم افطار می کنند، در طول روز با هم در گرسنگی یکسان هستند؛ تا فرموده الهی بر همگان صدق بکند:

﴿إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ﴾

این است امت شما که امتی یگانه است و من پروردگار شما پس مرا بپرستید (سوره الانبیاء: 92).
 و قرآن مجید اساس دین و نشانه رسالت است، در بهترین ماه نازل شد:

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾

ماه رمضان [همان ماه] است که در آن قرآن فرو فرستاده شده است (سوره البقره: 185).

و فرو فرستادن آن در این ماه دلیلی بر زیاد تلاوت کردن و تدبیر نمودن آن در آن می باشد، و جبریل علیه السلام در این ماه از آسمان جهت تلاوت و تدبیر آن با رسول الله ﷺ از آسمان نزول می کردند، و در سالی که رسول الله ﷺ وفات کردند: قرآن را دوبار بر ایشان خواندند، و امام مالک با دخول ماه رمضان حدیث و اصحاب حدیث را ترک نموده و به تلاوت قرآن روی می آوردند.

و صدقه دادن فایده ای بس بزرگ در دنیا و آخرت دارد؛ بلا را زدود و باعث آسانی کارها و جذب روزی شده، و آتش گناهان را بمانند آب خاموش می کند، و همچنین سایه ای خواهد بود برای صدقه دهنده در روز قیامت، و مال با صدقه دادن کاسته خواهد شد، بلکه به عنوان قرضی است مضمون نزد الله بی نیاز و سخاوتمند:

﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّزُقِينَ﴾

و هیچ چیزی شما انفاق نخواهید کرد مگر اینکه الله عوض آن را به

شما خواهد داد) (سوره سبأ: 39).

صدقه را الله متعال در دنیا باعث افزونی مال گردانیده و در آخرت به بنده نعمت های همیشگی عطا خواهد کرد، رسول الله ﷺ فرمودند: ((هیچ روزی نیست که با صبح کردن بندگان مگر اینکه دو فرشته نازل شده و یکی از آنان می گوید: بار الها عوض انفاق کننده را بده، و دیگری می گوید: بار الها مال بخیل را نابود بگردان)) (متفق علیه). پس به دنبال خانه های مساکین، فقرا، و بیوه گان و ایتام باش، چرا که اینکار باعث بر طرف کردن ناخوشی ها، و مصیبت و بالها، و گرسنگی ناتوانان و خشحالی کودکان می گردد، و سبب پاکدامنی و عفت خانواده ها خواهد گشت.

و رسول الله ﷺ سخاوتمند ترین انسان ها بودند: در بخشش دست و دل باز بودند، و هرگز در بخشش از فقر نمی ترسیدند، و ایشان رمضان را با سخاوتی چند برابر استقبال می نمودند، ایشان از باد وزنده نیز با سخاوت تر بودند، و حرص و بخیلی مانع از بین رفتن مال نخواستند، همانگونه که بخشش و عطا نیز از آن خواهد کاست.

و شب های رمضان تاج شب های سال هستند؛ ((هر کس رمضان را با ایمان و امید اجر و پاداش روزه بگیرد: گناهان پیشین او بخشیده خواهند شد)) (متفق علیه)، و تاریکی شب هایش با عبادت آن گران قیمت هستند؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((برترین نماز بعد از فریضه: نماز شب است)) (روایت مسلم)، و ((هر کس با امام نماز تا پایان نماز بخواند، برای او نماز یک شب کامل نوشته خواهد شد)) (روایت ترمذی)، و در آن شبی وجود دارد که اجر و پاداش آن زیاد است، -شب قدر و شرف- از هزار شب برتر است، و در هر شب دروازه اجابت در آسمان باز خواهد شد، و گنجینه های الله بخشایشگر بی پایان است، پس از جود و کرم الهی، و رحمت و بخشش مهربان ترین مهربانان درخواست کن، چرا که رمضان ماه بخشش و گرفتن، و هدایای الهیست، پس عاجز ترین انسان ها کسی است که از دعا کردن عاجز بماند.

و روزها صفحات عمر آدمی هستند، و خوشبخت آن کسی است که آنها را با اعمال نیک سپری بکند، و هر کس که الله او را از ذلت گناهان به عزت عبادت و بندگی کشاند، لاجرم او را بدون مال بی نیاز، و بدون همدل خوشحال خواهد نمود، و راحتی نفس انسان در کم بودن گناه و معصیت است، و هر کس پروردگار خویش را شناخت هوی و هوس را به خاطر او ترک خواهد کرد.

و بعضی از انسان ها شب های گرانبهای خویش را با لهو و لعب بی

ارزش و بی فایده می گردانند، و با انتهای ماه روزه مردم سرافراز و او خسارت کننده شرمسار است، و بعضی دیگر نیز روزه می گیرند ولی نماز نمی خوانند، و روزه مگر با توحید و نماز قبول نخواهد شد. زنان نیز به زیاد خواندن قرآن و استغفار و عبادات و دیگر عبادان مستحب امر شده اند و نماز تراویح برای او در خانه اش بهتر از مسجد است؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((خانه های شان - زنان- برای آنان بهتر است) (روایت ابو داود).

وبر او واجب است که پوشش و حیای خویش را محفوظ نگهدارد، و هنگام نبود سرپرست و ولی خویش پرودگار خویش را شاهد خویش قرار دهد، وزن نیک و صالح را الله متعال و عده به رضایت خویش داده است، و چنگ زدن او به دینش، و پوشش و حجابش و فخر نمودن به آن؛ باعث رفعت مقام و جایگاه او خواهد شد، وزن فخر جامعه و تاج عفت و اساس حیا می باشد.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ

كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

﴿ای کسانی که ایمان آورده اید روزه بر شما مقرر شده است همان گونه که بر کسانی که پیش از شما [بودند] مقرر شده بود باشد که پرهیزگاری کنید﴾ (سوره البقره: 183).
الله متعال در قرآن برای من و شما برکت قرار دهد.

خطبه دوم

نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقى به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.
اما بعد ای مسلمانان:

از بهترین اموری که با آن به استقبال رمضان می توان رفت: مداومت بر استغفار، و سپاس گفتن الله به خاطر درک نمودن رمضان، و پیشی جستن در خوبی ها، که همانا این افراد همان پیشی گیران در درجات بالای بهشت می باشند، پس خویشتن را در این ماه مورد تعرض رحمت الهی قرار داده، و در کار خیر و نیک از همدیگر سبقت بگیرید، و از انواع خوبی ها در آن زیاد انجام دهید، از غیبت کردن و سخن چینی، و انواع گناهان دوری جوئید، نیکی و خوبی ها را به سبب شب نشینی از دست ندهید، و خواب مانع عبادتت نگردد، و اگر توانستی که کسی در رسیدن به الله از تو پیشه نگیرد، پس این کار را انجام بده. سپس بدانید که الله متعال شما را امر به درود و سلام فرستادن به پیامبر خویش نموده است...

رمضان فرا رسید(1)

همانا حمد و ستایش شایسته الله است، او را شکر گذاریم و از او یاری جسته و طلب بخشش و مغفرت گناهان را می کنیم، و از شر گناهان و اعمال بد خویش به او پناه می بریم، کسی را که الله متعال هدایت کند، هیچکس باعث گمراهی او نخواهد شد، و کسی را که او گمراه کند دیگر کسی باعث هدایت او نخواهد شد، گواهی می دهم که الهی و معبودی به جزء الله متعال نبوده، و محمد بنده و فرستاده ی اوست. تقوای الهی را پیشه کنید-ای بندگان الله- و او را در نهان و آشکار مراقب خویش بدانید.

ای مسلمانان:

روزها و شب ها با سرعت در حال سپری شدن هستند، و سال ها نیز ماه ها را با سرعت در آغوش گرفته اند، و بندگان نیز در حال رفتن هستند، و در آینده ای نزدیک جزای اعمال خویش را خواهند دید، و از فضل و کرم الهی اینست که برای آنان زمان ها و موسم های خیرات را قرار داد، و برای آنان روزها و شب ها و ساعاتی را بر گزید؛ تا اینکه میل و رغبت در آنها بیشتر گشته، و جدیت در آن بیشتر شود، و مسابقه دهندگان در آن به سوی پیروزی بشتابند.

و هر گاه که هلال رمضان پدیدار گردد برای ما مژده های خیر و خوبی به ارمغان می آورد.

بنابر این مسلمانان با تمام شادی و سرور به استقبال آن خواهند رفت، با دلهایی سرشار از خوشحالی، چه بسا اوقات قبولی شامل بنده گشته و با آن رضایت و خوشبختی دنیا و آخرت را به دست آورد.

و به راستی که برترین و با فضیلت ترین ماه سال فرا رسید، زمان و موسم بس بزرگی که الله متعال آنرا مورد اکرام خویش قرار داده است، و در آن قرآن را فرو فرستاده و روزه را فرض گردانید، اوقاتش مبارک، و لحظتاش سرشار از خیر و نیکی، و خیرات و برکات آن همه را فرا گرفته و شامل حال همگان می گردد.

زمان نیکی و صدقه دادن، و زمان مغفرت و بخشیده شدن گناهان، روزش همراه با روزه، و شب هایش سرشار از نماز و تلاوت قرآن است، در آن دروازه های بهشت باز گشته، و دروازه های دوزخ بسته خواهند

(1) این خطبه در روز جمعه 2 رمضان سال 1439 هجری در مسجد رسول الله ﷺ ایراد شده است.

شد، و شیاطین نیز در آن غل و زنجیز خواهند شد، در آن شبی قرار دارد که از هزار شب برتر و بهتر است، هر کس از خیر آن محروم گشت، به راستی که محروم است.

رمضان میدان بزرگیست برای سبقت گرفتن به سوی عبادات، و هدیه ای است ربانی برای تزکیه نمودن و پاک گرداندن نفوس از پلیدی ها و گناهان، ماهی کریم که در آن اجر و پاداش فزونی یافته، و گناهان بخشیده می شوند، رسول الله ﷺ فرمودند: ((نماز های پنجگانه، و ما بین دو جمعه، و ما بین دو رمضان، سبب بخشیدن گناهان خواهند بود به شرطی که از گناهان کبیره اجتناب شود)) (روایت مسلم).

در این ماه مسلمانان رکنی از ارکان اسلام را به جای می آورند، و رمضان جایگاه عملی است جهت نشان دادن بزرگی و عظمت این دین و جمع نمودن مسلمانان، در آن فرموده الله متعال نمایان و آشکار است که فرمود:

﴿إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ﴾

﴿این است امت شما که امتی یگانه است و من پروردگار شما پس مرا بپرستید﴾ (سوره الانبیاء: 92).

و غنیمت شمردن زمان های خیر و موسم نیکی و احسان خود نوعی فتح و توفیق است از جانب الله متعال که به بنده ای محبوب خویش عطا خواهد شد، در رمضان اصول عبادات و بزرگترین آنها برای مسلمانان یکجا جمع می گردند؛ پس نماز و صلّه ایست بین الله و بنده اش، چرا که این عمل از بنده جدا نخواهد شد، و نماز جماعت برای مرد فرض می باشد، و پاداش آن بیست و هفت برابر بیشتر از نمازش در خانه و یا بازار می باشد.

و شایسته مسلمان است تا با روزه خویش بر نماز خواندن استعانت جوید، و قسمت بزرگی از شب را نماز بخواند؛ چرا که ((هر کس رمضان را با ایمان و اخلاص و امید به اجر و پاداش روزه بگیرد، گناهان پیشین او بخشیده خواهند شد)) (روایت ترمذی).

وزکات و صدقه سبب پاکی و فزونی مال گشته، و باعث سخاوت مندی نفس و پاکی آن خواهند شد، چرا که اثر آن بر مال و اولاد نمایان است، و نیز باعث دفع بلا و جلب خوشی می گردد، و هر کس بر بندگان الله بخشش نماید الله نیز بر او بخشش خواهد نمود؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((الله متعال می گوید: ای فرزند آدم! انفاق بکن؛ تا من بر تو انفاق بکنم)) (متفق علیه).

و((هر انسانی روز قیامت زیر سایه صدقه خویش خواهد بود))، پس صدقه بده حتی اگر کم باشد، با طیب خاطر، و جبران نمودن قلب شکسته محرومان، و((هر کس به روزه داری افطاری بدهد، برای او نیز اجر و پاداش همان روزه دار خواهد بود))، رسول الله ﷺ بخشش و کرم منش ی رسول الله ﷺ است؛ با بخشیدن و انفاق کردن هرگز از فقر نترسید، و در بخشش خویش بسیار دست دل باز بودند، و ایشان در رمضان از همه ی ماه های دیگر سال بیشتر جود و کرم می کردند، به اندازه ای که از از باد وزنده نیز دست و دل باز تر بودند.

و از اعمال نیک و صالحی که انجام دادن آن در رمضان غنیمت است: عمره می باشد؛ رسول الله فرمودند: ((پاداش عمره نمودن در رمضان مساویست با یک حج)) (متفق علیه).

و قرآن کلام الله متعال و حجت و برهان او بر بندگانش می باشد، همانگونه که چشمه زلال حکمت بوده و نشانه آشکار رسالت می باشد، راهی برای رسیدن به الله غیر از آن نیست، و نجات همگان به آن وابسته است، نور و روشنایی قلب ها و دیدگان است، با نزدیکی به آن شرف حاصل شده، و عزت و رفعت را بالا خواهد برد، و تلاوت کردن و خواندن آن سرشار از علم استقامت است، و عمل نمودن به آن پناهگاه و امان است، و آموختن و دعوت دادن به سوی آن همانند تاج بر سر انسان های نیک الله است.

و در رمضان قرآن فرو فرستاده شد، پس خواندن و تلاوت آن در رمضان و تدبیر در آن و عمل کردن به آن اجر و پاداش بیشتری خواهد داشت؛ الله عزوجل فرمود:

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ

وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ﴾

﴿ماه رمضان [همان ماه] است که در آن قرآن فرو فرستاده شده است [کتابی] که مردم را راهبر و [متضمن] دلایل آشکار هدایت و [میزان] تشخیص حق از باطل است﴾ (سوره البقره: 183).

جبریل امین علیه السلام در هر سال یک بار با رسول الله ﷺ قرآن را می خواندند، و در سالی که در آن رسول الله ﷺ دیده از دنیا فرو بستند، دو مرتبه این عمل رخ داد.

و دعا عبادت و نزدیکی به الله است، غنیمتی است بدون درد و رنج،

فایده ای که در آن هیچگونه سختی وجود ندارد، ودعا سبب جلب کردن آسودگی و زدودن بلاهاست، و ((با دعا هرگز کسی هلاک نخواهد گشت))، با آن بنده به آرزوهای خویش رسیده و گمشده خویش را پیدا خواهد کرد، چه بسا سختی هایی را که آسان نموده؟ و چه بسا دوری هایی را که تبدیل به نزدیکی کرد؟ و مستجاب ترین دعا همان دعایبست که در دل شب باشد، هرگاه بنده خویشتن را در بارگاه الهی شکسته ببند، الله متعال خواسته اش را برآورده خواهد نمود، و دعوت بنده در هنگام روزه و افطاری قبول خواهد شد، چرا که او در روزش رزوه بوده و بر آن صبر نموده است، و در شیش با افطار نمودن شکرش را برجای آورده است))؛ پس موفقیت عاید همان کسی است که دروازه آسمان را بیشتر بکوبد، و در سپری شدن روزها و شب ها برای خویشتن اندوخته ای داشته باشد.

و ذکر الهی عبادتی آسان و بزرگ است، و هر کس از الله یاد بکند، الله نیز از او یاد خواهد کرد، و بنده اگر زبان خویش را مشغول ذکر الله نگرداند، لا جرم زبان او را مشغول سخنان بیهوده خواهد کرد.

اخلاق خوب و منش زیبا با مردم جزو دین است، و شایسته ترین مردم نسبت به آن؛ همان کسانی هستند که الله متعال حقوق آنان را همراه با حقوق خویشتن ذکر نموده است؛ پس پدر و مادر بهشت و دوزخ تو هستند؛ و مستحق ترین مردم نسبت به احسان و نیکی تو می باشند؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((به خاک مالیده شود بینی اش، به خاک مالیده شود بینی اش، به خاک مالیده شود بینی اش، پرسیده شد: بینی چه کسی یا رسول الله؟ فرمودند: همان کس که پدر و مادرش - و یا یکی از آنان - به سن پیری رسیده اند و با وجود آن به سبب آنان وارد بهشت نگردد)) (روایت مسلم)، و ((صله رحمی زیر عرش آویزان است، و می گوید: هر کس مرا وصل کند، الله او را وصل نماید، و هر کس مرا قطع کند، الله او را قطع نماید)) (متفق علیه)، و ((هر کس دوست دارد در رزق و روزی اش برکت آمده و بیشتر گردد، و عمرش طولانی و با برکت گردد، باید صله رحمی را زنده نگه دارد)) (متفق علیه).

و نشانه کمال عبادت: حفظ نمودن آن از هر آنچه که آنرا ناقص کرده و یا خدشه دار می کند، و روزه دار بیشترین اهتمامش بر این باشد که روزه خویش را از هر آنچه که آنرا خدشه دار کرده و یا باطل می کند محافظت گرداند؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((شخص هنگام روزه خویش باید از ناسزا گویی و پرخاش کردن بپرهیزد، و اگر کسی به او بد گفته و یا با او گلاویز شد؛ بگوید: که من روزه هستم)) (متفق علیه)، و از هدی

سلف صالح امت این است که هنگام روزه گرفتن در مساجد می نشستند، و می گفتند: ((روزه خویش را با غیبت نکردن حفظ می نمایم))، امام احمد رحمه الله می گوید: «شایسته است که روزه دار روزه خویش را از شر زبانش محفوظ نگه دارد».

وبعد ای مسلمانان:

پس نیکی به تمام وکمال نخواهد رسید، و به جایگاه خویش و منزلتت نایل نخواهد گشت مگر با محبتی که به وسیله آن اخلاص حاصل می گردد، و صداقتی که با آن پیروی تام انجام می گیرد، و عمل نیکی محسوب نخواهد شد جز اینکه سبب و انگیزه آن ایمان باشد، نه عادت شخصی و یا هوی و هوس، و یا ریا و خودنمایی، تا اینکه هدف از آن اجر و پاداش الهی و کسب رضایت و خشنودی او باشد، هر گاه ایمان و صبر با هم جمع گشتند، لا جرم حاصل آن قبولیت و بخشیده شدن گناهان خواهد بود.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ﴾

وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿﴾

﴿و برای نیل به آمرزشی از پروردگار خود و بهشتی که پهنایش [به قدر] آسمانها و زمین است [و] برای پرهیزگاران آماده شده است بشتابید﴾ (سوره آل عمران: 133).

الله متعال در قرآن برای من و شما برکت قرار بدهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

اما بعد، ای مسلمانان:

دنیا با تمام خوشی و ناخوشی هایش به پایان خواهد رسید، و عمرها نیز با کم و زیاد بودنشان نیز به پایان خواهد رسید، و همگان پروردگار خویش را ملاقات خواهند نمود، و آن هنگام:

﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ﴾

﴿روزی که هیچ مال و فرزندی سود نمی دهد﴾ مگر کسی که دلی

پاك به سوی خدا بیاورد﴾ (سوره الشعراء: 88).

پس ماه رمضان را با توبه صادقانه استقبال نموده، و عزم خویش را جزم نموده تا آن را با عبادات و بندگی سپری بگردانید، چرا که زندگی جز چند نفس نیست، و اجل همگان محدود و مشخص است، پس اوقات نیک را غنیمت بشمارید.

و درمانده و بیچاره کسی است که با درک نمودن رمضان گناهانش بخشیده نشوند؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((به خاک مالیده شود بینی همان شخصی که رمضان بیاید و برود قبل از اینکه گناهان او بخشیده شوند)) (روایت ترمذی)، و ((هر کس دروغ گفتن و عمل به آن را ترک نکند، پس الله نیازی به ترک کردن خوردن و نوشیدن او ندارد)) (روایت بخاری).

و از بزرگترین اموری که باعث اصلاح قلب می شوند: ذکر الله، تلاوت همیشگی قرآن مجید، و نماز شب، و همنشینی با نیکان می باشد.

سپس بدانید که الله متعال شما را امر به سلام و درود فرستادن بر پیامبر خویش نموده است...

روزهایی گرانبها(1)

همانا حمد و ستایش شایسته الله است، او را شکر گذاریم و از او یاری جسته و طلب بخشش و مغفرت گناهان را می کنیم، و از شر گناهان و اعمال بد خویش به او پناه می بریم، کسی را که الله متعال هدایت بدهد، هیچکس باعث گمراهی او نخواهد شد، و کسی را که او گمراه کند دیگر کسی باعث هدایت او نخواهد شد، گواهی می دهم که الهی و معبودی به جزء الله متعال نبوده، و محمد بنده و فرستاده ی اوست. تقوای الهی را پیشه کنید- ای بندگان الله- و او را در نهان و آشکار مراقب خویش بدانید.

ای مسلمانان:

شرف این روزها به ماهی است که در آن نفس ها از گناه و معصیت پاک گشته و از صفات پلید دور می گردند، مسلمان خویشان را در این ماه با تلاوت قرآن و عبادت مشغول می کند، و روزه نفس های شان را پاک می گرداند، و نماز شب اخلاق شان را نیکو، و قلب های شان را نرم می گرداند، در شب هایش به سوی نیکی ها و خوبی ها، در روزهایش به سوی بخشش و کرم سبقت می گیرند.

و در ده شب اخیر آن اعمال برجسته گشته و آرزوها بر آورده می شوند، و شب هایش با تهجد و عبادت زنده خواهد شد، عایشه رضی الله عنها میگوید: ((رسول الله صلی الله علیه و آله با دخول ده شب اخیر رمضان: شب را زنده نگه داشته، و اهل خویش را از خواب بیدار کرده، و با جدیت تمام عبادت نموده، و از زنان دوری می کردند)) (متفق علیه)، و رسول الله صلی الله علیه و آله در رمضان اعمال خویش را افزایش می دادند، و آنرا در ده شب آخر بیشتر می کردند، عایشه رضی الله عنها می گویند: ((رسول الله در ده شب آخر رمضان آنگونه تلاش می نمودند، که در بقیه شب های رمضان نمی کردند)) (روایت مسلم).

وجود این شب ها مانند بازاریست که والا همتان در آن با هم مسابقه خواهند داد، و امتحانیست که در آن همت ها آزمایش می گردد، و در ده شب آخر شب مبارکی وجود دارد که تاج شب های سال است، برکاتش فراوان، اوقاتش گرانبها، و عمل کم در آن چندین برابر خواهد بود،

(1) این در روز جمعه 18 رمضان سال 1426 هجری در مسجد رسول الله صلی الله علیه و آله ایراد شده است.

و عمل زیاد فزونی خواهد یافت:

﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾

﴿شب قدر از هزار ماه ارجمندتر است﴾ (سوره القدر: 3).
برای درک کردن این شب ها از آسمان فرشتگان بی حد و حساب
فرود می آیند:

﴿تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِّنْ كُلِّ أَمْرٍ﴾

﴿در آن [شب] فرشتگان با روح به فرمان پروردگارشان برای هر
کاری [که مقرر شده است] فرود آیند﴾ (سوره القدر: 4).
وکسی که این شب را با عبادت زنده نگه دارد، گناهانش بخشیده
خواهد شد، رسول الله ﷺ فرمودند: ((هر کس شب قدر را با ایمان
و احتساب زنده نگه دارد، گناهان پیشین او بخشیده خواهند شد))،

ای مسلمانان:

((برترین نماز بعد از فریضه ، نماز شب است)) (روایت مسلم)،
و رسول الله آنرا در حضر و سفر ترک نمی کردند، و آنرا ایستاده و نشسته
می خواندند تا جایی که پاهای شان ورم می نمودند، و غافله صحابه نیز
بر همین منوال حیات خویش را سپری نمود؛ الله متعال فرمود:

﴿إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ، وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ﴾

﴿در حقیقت پروردگارت می داند که تو و گروهی از کسانی که با
تواند نزدیک به دو سوم از شب یا نصف آن یا يك سوم آن را [به نماز]
برمی خیزید﴾ (سوره المزمل: 20).
والله سبحانه نیز می فرماید:

﴿سَيَمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾

﴿علامت [مشخصه] آنان بر اثر سجود در چهره هایشان است﴾
(سوره الفتح: 29).

و نماز خواندن برای الله در تاریکی شب از اعمال اهل ایمان می
باشد؛

﴿كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ﴾

﴿و از شب اندکی را می غنودند﴾ (سوره الذاریات: 17).
و نماز شب بزرگترین چیزی است که انسان امید به قبولی آن داشته ،
و یا آنرا به بارگاه الهی پیشه می کند، و این نماز از اسباب وارد شدن
بهشت است؛ رسول الله فرمودند: ((ای مردم ! سلام را بین همدیگر
پخش و نموده، و به فقیران و مساکین طعام بدهید، و به دیدار و زیارت

نزدیکان خویش بروید، و در شب نماز بخوانید درحالیکه مردم در خواب هستند؛ اگر چنین نمودید وارد بهشت خواهید شد)) (روایت ترمذی)، رسول الله ﷺ فرمودند: هر کس رمضان را با ایمان و یقین با نماز زنده نگه دارد وارد بهشت خواهد شد)) (متفق علیه).

دعا ریسمانی است که میان آسمان و زمین را با هم وصل نموده است، و غنیمتی بدون سختی و درد ورنج بوده، و از نافع ترین دواها برای علاج می باشد:

﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ﴾

[کیست] آن کس که درمانده را چون وی را بخواند اجابت می کند و گرفتاری را برطرف می گرداند) (سوره الأنعام: 62).

و در هر شب وقتی برای اجابت دعا وجود دارد، که در آن دروازه های بهشت باز می گردند، پس در آن هر آنچه دوست داری از الله خویش درخواست بکن، چرا که گنجینه های الهی پایان ناپذیر می باشند، و اجابت کننده دعا کریم است، و به اجابت دعای خویش یقین داشته باش، و درد حال خویش را بر او بگو که او بس مهربان است، رسول الله ﷺ فرمودند: ((در شب هنگام وقتی وجود دارد که هیچ انسان مسلمانی با درک نمودن آن از الله چیزی نخواهد طلبید مگر اینکه خواسته اش را بر آورده خواهد کرد، و این امر هر شب تکرار می شود))، (روایت مسلم).
و نسیم آخر شب وقت قبولی دعاست؛ از رسول الله ﷺ پرسیده شد:

کدامین دعا را الله متعال بیشتر می شنود؟ فرمودند: دعایی که در دل تاریکی شب و بعد از نماز های پنجگانه باشد)) (روایت ترمذی).

و بنده نیازمند است تا گناهانش پاک گردند، و تضرع و زاری نمودن در درگاه ایزدی از بهترین اسباب این عمل است، و برترین شکستگی در درگاه الهی: اعتکاف کردن در خانه ای از خانه های خدا جهت بخشیده شدن گناهان است، و رسول الله ﷺ ده شب آخر رمضان را به اعتکاف می نشستند.

والله با نزدیک شدن بنده به او، او را مورد نوازش و لطف خویش قرار خواهد داد، و خوبی ها را از جایی برای او سرازیر خواهد نمود که گمانش نمی رود، و از بدی ها او را چنان محفوظ خواهد کرد که در فکرش نخواهد گنجید.

ای مسلمانان:

زکات رکنی از ارکان اسلام و بنایی از مبانی بزرگ و شامخ آن می باشد، در آن ریسمان دوستی مسلمانان بیشتر می شود، و نفوس آدمیان با آن از شر بخل و بخیلی پاک می گردند؛ الله متعال می فرماید:

﴿حُذِّ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا﴾

﴿از اموال آنان صدقه ای بگیر تا به وسیله آن پاک و پاکیزه شان سازی﴾ (سوره التوبه: 103).

وزکات واجب و فرض حتمی بر گردن مسلمانان می باشد، و حکم عادلانه ای برای آنان است، و زکات باعث جلب برکت و زیادی و عوض از الله متعال می باشد:

﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾

(وهر آنچه که شما انفاق بکنید الله متعال عوضش را به شما خواهد داد) (سوره سبأ: 39).

در زکات روح و روان و اخلاق انسان با بخشش و سخاوت و الا می گردد، و با آن عدل برپا خواسته و رخاء همه جار را فرا گرفته و فقرا خوشبخت می گردند، و زکات زیبایی ثروتمندان، و پاکی نیکان، و وصیت پیامبران است:

﴿وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا﴾

﴿و خاندان خود را به نماز و زکات فرمان می داد و همواره نزد پروردگارش پسندیده [رفتار] بود﴾ و در این کتاب از اسماعیل یاد کن زیرا که او درست وعده و فرستاده ای پیامبر بود ﴿(سوره مریم: 55). و دربارہ کسی که نسبت به آن بخل ورزد و عید شدید آمده است؛ الله متعال فرمود:

﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ

وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾

﴿و کسانی که زر و سیم را گنجینه می کنند و آن را در راه خدا هزینه نمی کنند ایشان را از عذابی دردناک خبر ده﴾ (سوره التوبه: 34). و از رسول الله روایت صحیح آمده است که فرمودند: ((هر کس که الله به او مالی عطا فرمود و او زکاتش را پرداخت نکرد، مال او به صورت ماری سمی در خواهد آمد- و آن ماری نر است که از زیادی سم

آن موی سرش ریخته است- دارای دو غده ی سمی می باشد، او را روز قیامت به هم پیچیده و سپس دو طرف دهانش را کشیده و می گوید: من مال و گنج تو هستم، سپس این آیه را تلاوت نمودند:

﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ

بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخَلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾

﴿و کسانی که به آنچه خدا از فضل خود به آنان عطا کرده بخل می ورزند هرگز تصور نکنند که آن [بخل] برای آنان خوب است بلکه برایشان بد است به زودی آنچه که به آن بخل ورزیده اند روز قیامت طوق گردنشان می شود میراث آسمانها و زمین از آن خداست و خدا به آنچه می کنید آگاه است﴾ (سوره آل عمران: 180)، (متفق علیه).

پس از صمیم قلب در برابر مسلمین متواضع باش، و بهترین ها را نثار آنان کن، و با آنان خویشان را نزدیک بگردان، و بر آنان شفقت داشته باش، و هرگز فقری را تحقیر مکن، چرا که بیشترین ساکنان بهشت فقرا هستند، و با دستی باز ودلی گشاد در راه الله خرج کن؛ که با آن در مال و فرزندان تو فزونی و برکت خواهد آمد، و صدقه دادن علاج مریضی ها و مشکلات است، پس دنبال حاجتمندان و فقرا و مساکین باشید، ببخشید تا به رزق شما افزون گردد، رحم بکنید تا بر شما رحم کرده شود، هیچ فقری زاری نکرد مگر با کوتاهی از ثروتمندان.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَعَبُدُوا رَبَّكُمْ

وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

﴿ای کسانی که ایمان آورده اید رکوع و سجود کنید و پروردگارتان را بپرستید و کار خوب انجام دهید باشد که رستگار شوید﴾ (سوره الحج: 77).
الله متعال در قرآن برای من و شما برکت قرار بدهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

اما بعد، ای مسلمانان:

رمضان دارای حرمت خاص خویش است، و بر مسلمان است که روزه خویش را از باطل کننده های آن محافظت نماید، و چشمانش را از نگاه به محرّمات دور بدارد، و گوش هایش را از گناهان دور بدارد، و وقت خویش را با امور بیهوده سپری نکند، و وقت باقی مانده از این ماه ارزش خاصی دارد، و زمان کوتاهی که از آن باقی مانده است ارزش فراوانی دارد، در آن اشک ندامت بر گناهان ریخته می شود، چه انسان هایی را که الله متعال از آتش جهنم می راند؟! و چه بسا انسان هایی که بعد اسارت در بندگی گناه الله متعال آنان را رها نموده و خوشبختی و سعادت همیشگی را بعد از سیاه بختی برای آنان نوشته است؟!!

و شایسته انسان است که از اموری که باعث لغزش و گناه در راه ها می گردند، دوری ورزد، و به بازار جز براری امور ضروری نرود، البته با پایبندی به حجاب و عفاف خویش.

و شایسته انسان مسلمان است که در رمضان توبه صادقانه ای داشته باشد، همراه با اعمال نیک و همیشه ماندگار، چرا که زندگی چیزی جز چند نفس و یا اجل زود رس نیست، و روزها هدایای شما هستند تا وقت رسیدن به اجل و پایان زندگی، پس عمل نموده، و امید وار بوده و همیشه منتظر بشارت الهی باشید، پس نگون بخت همان کسی است که به غیر از عبادت الهی مشغول گردد، و محروم همان کسی است که از شب قدر محروم گردد، و یا اینکه ماه رمضان را دریافت بدون آنکه گناهانش بخشوده شوند، رسول الله ﷺ فرمودند: ((به خاک مالیده شود بینی کسی که رمضان را دریافت و با سپری شدن آن باز هم گناهانش بخشیده نشدند)) (روایت ترمذی).

سپس بدانید که الله متعال شما را امر به سلام و درود فرستادن بر پیامبر خویش نموده است...

فضیلت ده شب آخر رمضان⁽¹⁾

همانا حمد و ستایش شایسته الله است، او را شکر گذاریم و از او یاری جسته و طلب بخشش و مغفرت گناهان را می کنیم، و از شر گناهان و اعمال بد خویش به او پناه می بریم، کسی را که الله متعال هدایت بدهد، هیچکس باعث گمراهی او نخواهد شد، و کسی را که او گمراه کند دیگر کسی باعث هدایت او نخواهد شد، گواهی می دهیم که الهی و معبودی به جزء الله متعال نبوده، و محمد بنده و فرستاده ی اوست. تقوای الهی را پیشه کنید- ای بندگان الله- و او را در نهان و آشکار مراقب خویش بدانید.

ای مسلمانان:

الله متعال نعمت های فراوانی را بر ما ارزانی داشته است، کرم و بخشش او حد و مرزی ندارد؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((دست الهی پُر است، و هیچ بخششی از پُری آن نخواهد کاست، روز و شب در حال بخشایش است، یعنی: بخشش او همیشه جریان دارد)) (متفق علیه). با خیرات و کرم خویش بر بندگان منت می نهد؛ و بخشش او تمامی مخلوقات را در بر می گیرد، به بندگان قبل از سوال کردن می دهد، و از آنچه که از او می طلبند بیشتر خواهد داد، به اندازه ای که در خیال شان ننگد، در آسمان ها و زمین کسی از عطا و کرم و بخشش الهی به دور نبوده و نخواهد بود.

والله متعال شایسته ترین ذاتی است که با نعمت های فروانش با اخلاص در عبادت مورد حمد و ثنا قرار گیرد، و بنده باید نعمت هایی که به او ارزانی نموده است را به او نسبت دهد، و آنرا در بندگی او و طاعتش استعمال بکند، و از بخشایش الهی سبحانه و تعالی می توان به: در گذر نمودنش از هر کس که بخواد اشاره کرد؛ الله متعال فرمود:

﴿وَيَعْلَمُ عَنْ كَثِيرٍ﴾

﴿و [خدا] از بسیاری درمی گذرد﴾ (سوره الشوری: 30).

بخشایش گر است و بخشش را خیلی دوست دارد، و دوست دارد تا بندگان به سوی اسباب بخشایش او با استغفار و توبه و پیشیمانی و اعمال نیک روی بیاورند.

(1) این خطبه در 21 رمضان سال 1438 هجری در مسجد رسول الله ﷺ ایراد شده است.

و در رمضان نشانه‌ی بخشش و عفو الهی نمایان و تابان می‌گردد، در آن اجر و پاداش چند برابر شده، و گناهان بخشیده می‌شوند، ماه روزه، و قرآن و نیکی و احسان است، اجر تجارت با الله چندین برابر است، ابن جوزی رحمه‌الله می‌گوید: «پاداش عمل نیک با شرف زمان بیشتر می‌شود، همانگونه که با حضور قلب و اخلاص نیت بیشتر می‌گردد».

و نماز تهجد در رمضان دارای فضل خاصی می‌باشد، رسول الله ﷺ فرمودند: ((هر کس رمضان را با ایمان و صبر و امید به اجر و پاداش زنده نگه دارد، گناهان پیشین او بخشیده خواهد شد)) (متفق علیه)، و هر کس به نماز تهجد پایبند گردد با شاد کامی و سلامتی وارد بهشت خواهد شد؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((ای مردم سلام را بین خویش پخش کرده، و به فقرا و مساکین غذا بدهید، و صلّه رحمی را زنده نگه دارید، و نماز شب را بخوانید در حالیکه مردم در خواب هستند، با سلامتی و شاد کامی وارد بهشت خواهید شد)) (روایت احمد).

و صدقه دادن دلیلی است بر ایمان صاحبش، و هر شخصی روز قیامت زیر سایه صدقه خویش قرار خواهد گرفت، و الله متعال به صدقه دهنده وعده عزت و مغفرت داده است، الله سبحان فرمود:

﴿وَمَا أَفْقَمْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذْرْتُمْ مِّنْ نَّذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ﴾

﴿و هر نفقه‌ای را که انفاق، یا هر نذری را که عهد کرده‌اید، قطعاً خداوند آن را می‌داند﴾ (سوره البقره: 270).

و اجر و پاداش آن در روزهای با فضیلت بیشتر خواهد شد؛ ((رسول الله ﷺ بخشنده‌ترین انسان‌ها بود، و در رمضان بخشش ایشان و کرم‌شان بیشتر می‌شد)) (متفق علیه).

و عمره کردن در رمضان پاداش بزرگی دارد؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((پاداش عمره کردن در رمضان مساوی با پاداش حج است)) (متفق علیه).

و دعا اساس عبادت است، و با آن خوبی‌ها و سعادت جلب شده و بدی‌ها و بلاها برطرف می‌گردند، و دعای روزه دار رد نمی‌شود؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((دعای سه شخص رد نخواهد شد: روزه دار تا زمانیکه افطار نکرده است، حاکم عادل، و دعای مظلوم که الله متعال آن را بالای ابرها برده و برای آن دروازه‌های آسمان گشوده می‌شوند، و الله متعال می‌گوید: سوگند به عزتم که من تو را یاری و نصرت خواهم کرد ولو

اینکه بعد از مدتی باشد)) (روایت ترمذی).
 وقرآن حجت و شفاعت و هدایت و شفا است، والله متعال به تلاوت
 کننده آن وعده پاداش نیک داده است، همانگونه که فرمود:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً
 يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُورَ * لِيُؤْتِيَهُمُ أَجْرَهُم مِّن فَضْلِنَا﴾

﴿در حقیقت کسانی که کتاب خدا را می خوانند و نماز برپا می دارند
 و از آنچه بدیشان روزی داده ایم نهان و آشکارا انفاق می کنند امید به
 تجارتی بسته اند که هرگز زوال نمی پذیرد﴾ تا پاداششان را تمام بدیشان
 عطا کند و از فزون بخشی خود در حق آنان بیفزاید که او آمرزنده حق
 شناس است﴾ (سوره فاطر: 29-30).

الله قرآن را جهت تدبیر فرو فرستاد، در آن عبرت و پند فروان است،
 و ابوبکر صدیق هرگاه نماز می دادند، از ترس الله صدایش به سختی
 شنیده می شد.

رمضان میدانست وسیع برای مسابقه دهندگان، زمان زیاد شدن
 نیکی ها و خوبی ها، در آن نفوس پاک گشته، و اخلاق ها زیبا می گردد،
 بندگان به هم نزدیک تر می گردند.

فرصت و زمان مبارکی که روزهایش در حال تمام شدن است،
 و عاقل کسی است که ده شب آخر آن را غنیمت شمرده و با عبادت آنرا
 آباد گرداند، روزش را از گناه مصون داشته و شبش را زنده نگه دارد؛
 ((رسول الله ﷺ در ده شب آخر چنان عبادت می کردند، که در شب
 های دیگر نمی کردند)) (روایت مسلم)، و با دخول ده شب آخر
 ((ایشان ﷺ شب را زنده نگه داشته، و اهلس را بیدار نموده، و از زنان

دوری جسته و با تمام وجود شان عبادت می کردند)) (متفق علیه).
 و در این شب های مبارک شایسته است برای مسلمان که بر نافع
 ترین و کامل ترین ادعیه حریص باشد؛ عایشه رضی الله عنها پرسید: ((ای رسول
 خدا: مرا با خبر بکن اگر شب قدر را دریافتم در آن چه دعایی بخوانم؟
 فرمودند: بگو: بار الها تو بخشنده هستی، و بخشندگی را دوست داری، از
 من در گذر کرده و مرا ببخش)) (روایت ترمذی).

و اعتکاف از بهترین اعمال است جهت بخشیده شدن گناهان، و بالا
 رفتن درجات، ((رسول الله ﷺ ده شب آخر رمضان را تا آخر حیات
 خویش به اعتکاف می نشستند، و بعد از ایشان همسران شان به اعتکاف
 می نشستند)) (متفق علیه)، زهری می گوید: ((عجیب است این کار

مسلمانان: که اعتکاف را ترک کردند، در حالیکه رسول الله از زمانیکه وارد مدینه شدند تا آخر حیات شان آنرا ترک نکردند».

وشایسته است که اعتکاف کننده از همه چیز جهت عبادت کردن خویشتن را فارغ نموده، وبه هدف اصلی خویش مشغول گردد، از نشستن ها وسخنان و خواب بیهوده بر حذر باشد، از مسجد جز برای حاجت ضروری خارج نگردد، ابن قیم رحمه الله می گوید: «وهدف از اعتکاف و روح آن: اعتکاف قلب بر عبادت الله می باشد، وبا او مشغول شده، وبا او خلوت بکند، وبا بندگانش قطع رابطه نموده، وبا خالق آنان مشغول گردد؛ به گونه ای که یاد و ذکر وتوجه به او جای غم و غصه های قلب را بگیرد».

ودر ده شب اخیر: مسلمانان در تکاپوی شب قدر هستند؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((شب قدر را در ده شب اخیر رمضان بیوید)) (متفق علیه)، شب بس بزرگ ووالا وبلند مرتبه، الله متعال در مورد عظمت ومنزلت آن سوره ای فرو فرستاده وفرمود:

﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ﴾

﴿و از شب قدر چه آگاہت کرد﴾ (سوره القدر: 2).
انرا مبارک ودارای خیرات وخوبی های فراوانی گرداند: الله متعال فرمود:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَرَّكَةٍ﴾

﴿ما [قرآن را] در شب مبارکی فرو فرستادیم﴾ (سوره الدخان: 3).
در آن شب فرشتگان بر زمین فرود می آیند؛

﴿تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ﴾

﴿در آن [شب] فرشتگان با روح به فرمان پروردگارشان برای هر کاری [که مقرر شده است] فرود آیند﴾ (سوره القدر: 4).
ابن کثیر رحمه الله می گوید: «در این شب به خاطر برکت آن فرشتگان زیادی بر زمین فرود می آیند؛ وفرشتگان با نزول برکات وخیرات فرود می آیند، همانگونه که هنگام تلاوت قرآن فرود می آیند، وحلقه های ذکر را در بر می گیرند، وبال های خویش را برای طالب علم صادق پهن می کنند»، شب سلامتی وامن وامان است؛ الله سبحان فرمود:

﴿سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطَلَعِ الْفَجْرِ﴾

﴿آن شب] تا دم صبح صلح و سلام است﴾ (سوره القدر: 5).
یعنی از شر وبدی پاک است، زنده نگه داشتنش با عبادت غنیمت

بس بزرگ‌گيست؛ الله متعال فرمود:

﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾

﴿شب قدر از هزار ماه ارجمندتر است﴾ (سوره القدر: 3).
 ودر آن تقدیر تمامی بندگان برای یک سال نوشته می شود:

﴿فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ * أَمْرًا مِّنْ عِنْدِنَا﴾

﴿در آن [شب] هر [گونه] کاری [به نحوی] استوار فیصله می یابد﴾
 (سوره الدخان: 4-5).

وبعد، ای مسلمانان:

حساب اعمال وابسته به خاتمه و پایان آنهاست، و عبرت در اعمال با کامل بودن پایان آنهاست، و نه با نقص و کمی در شروع. و هر کس در آنچه سپری شد کوتاهی کرده است، توبه نموده و در آنچه باقی مانده است تلاش بکند؛ چرا که دروازه ی توبه باز بوده، و بخشش الهی وقت و زمان خاصی ندارد:

﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا * وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ﴾

﴿و هر کس از خدا پروا کند [خدا] برای او راه بیرون‌شدنی قرار می دهد﴾ (سوره الطلاق: 2).

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا

وَيُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرَ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾

﴿ای کسانی که ایمان آورده اید اگر از خدا پروا دارید برای شما [نیروی] تشخیص [حق از باطل] قرار می دهد و گناهانتان را از شما می زداید و شما را می آمرزد و خدا دارای بخشش بزرگ است﴾ (سوره الانفال: 29).

الله متعال در قرآن برای من و شما برکت قرار دهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

اما بعد، ای مسلمانان:

دنیا چیزی جز همان روزها و ساعاتی نیست که ما سپری می کنیم، و این روزها همان صفحات اعمال ماست، و عمل انسان در همین عمر اوست، و خوشبخت همان کسی است که آنرا با اعمال نیک برای همیشه ماندگار گرداند، و پیروز مند کسی است که اوقات حیات خویش را با انجام اعمال نیک غنیمت شمرده، و در آن کوتاهی نکند، و نگون بخت کسی است که در آن کوتاهی نموده، و قلبش غافل از آن بوده، و از هوا و هوسش پیروی نماید، رسول الله ﷺ فرمودند: (((به خاک مالیده شود بینی کسی که رمضان را دریافت و با سپری شدن آن باز هم گناهانش بخشیده نشدند))) (روایت ترمذی).

سپس بدانید که الله متعال شما را امر به درود و سلام فرستادن بر پیامبر خویش نموده است...

شب قدر (1)

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقى به جز الله نیست، و شهادت میدهم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

أَمَّا بَعْدُ:

تقوای الهی را پیشه کنید- ای بندگان الله- همانگونه که شایسته اوست، و به ریسمان ناگسستی اسلام چنگ بزنید.

ای مسلمانان:

الله متعال آدمیان و جن ها را آفرید، در حالیکه از وجود آنها بی نیاز است، و آنها محتاج او هستند، و تنها عبادت الله یگانه سبب دخول آنان به بهشت خواهد شد؛ ((مردی نزد رسول الله ﷺ آمده و گفت: مرا به عملی رهنمایی بکن که با آن وارد بهشت شوم، فرمودند: الله یکتا را پرستیده و برای او شریکی قرار ندهی، و نماز را برپا داشته، و زکات را بپرداز، و روزه رمضان را ادا کنی)) (متفق علیه).

و عبادت الله متعال در هر زمان و مکانی وجود دارد، و الله سبحان رمضان را موسم و وقت عبادت خویش قرار داد؛ رسول الله ﷺ آنگونه که در این ماه عبادت می کردند، در ماه های دیگر عبادت نمی کردند، و صحابه خویش را نیز بر غنیمت شمردن این لحظات تشویق می کردند، ابوهریره رضی الله عنه می گوید: ((که آنان-صحابه- هنگام روزه از مسجد بیرون نمی آمدند، و می گفتند: روزه خویش را پاک نگه می داریم)) (روایت ابونعیم).

و از فضل الله سبحان این است: که در خود موسم رمضان موسم هایی قرار داد؛ همانگونه که ده شب آخر را بر سایر شب ها برتری داد، و رسول الله ﷺ ده شب آخر رمضان را بیشتر از شب های دیگر آن به عبادت می پرداختند، پس ((با شروع شدن ده شب آخر را زنده نگه داشته، و اهلس را بیدار نموده، و از زنان دوری می کردند)) (متفق علیه)، و در عبادت الله تلاش و جدیت به خرج می دادند، در این ده شب تلاش بر آن داشت که موفق به درک نمودن شبی گردد که تاج تمامی

(1) این خطبه در 20 رمضان سال 1435 هجری در مسجد رسول الله ﷺ ایراد شده است.

شب ها می باشد، که برکات آن بی شمار، و ساعات آن محدود است، الله متعال عظمت شان آنرا بیان نموده و فرمود:

﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ﴾

﴿و از شب قدر چه آگاهی کرد﴾ (سوره القدر: 2).

عمل اندک در آن زیاد و عمل زیاد در آن چندین برابر خواهد شد، و عبادت در آن برتر از عبادت هزار شب است، و برترین و والاترین کتاب آسمانی در این شب نازل گشت:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾

﴿ما [قرآن را] در شب قدر نازل کردیم﴾ (سوره القدر: 1).

و از اموری که باعث احترام به این کتاب والا مقام می گردد: زیاد تلاوت کردن آن در این ماه می باشد: ﴿ماه رضائی که در آن قرآن نازل گشت﴾، و جبریل علیه السلام در هر شب در رمضان با رسول الله ﷺ قرآن را می خواندند، و در سال اخیر حیات شان این کار دو مرتبه رخ داد؛ پس شایسته است برای مسلمان که قرآن را در این ماه زیاد تلاوت نماید، تا فضل قرآن در ماه رمضان شامل حال او گردد. شب قدر شبی بزرگ است، الله متعال از آنچه در این شب رخ می دهد خبر داد:

﴿فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾

﴿در آن [شب] هر [گونه] کاری [به نحوی] استوار فیصله می یابد﴾ (سوره الدخان: 4).

یعنی: از لوح محفوظ بر فرشتگان نویسنده فرستاده می شود، تا امور یک سال از اجل ها و روزی ها، و خیر و شری که در آن هست را بنویسند، - نووی رحمه الله می گوید: «علت نامگذاری آن به شب قدر اینست که: شب فیصله کردن وحل و فصل است»، پروردگار در این شب وصل کرده و یا از هم جدا می کند، بالا برده و یا بر زمین می زند، بخشیده و یا محروم می گرداند؛ همانگونه که الله متعال فرمود:

﴿فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾

﴿در آن [شب] هر [گونه] کاری [به نحوی] استوار فیصله می یابد﴾ (سوره الدخان: 4).

یعنی: آنچه را که الله مقدر می کند غیر قابل تغییر و تبدیل است. شبی که به سبب برکات فراوانش فرشتگان بر زمین فرود می آیند- فرشتگان همیشه همراه با نزول برکات فرود می آیند- شبی که پیام آور

سلامتی و خوش کامی از طرف الله می باشد، تمام این شب خیر و برکت است و هیچگونه شری تا طلوع سپیده دم در آن وجود ندارد، و وجود آن در ده شب آخر پوشیده ماند؛ تا پویندگانش به دنبال آن باشند، و مسلمین برای درک نمودن آن به عبادات خویش بیفزایند.

مستحب است که بنده در ده شب آخر به کثرت دعا نموده و نماز خوانده و اعمال نیک انجام دهد، ابن مسعود رضی الله عنه می گوید: «هر چیزی ثمره ای دارد، و ثمره نماز؛ دعاست»، عایشه رضی الله عنها می گوید: از رسول الله صلی الله علیه و آله پرسیدم: ((ای پیامبر الله مرا با خبر ساز اگر شب قدر را درک نمودم در آن شب چه دعایی بخوانم؟ فرمودند: بگو: بار الها تو بخشنده و بخشایشگری و بخشندگی را دوست داری، مرا ببخش و از من درگذر بفرما)) (روایت ترمذی)، و هر کس این شب را با نماز خواندن زنده نگه دارد، گناهانش بخشیده خواهند شد؛ رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: ((هر کس شب قدر را با ایمان و صبر و امید به اجر الهی زنده نگه دارد، گناهان پیشین او بخشیده خواهند شد)) (متفق علیه).

و ایشان رضی الله عنهم در ده شب آخر رمضان به اعتکاف نشسته و در تکاپوی شب قدر عبادت می کردند؛ عایشه رضی الله عنها می گوید: ((رسول الله صلی الله علیه و آله ده شب آخر رمضان را تا آخر حیاتش به اعتکاف می نشستند)) (متفق علیه)، ابن بطال رحمه الله می گوید: «این فعل رسول الله صلی الله علیه و آله دلالت بر این دارد که اعتکاف سنت موكده است؛ چرا که از اعمالی است که رسول الله صلی الله علیه و آله بر آن مواظبت داشتند، پس شایسته مسلمان است که به ایشان رضی الله عنهم اقتدا کند».

اعتکاف یعنی قطع کردن رابطه ها با مخلوقات و وصل شدن به پروردگار آنان، و هرگاه که پیوند بنده با الله قوی گردد، از او راضی خواهد گشت، ابن شهاب رحمه الله می گوید: «عجیب است امر مسلمین! اعتکاف را ترک کرده اند، با وجود اینکه رسول الله صلی الله علیه و آله از روزی که وارد مدینه شدند تا آخر حیات شان آنرا ترک نمودند».

و اصل اعتکاف همان اعتکاف کردن بر عبادت الله می باشد، و در این مدت در پاک ترین و محبوب ترین نقطه زمین نزد الله می نشیند، در آن جهت عبادت و بندگی، تذلل و سر شکستگی و راز و نیاز کردن با الله می ماند، پس هدفی و منظوری و مقصدی جز الله نداشته باشد، و با بیرون آمدن از اعتکاف قلبش برای همیشه بر عبادت الله اعتکاف بکند، تا همیشه توبه کننده و رجوع کننده به سوی الله باشد.

ورمضان وقت و موسم صدقه دهندگان است؛ در آن ثروتمندان و اغنیاء در کرم و بخشش، و کارهای خیر و نیک، و دراز نمودن دست یاری به سوی مستمندان، و صدقه دادن به فقرا و مساکین از همدیگر سبقت می گیرند؛ پس ((مریضان خویش را با صدقه دادن علاج بکنید))؛ چرا که صدقه امراض و بیماری ها را دفع می کند، و به دنبال محتاجان و فقرا بگردید، و به آنان کمک کنید تا الله به شما کمک کند، به آنان رحم بکنید تا الله بر شما رحم بکند؛ چرا که هیچ فقیر و مستمندی گلاویه و شکایت نخواهد کرد مگر با کوتاهی ثروتمندان.

و از صفات نیکان: اینست که بخشش آنان جهت رضای الله است، از فقرا هیچگونه تعریف و تمجیدی طلب نمی کنند، پس با این امید صدقه مکن که فقیر برای تو دعا بکند، بلکه صدقه ات فقط جهت رضا و خشنودی الله باشد، الله متعال فرمود:

﴿وَوُضِعَ مَوْنُ الطَّعَامِ عَلَىٰ حَبِءٍ مِّسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا﴾ *

إِنَّمَا نَطْعَمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَا نُزِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا ﴿﴾

﴿و به [پاس] دوستی [خدا] بینوا و یتیم و اسیر را خوراک می دادند﴾

ما برای خشنودی خداست که به شما می خورانیم و پاداش و سپاسی از شما نمی خواهیم﴾ (سوره الانسان: 8-9).

شیخ الاسلام رحمه الله فرمود: «هر کس با صدقه دادن از فقرا طلب دعا و یا تعریف و تمجید نماید جز افراد این ایه نخواهد بود».

وبعد ای مسلمانان:

اجر و پاداش در رمضان چندین برابر خواهد شد، و درهای بهشت در آن باز هستند، و آمدن آن خیلی سریع بوده و هیچ گونه کسالت و تنبلی را قبول نخواهد کرد، و ماهش کوتاه بوده و کم کاری را قبول نمی کند، پس به سوی اعمال خیر بشتاب، و اگر توانستی که کسی در راه رسیدن به الله کسی از تو سبقت نگیرد؛ این کار را انجام بده.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنَّىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً﴾

وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿﴾

﴿هر کس از مرد یا زن کار شایسته کند و مؤمن باشد قطعا او را با زندگی پاکیزه ای حیات [حقیقی] بخشیم و مسلما به آنان بهتر از آنچه انجام می دادند پاداش خواهیم داد﴾ (سوره النحل: 97).

الله متعال در قرآن برای من و شما برکت قرار دهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

ای مسلمانان:

رمضان فرصتی برای توبه و ندامت است، الله متعال در آن از لغزش ها در گذر می کند، و گناهان را می بخشد؛ پس با پشیمانی در کوتاهی خویش، و عزیمت بر دوری از گناهان به سوی الله باز گرد، چرا که الله سبحان رجوع کننده به طرف خویش را دوست دارد، و با توبه ی بنده خوشحال می شود، پس خویشتن را در معرض مغفرت و فضل الهی قرار دهید، و با استغفار رزق خویش را از آسمان سرازیر نمایید، و عاقل کسی است که باقی مانده این ماه را فرصت و غنیمت شمرده، و آن را با عبادات و نیکی ها سپری می کند، و گناهان خویش را تبدیل به نیکی ها می گرداند.

هر گاه از انجام کار نیک سست و ضعیف گشتی، فرموده الهی را به یاد آور که می گوید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقْوَاهُ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾

﴿[روزه در] روزهای معدودی [بر شما مقرر شده است]﴾ (سوره البقره: 184).

و هر کس در ماه خویش توبه کار و در عمل خویش نیکو کار بود، پس باید بنای خویش را محکم نموده، و پروردگارش را بر نعمت هایش شکر گذار باشد، ﴿و مانند آن [زنی] که رشته خود را پس از محکم بافتن [یکی یکی] از هم می گسست﴾.

سپس بدانید که الله متعال شما را امر به درود و سلام فرستادن بر پیامبر خویش می کند.....

بار سفر بستن رمضان (1)

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقى به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

أَمَّا بَعْدُ:

تقوای الهی را پیشه کنید- ای بندگان الله- همانگونه که شایسته اوست، و به ریسمان ناگسستی اسلام چنگ بزنید.

ای مسلمانان:

الله متعال زمان های مبارک خیر و برکت را برای بندگانش می فرستد تا در آن بر عبادات و بندگی خویش بیفزایند، و جهت حکمت الله متعال این روزها را زیاد طولانی نکرد؛ تا مسابقه دهندگان در کار خیر از هم پیشی گیرند ، و کسی که در آن سهل انگاری می کند از این خیرات و برکات محروم می گردد.

وزمان با فضیلتی برای مسلمانان فرا رسیده است، که روز آن همراه با روزه و بخشش و سخاوت است ، و شبش سرشار از نماز تهجد و تلاوت قرآن و دعا می باشد، چه بسا گنهکارانی که مورد مغفرت قرار گرفتند؟ و چه بسا سیه روزانی که برای آنها سعادت و خوشبختی نوشته شد؟ و چه بسا محرومانی که خواسته شان برآورده گشت؟ و چه بسا عمل نیکی که سبب دخول بهشت صاحبش گردید.

روزهای مبارکی که رو به تمام گذاشته و ندای سفر آن در گوش زمزمه می کند، زمان و موسمی که مسلمانان با آن خداحافظی می کنند، چه بسا انسان های زنده ای هستند که رمضان دیگر هرگز برای آنان تکرار نخواهد شد، چرا که در زمره مردگان خواهد بود، و در گرو دستاورد خویش؟ الله متعال فرمود:

﴿كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ﴾

﴿هر کسی در گرو دستاورد خویش است﴾ (سوره المدثر: 38).

و عاقل کسی است که باقی مانده این ماه را غنیمت شمرده و آنرا با عبادات و نیکی ها سپری کرده و بدی های خویش را به نیکی تبدیل کند،

(1) این خطبه در روز جمعه 29 رمضان سال 1433 هجری در مسجد رسول الله ﷺ ایراد شده است.

شیخ الاسلام رحمه الله می گوید: «عبرت در پایان کامل وبدون نقص اعمال است، نه در شروع و آغاز پر از نقص آن»، پس هر کس در این ماه رجوع کننده وندامت کار بوده، ودر اعمال نیک مشغول بوده است، پس باید بنای عمل خویش را کامل نموده، والله متعال را بر ارزانی داشتن نعمت هایش شکر گذار باشد، و مانند آن زنی که رشته خود را پس از محکم بافتن یکی یکی از هم می گسست میباشد، وهر کس گنهکار بود پس هر چه زودتر توبه نموده و تا زمانی که دروازه توبه باز است به سوی الله باز گردد، چرا که رمضان زمان توبه کردن گنهکاران است.

ای مسلمانان:

استغفار پایان اعمال نیک است، که با آن نماز وحج و نماز تهجد خاتمه می یابد، و بهترین و برترین چیزی که با آن می توان رمضان را به پایان رسانید: استغفار، تلاوت قرآن، و دعا می باشد؛ و همانا استغفار خاتمه و پایان اعمال می باشد.

شخص مسلمان همیشه با کامل نمودن عمل خویش در ترس این است که عملش مورد قبول قرار گرفته است یا خیر؛ علی رضی الله عنه می گوید: «اهتمام تان را بر قبولی عمل بیشتر از خود عمل بگردانید»، والله متعال فرمود:

﴿إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ﴾

﴿خدا فقط از تقوایبندگان می پذیرد﴾ (سوره المائده: 27).
سلمه بن دینار می گوید: «ترس بر قبولی عمل بیشتر از خود عمل است».

وانسان در هر وقت و مکانی مامور است تا عبادت الهی را پیشه گیرد؛ الله سبحانه می فرماید:

﴿وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ﴾

﴿و پروردگارت را پرستش کن تا اینکه مرگ تو فرا رسد﴾ (سوره الحجر: 99).

وهر کس کارهای نیک در رمضان انجام داده است پس بر آن استوار باشد؛ رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند: ((محبوب ترین عمل نزد الله: همان عملی است که مستمر باشد، اگر چه مقدارش کم باشد)) (متفق علیه)، نووی رحمه الله می گوید: «عمل کم و مستمر بهتر از عمل زیاد و منقطع می باشد؛ چرا که با استمرار عمل کم عبادت و ذکر و مراقبت الهی، و اخلاص نیت برای او استمرار خواهد یافت، و عمل کم و مستمر به ثمر خواهد نشست تا جایی که چندین برابر عمل زیاد خواهد شد».

واز کرم وجود الهی اینست که اعمال نیک رمضان در طول سال جریان داشته و مستمر هستند؛ همانگونه که روزه شش روز شوال مشروع گشت تا با آن روزه سال کامل گردد، و شریعت تشویق به روزه گرفتن روز دوشنبه و پنجشنبه و سه روز از ماه را نموده است، و تلاوت قرآن کریم نیز همچنین، و نماز تهجد در هر شب با غروب خورشید آغاز می گردد، و دروازه صدقه باز است، و انسان هرگز از دعا کردن در زندگی خویش بی نیاز نخواهد شد.

و علامت قبولی عبادت اینست: که بنده آنرا با عبادتی دیگر وصل نماید، و علامت مردود بودن عمل اینست؛ که بنده آنرا با گناه و معصیت بدرقه کند، و چه زیباست آن عمل نیک که بعد از بدی بوده و آنرا پاک گرداند، و چه زشت و نازیباست آن گناهی که بعد از عبادت و عمل نیک باشد، و آنرا از بین برده و نابود گرداند! پس نفس های خویش را با عمل نیک و اخلاص در عبادت و توبه راستین تزکیه کنید؛ به امید اینکه مغفرت واسع و رحمت فراوان الهی شامل حال شما گردد.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ

وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ﴾

﴿و رحمت همه چیز را فرا گرفته است و به زودی آن را برای کسانی که پرهیزگاری می کنند و زکات می دهند و آنان که به آیات ما ایمان می آورند مقرر می دارم﴾ (سوره الأعراف: 156).
 الله متعال برای من و شما در قرآن برکت قرار دهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

ای مسلمانان:

الله متعال در پایان ماه رمضان صدقه فطر را فرض نمود، تا پاکی باشد برای روزه داران از هر آنچه که روزه ی آنان را خدشه دار کرده است، و در کنار آن خوراکی باشد برای مساکین، ابن عمر رضی الله عنهما می گوید:

((رسول الله صلی الله علیه و آله صدقه فطر را فرض نمودند که آن عبارت است از: یک صاع از خرما، یا یک صاع از جو، که بر هر برده و آزاده، و مرد وزن و بزرگ و کوچک از مسلمانان ادای آن واجب است)) (متفق علیه).

و عید نیز خوشحالی است جهت امید داشتن به قبولی عبادات و اعمال نیک در ماه رمضان؛ و تکبیر گفتن آن از شب عید شروع می گردد، و رسول الله در روز عید با زیبا ترین لباس خویش حاضر می شدند، ((و در روز عید فطر برای نماز عید بیرون نمی رفتند مگر اینکه چند تا خرما را قبل از بیرون رفتن می خوردند)) (روایت بخاری)، ((و در روز عید برای نماز از یک راه رفته و هنگام برگشتن از راهی دیگر می آمدند)) (روایت بخاری).

و هر کس که نماز عید از او فوت گردد، پس باید آنرا به همان طریقه نماز عید بخواند، چه در مسجد و یا مصلی بوده و یا در غیر آن_ چه تنها بوده و یا همراه جماعت باشد-، بخاری رحمه الله می گوید: «هر کس که نماز عید از او فوت گردید باید دو رکعت نماز بخواند».

و روز عید روز شادی و خوشحالی است جهت فراگیر شدن فضل الهی بر بندگانش؛ پس باید بنده در روز عید ذکر الهی را زیاد نموده و از آن غافل نگردد؛ رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: ((همانا این روزها: روزهای خوردن، نوشیدن، و ذکر و یاد الله عزوجل است)) (روایت ابوداود). و مسلمان باید بر حذر باشد که روز عید از حدود الهی تجاوز نکند؛ و با این کار خویش هر آنچه در رمضان کسب کرده است را بر باد فنا بدهد، پس باید در چهره تو روز عید و در غیر عید نور عبادت و بندگی باشد.

سپس بدانید که الله متعال شما را امر به سلام و درود فرستادن بر پیامبر خویش نمود....

به پایان رسیدن رمضان⁽¹⁾

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

أَمَّا بَعْدُ:

تقوای الله را _ ای بندگان الله - پیشه کنید، و او را در نهان و پنهان مراقب اعمال خویش بدانید.

ای مسلمانان:

همانا مسلمین ماه مبارک و زمان با فضیلتی را پشت سر گذاشتند، روزش همراه با روزه و شبش با نماز تهجد نورانی بود، مساجد با تلاوت قرآن و عبادت الله آباد بودند، و مسلمانان در لحظه لحظه ی آن در ذکر و یاد الله ودعا و بخشش و کرم به سر می بردند، قلب ها متواضع گشته و اعضای جسم روی به عبادت آوردند؛ پس انسان مومن در این ماه طعم ایمان و شیرینی عبادت را چشید، و آگاه باشید که این روزها در حال رخت بر بستن است، و وقت جدایی نیز نزدیک شده است، و انسان موفق همان شخصی است که باقیمانده آن را غنیمت بشمارد، چرا که اصل بر پایان اعمال است، و مهم پایان کامل و بی نقص در عمل است، و هر کس در این ماه اعمال نیک انجام داده و به سوی الله رجوع نموده است، باید بنای اعمال خویش را محکم گرداند، و الله متعال را بر نعمت های فروانی که ارزانی داشته است را شکر گذار باشد، و مانند آن زنی که رشته خود را پس از محکم بافتن یکی یکی از هم می گسست میباشد، چرا که حفظ کردن و مواظبت از عبادت از انجام دادن آن سخت تر است، و از دعای بندگان نیک و صالح الله اینست: «بار الها از تو عمل نیک و مواظبت بر آنرا خواستاریم».

هر کس در آن کوتاهی کرده است، باید هر چه زودتر توبه نصح نماید؛ که همانا دروازه توبه باز است، رسول الله ﷺ فرمودند: ((ذلیل و خوار گردد هر آنکس که رمضان بیاید، و با رخت بر بستن آن هنوز

(1) این خطبه در روز جمعه 26 رمضان سال 1440 هجری در مسجد رسول الله ﷺ ایراد شده است.

گناهانش بخشیده نشوند)) (روایت احمد).
بر قبول شدن عمل از انجام دادن آن بیشتر حریص باشید:

﴿إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ﴾

﴿خدا فقط از تقوا پیشگان می پذیرد﴾ (سوره المائده: 27).
و انسان مؤمن بین احسان و ترس قرار دارد، حال او را الله متعال
وصف کرده و می گوید:

﴿وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَاءً آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ﴾

﴿و کسانی که آنچه را دادند [در راه خدا] می دهند در حالی که
دل‌هایشان ترسان است [و می دانند] که به سوی پروردگارشان باز خواهند
گشت﴾ (سوره المؤمنون: 60).

عایشه رضی الله عنها می گوید: ((ای پیامبر الله! آیا مراد از این آیه همان
کسانی هستند که شراب نوشیده و دزدی می کنند؟ فرمودند: نه، ای دختر
صدیق! بلکه همان کسانی هستند که روزه گرفته و نماز خوانده و صدقه
می دهند، در حالیکه ترس از قبول نشدن آن نزد الله را دارند:

﴿أُولَٰئِكَ يَسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَاهُونَ﴾

﴿آنانند که در کارهای نیک شتاب می ورزند و آنانند که در انجام آنها
سبقت می جویند﴾ (سوره المؤمنون: 61)، (روایت ترمذی).
اگر چه ماه رمضان به پایان رسید ولی زمان عمل تا فرا رسیدن
موت ادامه دارد؛ الله متعال می فرماید:

﴿وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ﴾

﴿پروردگارت را تا دم مرگ عبادت بکن﴾ (سوره الحجر: 99).
و عمل کم و مستمر بهتر از عمل زیاد و منقطع می باشد، رسول الله
صلی الله علیه و آله فرمودند: ((محبوب ترین عمل نزد الله همان عملی است که مستمر
باشد اگر چه کم باشد)) (متفق علیه)، و از علامات قبولی عمل: وصل
نمودن آن با عمل خیر و چه زیباست عمل نیک بعد از گناه که آنرا پاک
و محو می گرداند، و بهتر از این عمل نیکی است که بعد از عمل نیک
انجام بگیرد.

و از فضل و کرم الله این است: که اعمال رمضان در طول سال جریان
دارند؛ از تلاوت قرآن و صدقه گرفته تا عمره و دعا و نماز تهجد،
و نیز عباداتی غیر از این عبادات که الله متعال آنرا مشروع کرده است،
و دوام عبادت و استمرار آن خود یک نعمت است و روشنایی دیدگان انسان

های نیک می باشد؛ الله متعال فرمود:

﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ
أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشُرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾

﴿در حقیقت کسانی که گفتند پروردگار ما خداست سپس ایستادگی کردند فرشتگان بر آنان فرود می آیند [و می گویند] هان بیم مدارید و غمیگن مباحثید و به بهشتی که وعده یافته بودید شاد باشید﴾ (سوره الفصلت: 30).

و در پایان رمضان بشارتی است برای روزه داران و نماز گزاران؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((هر کس رمضان را با ایمان و صبر پیشه کردن و امید به اجر و ثواب روزه بگیرد، گناهان پیشین او بخشیده خواهند شد، و هر کس شب قدر را با ایمان و صبر پیشه کردن و امید اجر و ثواب با عبادت کردن زنده نگه دارد، گناهان پیشینش بخشیده خواهند شد)) (متفق علیه)، و ((روزه دار دارای دو شادی است: یکی هنگام افطار و دیگری هنگام ملاقات الله در روز قیامت)) (متفق علیه).

وزندگی جز اندک انقباض محدودی نیست، و عمرها تمام شدنی است، و همانا عمری که با نفس کشیدن باشد زود پایان خواهد یافت، و گویا که اعمال به پایان رسیده و دنیا به نهایت خویش نزدیک شده است، و در آن هنگام هر نفسی گرفتار عمل و کردار خویش می باشد، و رستگار همان کسی است که به دعوت گری الهی جواب داده، و از نیکوکاران باشد.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً

وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

﴿هر کس از مرد یا زن کار شایسته کند و مؤمن باشد قطعاً او را با زندگی پاکیزه ای حیات [حقیقی] بخشیم و مسلماً به آنان بهتر از آنچه انجام می دادند پاداش خواهیم داد﴾ (سوره النحل: 97).
الله متعال برای من و شما در قرآن برکت قرار دهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

ای مسلمانان:

الله متعال پایان این ماه را به صدقه فطر اختصاص داده است، که آن پاکی است برای روزه داران، و خوراکی است برای مساکین، و مقدار آن: یک صاع از خوراک رایج همان منطقه و یا سرزمین است، که شخص مسلمان آنرا از طرف خویش و کسانی که سرپرستی آنان را بر عهده دارد، ادا می کند، و وقت اخراج آن: قبل از نماز عید است، و ادا نمودن آن یک یا دو روز قبل از عید نیز درست می باشد.

و با به پایان رساندن رمضان با غروب آخرین روز آن تکبیر گفتن برای عید شروع می شود؛ همانگونه که الله متعال فرمود:

﴿وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَيْتُمْ

وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

﴿تا شماره [مقرر] را تکمیل کنید و خدا را به پاس آنکه رهنمونیتان کرده است به بزرگی بستایید و باشد که شکرگزاری کنید﴾ (سوره البقره: 185).

و رسول الله ﷺ فرمودند: ((هر کس روزه رمضان را کامل نموده و بعد از آن شش روز از شوال را روزه بگیرد، گویا که تمام سال را روزه گرفته است)) (روایت مسلم). سپس بدانید که الله متعال شما را امر به دورد و سلام فرستادن بر پیامبر خویش نموده است...

ج

سفر حج (1)

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقى به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

أَمَّا بَعْدُ:

تقوای الله را ای بندگان الله - پیشه کنید، و او را در نهان و پنهان مراقب اعمال خویش بدانید.

ای مسلمانان:

زمان های خیرات و خوبی ها بر انسان ها پیاپی می گذرد؛ شعیره ای از شعایر الهی سپری نشده مگر اینکه شعیره ای دیگر به دنبال آن می آید، بنگرید به کاروان های حجاج که به سوی بیت الله برای اجابت کردن ندای ابراهیم علیه السلام روانه گشته اند:

﴿وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ

يَأْتِيَنَّ مِنْ كُلِّ فِجٍّ عَمِيقٍ﴾

﴿و در میان مردم برای [ادای] حج بانگ برآور تا [زائران] پیاده و [سوار] بر هر شتر لاغری که از هر راه دوری می آیند به سوی تو روی آورند﴾ (سوره الحج: 27).

خانه خدا که آنرا برای مردم محل اجتماع و [جای] امنی قرار داد، که در کنار آن بنده از رحمت و جودش در خواست کرده و می طلبد:

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ *

فِيهِ ءَايَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ ءَامِنًا﴾

﴿در حقیقت نخستین خانه ای که برای [عبادت] مردم نهاده شده همان است که در مکه است و مبارك و برای جهانیان [مایه] هدایت است﴾

است و برای خدا حج آن خانه بر عهده مردم است [البته بر] کسی که بتواند به سوی آن راه یابد و هر که کفر ورزد یقیناً خداوند از جهانیان بی نیاز است﴾ (سوره آل عمران: 96-97).

(1) این خطبه در روز جمعه 2 ذی الحجه سال 1425 هجری در مسجد رسول الله ﷺ ایراد شده است.

حج آن از پایه ها و اساس اسلام است؛ الله متعال می فرماید:

﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا
وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾

﴿و برای خدا حج آن خانه بر عهده مردم است [البته بر] کسی که بتواند به سوی آن راه یابد و هر که کفر ورزد یقینا خداوند از جهانیان بی نیاز است﴾ (سوره آل عمران: 97).

آیین رفتن به سوی آن برای ادای فریضه حج فرض نموده است؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((ای مردم! الله متعال حج را بر شما فرض نموده است، پس فریضه حج را به جای آورید)) (روایت مسلم).

حج بیت الله از بزرگترین اعمال نزد الله متعال است، در آن بخشش و عطا و سختی و پاداش قرار دارد؛ ابوهریره رضی الله عنه می گوید: ((از رسول الله ﷺ پرسیده شد که برترین عمل چیست؟ فرمودند: ایمان داشتن به الله و رسولش، پرسیده شد سپس؟ فرمودند: جهاد در راه الله، پرسیده شد سپس؟ فرمودند: حج مقبول)) (متفق علیه).

در به جای آوردن رکن پنجم اسلام: مغفرت گناهان، و شستن ناپاکی ها خطاها و لغزش ها وجود دارد؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((هر کس حج نموده و در آن فحاشی و فسق و فجور انجام ندهد، مانند روزی که از مادرش متولد شده است باز خواهد گشت)) (متفق علیه)، هر کس در حج خویش تقوا را پیشه گیرد، الله متعال جایگاه او را در بهشت فراهم خواهد کرد، رسول الله ﷺ فرمودند: ((ما بین دو عمره کفاره گناهان است، و حج مقبول پاداشی جز بهشت ندارد)) (متفق علیه).

نووی رحمه الله می گوید: «حج فقط گناهان صاحبش را پاک نمی گرداند، بلکه باید او را وارد بهشت گرداند».

و میزان سنجش اعمال اخلاص است، و اگر شرک و یا ریا با آن آمیخته گردد، آنرا باطل می کند؛ همانگونه که الله متعال فرمود:

﴿وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ

لَيْسَ أَشْرَكَتَ لِيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

﴿و قطعاً به تو و به کسانی که پیش از تو بودند وحی شده است اگر شرک و رزی حتماً کردارت تباه و مسلماً از زیانکاران خواهی شد﴾ (سوره الزمر: 65).

و خوبی حج حاصل نخواهد گشت جز با پاک بودن از محرمات

ونجاست شبهات.

وهمراه نیک و صالح در حج کمکی است برای عبادت و اداء نمودن بهتر آن، و مردانگی و مروت در حج همان بخشش از توشه خویش و عدم اختلاف با همراهان می باشد، و نیکی کردن به همراهان عبادتی است که سود آن به همگان می رسد، مجاهد رحمه الله می گوید: «با این عمر در حج هم سفر شدم تا خدمتش را بکنم ولی او خدمت مرا می کرد»، ابن رجب رحمه الله می گوید: «تعداد زیادی از سلف بر همراهان خویش شرط می کردند که خدمت آنان را بکنند تا اجر بالای خدمت کردن نصیب خویش گردانند».

و بهترین توشه ای که حاجی با خویشتن حمل می کند: توشه ی بیم و ترس الهی است؛ همانگونه که خود الله متعال فرمود:

﴿وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى﴾

﴿و برای خود توشه بگیرید که در حقیقت بهترین توشه پرهیزگاری است و ای خردمندان از من پروا کنید﴾؛ (سوره البقره: 97).

و از وصیت های رسول الله ﷺ به معاذ رضی الله عنه این بود: ((هر کجا بودی تقوای الهی را پیشه بکن، و به دنبال بدی نیکی انجام بده که آنرا محو می گرداند، و با مردم با اخلاق نیکو رفتار بکن)) (روایت ترمذی).
و از نیکی کردن در حج می توان به: غذا دادن، نشر سلام، و گفتار نیک، و برخورد شایسته با انسان ها اشاره نمود، پس در حج خویش هیچ کار نیکی را کوچک مشمار، ((و بهترین مردم نافع ترین آنان هستند))، و با عزت ترین آنان صبور ترین شان بر اذیت و آزار دیگران می باشد، و خدمت گذار مخلص حجاج در امورشان، با آنها در اجر و پاداش شریک می باشد؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((الله متعال با یک تیر سه نفر را وارد بهشت می گرداند: سازنده آن که برای ساخت آن نیت خیر داشته باشد، و پیرتاب کننده، و کمک کننده آن)) (روایت ترمذی).

و هر کس در خانه الله امامت داد پس شایسته است که سه خصلت همیشه همراه او باشند: پرهیزگاری که او را از گناه باز دارد، و بردباری که جلوی غضب او را بگیرد، به همراه نیک و صالح.

ای مسلمانان:

بهترین چیزی که بندگان را به پروردگار شان نزیک می گردند: اظهار توحید فی در مناسک حج، و اخلاص عمل در اعمال نیک شان میباشد، و هر آنچه از آن برای غیر از الله باشد، از بین خواهد رفت؛ الله متعال می فرماید:

﴿وَاتَمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾

﴿و برای خدا حج و عمره را به پایان رسانید﴾ (سوره البقره: 198).
 و اظهار مناسک با گفتار: در آن بیان یگانگی الله قرار دارد؛ «لَبَّيْكَ
 اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ»، و برترین چیزی که گویندگان در عرفه
 گفته اند: کلمه توحید است؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((بهترین دعا دعای
 روز عرفه است: و بهترین دعایی که من و پیامبران قبل از من گفته اند: لَا
 إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
 قَدِيرٌ)) (روایت ترمذی).
 و توکل نمودن بر الله از بزرگترین عبادات است؛ الله سبحان می
 فرماید:

﴿فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ﴾

﴿پرستش کن و بر او توکل کن﴾ (سوره هود: 123).
 و ناامیدی در دین خدا جایی ندارد؛ همانگونه که الله عزوجل فرمود:
 ﴿إِنَّهُ لَا يَأْتِيَنَّكَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا الْوَعْدُ الْكَافِرُونَ﴾
 ﴿جز گروه کافران کسی از رحمت خدا نومید نمی شود﴾ (سوره
 یوسف: 87).

هیچ کس حقوق الهی را بر هوای نفس و شهواتش مقدم نکرد مگر
 اینکه سعادت و خوشبختی دنیا و آخرت نصیب او گردید؛ هاجر در بیابانی
 بی آب و علف میان دو کوه برای خویش و طفل شیر خواره اش به دنبال
 آب است، تشنگی او را از پای در آورده، در حالیکه دوستی و محبت
 طفل شیر خواره اش چشمانش را سیاه و تار کرده است، و با توکل بر الله
 و استفاده از اسباب؛ چشمه ای روان و زلال برای خود و نسل های بعد از
 خودش پیدا کرد، رسول الله ﷺ می فرماید: ((الله مادر اسماعیل را
 رحمت نماید، اگر آب زمزم را به حال خویش رها می ساخت، اکنون
 چشمه ای روان بود)) (روایت بخاری).

و نفع و ضرر در دست الله می باشد، بر طرف کننده مشاکی و از بین
 برنده سختی ها، بالا تر از بندگانش است، کلید آسمان ها و زمین در
 دست اوست، کبریا و عظمت صفت اوست، و این را حاجی با تکبیر گفتن
 در مناسکش اظهار می دارد، -در سعی و مروه، رمی جمرات، و روز
 نحر، و روزهای تشریق-؛ تا اینکه قلب فقط جایگاه الله باشد، و به او
 متعلق گردد، و از هر آنچه در دستان مخلوقاتش قرار دارد قطع رابطه
 نماید.

و در رمی جمرات نوعی تذکیر برای انسان است در برابر دشمنی که او را به سوی دوزخ فرا می خواند، الله عزوجل فرمود:

﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾
 ﴿در حقیقت شیطان دشمن شماست شما [نیز] او را دشمن بگیرید [او] فقط دار و دسته خود را می خواند تا آنها از یاران آتش باشند﴾ (سوره فاطر: 6).

پس بر حذر باش که با کوتاهی در واجب و یا افتادن در گناه هلاک و نابود نگردی.

و آگاه باش که اوقات حج نادر و ساعاتش گرانبهاست، همانگونه که الله عزوجل فرمود:

﴿وَأذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ﴾

﴿و خدا را در روزهایی معین یاد کنید﴾ (سوره البقره: 203)؛
 پس در آن به سوی هر خیر و نیکی و نزدیکی از ذکر، و استغفار، و تکبیر گفتن، و تلاوت قرآن که سبب نزدیکی به الله متعال می گردد بشتاب؛ الله سبحان می فرماید:

﴿فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ

﴿وَأذْكُرُوهُ كَمَا هَدَيْكُمْ﴾

﴿پس چون از عرفات کوچ نمودید خدا را در مشعر الحرام یاد کنید و یادش کنید که شما را که پیشتر از گمراهان بودید هدایت کرد﴾ (سوره البقره: 198).

و بعد از اتمام مناسک: سپاس الله را بر نعمت هدایت به جای آور، و او را بر عبادت خویش شکر گذار باش:

﴿فَإِذَا قَضَيْتُمْ مِنْسَكَكُمْ

﴿فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ ءَابَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا﴾

﴿و چون آداب ویژه حج خود را به جای آوردید همان گونه که پدران خود را به یاد می آورید یا با یادکردنی بیشتر خدا را به یاد آورید﴾ (سوره البقره: 200).

و اعمال مناسک حج: همراه با استغفار و بازگشت به سوی الله است؛
 الله عزوجل فرمود:

﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ﴾

﴿پس از همان جا که [انبوه] مردم روانه می شوند شما نیز روانه

شوید و از خداوند آمرزش خواهید که خدا آمرزنده مهربان است) (سوره البقره: 197).

شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمه الله می گوید: «استغفار از بزرگترین نیکی هاست، و دروازه آن باز و گسترده است، پس هر کس در قول و فعل و حال و رزق و یا دگرگونی در قلب خویش احساس نمود، پس باب توحید و استغفار را محکم بگیرد، که شفای او در آن دو می باشد، البته اگر از روی اخلاص و صدق باشد».

و بندگان در حج به اندازه همت خویش طلب می کنند: چه بسا کسانی که فقط طلب دنیای فانی را دارند، و هستند کسانی که به دنبال کسب رضایت الهی و دار آخرت می باشند، همانگونه که الله متعال بیان حال آنان را در قرآن نموده است:

﴿فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِن خَلْقٍ﴾

«و از مردم کسی است که می گوید پروردگارا به ما در همین دنیا عطا کن و حال آنکه برای او در آخرت نصیبی نیست * و برخی از آنان می گویند پروردگارا در این دنیا به ما نیکی و در آخرت [نیز] نیکی عطا کن و ما را از عذاب آتش [دور] نگه دار * آنانند که از دستاوردشان

بهره ای خواهند داشت و خدا زود شمار است) (سوره البقره: 197).
و موفق کسی است که حج خویش را با نیت صاف و مخلصانه و با مال حلال و پاک انجام داده، و دهانش را با ذکر و یاد الهی خوشبو گرداند، و با وجود این عبادتش همراه یا نیکی و نفع رساندن به دیگران می باشد؛ پس در حج خویش اینگونه باشید، و اعمال خویش را جهت رضای الله قرار دهید، و به سوی بهشت پروردگار تان بشتابید.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَةٌ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ

وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ

وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُونِ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ﴾

حج در ماههای معینی است پس هر کس در این [ماه]ها حج را [برخود] واجب گرداند [بداند که] در اثنای حج همبستری و گناه و جدال [روا] نیست و هر کار نیکی انجام می دهید خدا آن را می داند و برای خود توشه برگیرید که در حقیقت بهترین توشه پرهیزگاری است و ای خردمندان از من پروا کنید) (سوره البقره: 200).

الله متعال برای من و شما در قرآن برکت قرار دهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

اما بعد ای مسلمانان:

ده روز ذی الحجه بر شما سایه افکنده است، اعمال این ده روز فضیلت بالای دارد، رسول الله ﷺ می گوید: ((هیچ روزی نیست که عمل نیک و صالح در آن از این ده روز نزد الله محبوب تر باشد، -یعنی: ده روز ذی الحجه-، گفتند: حتی جهاد در راه الله ای رسول خدا؟ فرمودند: حتی جهاد در راه خدا، مگر آن مردی که با مال خویش به جهاد رفته و همه چیز او در جهاد از بین برود و خودش شهید گردد)) (روایت ابو داود)، پس تکبیر و تحمید زیاد گفته، و قرآن را زیاد تلاوت بکنید، وصله رحمی را به جای آورید، و حاجات مستمندان را برآورده کنید، و دیگر عباداتی که وجود دارد، شیخ الاسلام می گوید: «ده روز ذی الحجه از ده روز آخر رمضان برتر و بالا تر هستند، و ده شب اخیر رمضان از ده شب ذی الحجه بالاتر و والاتر هستند».

و به راستی که صحابه در این ده روز سنت تکبیر گفتن را بین مردم زنده می نمودند؛ «و این عمر و ابو هریره رضی الله عنهما با رفتن به بازار بلند تکبیر گفته تا مردم نیز همراه ایشان تکبیر بگویند» (روایت بخاری).

و خیرات در این ده روز با شروع شدن عید و ایام تشریق با ذبح نمودن قربانی ها ادامه می یابد، و به راستی که ((رسول الله ﷺ در روز عید دو عدد گوسفند سفید رنگ شاخ دار را با دستان خویش بعد از بسم الله و الله اکبر گفتن، ذبح نمودند)) (متفق علیه).

و برترین قربانی ها: گران قیمت ترین و بهترین آنها نزد قربانی کننده می باشد، و یک راس گوسفند برای شخص و خانواده او کفایت می کند، و بر کسی که نیت قربانی کردن را دارد، حرام است که از موی خویش و یا ناخن هایش چیزی بگیرد، پس با قربانی کردن خوشحال باشید، و از آن بخورید، و به دیگران داده و مقداری از آن را به عنوان صدقه به فقرا و مستمندان بدهید، و از نزدیکان و همسایگان خویش غافل مباشید، و اعیاد خویش را از هر آنچه مورد غضب پرودگار تان است محفوظ بدارید، و با حجاج در دعا و تهلیل و تکبیر همراه و هم زبان باشید.

وهر کس در شهر خویش مانده در حالیکه حجاج برای حج به سوی بیت الله روانه شدند؛ برای او روزه روز عرفه مستحب است؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((از الله امید دارم که روزه روز عرفه گناهان یک سال گذشته و یک سال آینده را پاک بگرداند)) (روایت مسلم).

پس زمان های عبادت را قبل از سپری شدن آن غنیمت شمارید، که زندگی خود غنیمت است، و روزها اندک شمار بوده، و عمرها کوتاه می باشند.

سپس بدانید که الله شما را امر به سلام و درود فرستادن بر پیامبر خویش می کند.

مقاصد حج (1)

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

أَمَّا بَعْدُ:

تقوای الهی را پیشه کنید- ای بندگان الله- همانگونه که شایسته اوست، و به ریسمان ناگسستگی اسلام چنگ بزنید.

ای مسلمانان:

الله متعال زمان ها و موسم های بندگی و پرستش خویش را پی در پی بر بندگان خویش فرو می فرستند؛ تا با آنها ناپاکی گناهان را شسته شده و درجات شان بالا رود، و رکنی از ارکان اسلام است که الله متعال به زمان وجود آن سوگند یاد کرده است:

﴿وَلِيَالٍ عَشْرٍ﴾

﴿و سوگند به شبهای دهگانه﴾ (سوره الفجر: 2).
و همچنین به مکانی که در آن این رکن ادا می شود سوگند یاد کرده است؛

﴿لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ * وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ﴾

﴿سوگند به این شهر* و حال آنکه تو در این شهر جای داری﴾ (سوره البلد: 1-2).

ابن کثیر رحمه الله می گوید: « این سوگندی است از طرف الله که آنرا برای کسی یاد کرده است که به مکه می رود؛ تا با آن عظمت و جایگاه و منزلتش را هنگام محرم بودن اهلس بیان بکند»، و حج از برترین اعمال نزد الله می باشد؛ از رسول الله ﷺ پرسیده شد ((برترین عمل نزد الله چیست؟ فرمودند: ایمان داشتن به الله و پیامبرش، پرسیدند: بعد از آن؟ فرمودند: جهاد در راه الله، پرسیده شد، بعد از آن؟ فرمودند: حج مقبول)) (متفق علیه)، ابن بطال رحمه الله می گوید: «اگر اسلام

(1) این خطبه در روز جمعه 6 ذی الحجه سال 1434 هجری در مسجد رسول الله ﷺ القا شده است.

انتشار یافت و در میان عالمیان پخش و منتشر گردید، آن زمان حج برتر است.»

در روزی از روزهایش الله متعال نسبت بر حجاج خانه ی خویش بر اهل آسمان ها افتخار می کند؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((در هیچ بیشتر از الله متعال بندگان را از آتش دوزخ بیرون نمی آورد، الله متعال نزدیک شده، و سپس نسبت به بندگان خویش برای فرشتگان فخر می فروشد، و می پرسد: این مردم به دنبال چه چیزی هستند؟)) (روایت مسلم).

حج نمودن باعث پاک شدن گناهان و معاصی می گردد، رسول الله ﷺ فرمودند: ((هر کس به حج بیت الله رفته، و در آن مرتکب فحاشی و فسق و فجور نگردد، مانند روزی که از مادرش متولد شده است بر خواهد گشت)) (متفق علیه)، ابن حجر رحمه الله می گوید: «ظاهر حدیث دلالت بر مغفرت گناهان کبیره و صغیره دارد»، و با حج نمودن گناهان و لغزش ها از بین رفته و نابود می گردند؛ رسول الله ﷺ فرمودند:

((آیا نمی دانی که اسلام ما قبل خویش را از بین برده و صاف می گرداند، و همانا هجرت کردن نیز گذشته و ما قبل خودش را صاف نموده و از بین می برد، و همانا حج ما قبل خویش و گذشته را از بین برده و صاف می گرداند؟)) (روایت مسلم)، نووی رحمه الله می گوید: «یعنی: گناه را ساقط کرده و اثر آنرا پاک می گرداند».

حج رکنی است که پر از دروس و عبر می باشد، و بزرگترین هدف آن: توحید الله و تنها پرستیدن اوست، چرا که با وارد شدن به آن اعلام توحید و براءت از شرک صورت می گیرد: «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ»؛ و برای آشکار نمودن توحید و پاک شدن از شرک کعبه بنا گردید:

﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا
وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾

﴿و چون برای ابراهیم جای خانه را معین کردیم [بدو گفتیم] چیزی را با من شریک مگردان و خانه ام را برای طواف کنندگان و قیام کنندگان و رکوع کنندگان [و] سجده کنندگان پاکیزه دار﴾ (سوره ابراهیم: 26).
و با آشکار شدن توحید در هر سرزمینی و کشوری؛ امن و امان به دنبال آن خواهد آمد، همانگونه که الله متعال فرمود:

﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا﴾

﴿و چون خانه [کعبه] را برای مردم محل اجتماع و [جای] امنی قرار

دادیم) (سوره البقره: 125)

و در حج ایمان به پیامبران تجلی یافته و محبت آنان پر رنگ تر خواهد شد، چرا که نحر کردن و رمی جمرات از سنت پیامبر مان ابراهیم علیه السلام می باشند.

و دعا همان عبادت است، و امید اجابت شدن دعوات حجاج بالا می باشد، و دعای ابراهیم علیه السلام از قبول شدن اعمال، و ثبات بر اسلام، و آرزوی مناسک حج، و اینکه از اهل مکه پیامبری بفرستد که بر آنان آیات الهی را خوانده و به آنان کتاب و حکمت را بیاموزد، و اینکه مکه سرزمینی امن و در آن رزق و روزی فراوان باشد، و مردم به سوی آن روی بیاورند، و اینکه او و فرزندانش از عبادت بت ها دور کرده شوند، و نیز از کسانی باشند که نماز را پا برجا می دارند، و همچنین دعای او برای خویش و برای مومنین تا مورد مغفرت الهی قرار بگیرند، همه و همه در خانه خدا بوده است.

و رسول الله ﷺ در جاهای مختلفی - مثل یوم عرفه، و در صفا و مروه - دعا نمودند، و حاجی باید با اقتدا کردن بر پیامبران در حج زیاد دعا بکند.

و توکل نمودن بر الله یکی از ارکان اسلام است، ابراهیم علیه السلام کعبه را با توکل بر الله بنا نهاد:

﴿رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ﴾

﴿پرووردگارا من [یکی از] فرزندانم را در دره ای بی کشت نزد خانه محترم تو سکونت دادم﴾ (سوره ابراهیم: 37).
پس مردم نتیجه و ثمره توکل او را دیدند:

﴿فَجَعَلَ أَفْعَادَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ﴾

﴿پس دلهای برخی از مردم را به سوی آنان گرایش ده﴾ (سوره ابراهیم: 37).

و در جمع شدن مردم در یک مکان مشخص نوعی یاد آوری است به فضل الهی نسبت به این امت و همچنین نشانه بزرگی و عظمت این دین می باشد.

و در حج و لاء و براء ثابت می گردد؛ رسول الله ﷺ به علی (ع) امر نمودند که با ندا دادن در موسم حج بگویند: ((بعد از این سال هیچ مشرکی حق حج کردن ندارد)) (روایت بخاری)، و در حج مخالفت کفار در عبادات زمان جاهلی آنان - از تلبیه گفتن، و حرکت کردن از مزدلفه و زیادی ذکر الله بعد از پایان مناسک حج، می باشد، ابن قیم رحمه الله

می گوید: «شریعت اسلامی بر مخالفت مشرکین بنا نهاده شد، مخصوصاً در مناسک حج».

وحج طولانی ترین و ظریف ترین عبادت بدنی در اسلام است، و عبادات در آن متنوع می باشند- از تلبیه گفتن، و طواف کردن، و رفتن به صفا و مروه، و اطراق کردن در منی، و سنگ زدن در جمرات، و تراشیدن سر، و قربانی نمودن- و تعظیم شعایر حج و کامل نمودن بندگی در آن نشانه تقوای قلوب می باشد، ابن قیم رحمه الله می گوید: «روح و روان عبادت همان: اجلال و محبت الله می باشد، هرگاه یکی از این دو از میدان عمل خارج گشت، آن را فاسد خواهد کرد».

و مناسک حج نشانه ای بر صبر کردن در عبادات می باشد؛ عایشه رضی الله عنها از رسول الله صلی الله علیه و آله پرسید: ((که ما جهاد را بالاترین عبادت می دانیم، آیا جهاد نکنیم؟ ایشان فرمودند: ولی برترین جهاد حج مقبول است)) (روایت بخاری).

و استجابت کردن امر الهی- اگر چه حکمت آن برای بنده روشن نگردد- از واجبات تسلیم شدن در برابر الله می باشد، الله متعال خطاب به ابراهیم در حالیکه او در بیابانی بی آب و علف به سر می برد گفت:

﴿وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا﴾

﴿و در میان مردم برای [ادای] حج بانگ برآور تا [زایران] پیاده به سوی تو روی آورند﴾ (سوره الحج: 27).

پس امر الهی را پذیرفته و برای حج بانگ بر آورد، و این شد که مردم مشتاقانه و با خرج کردن اموال و دارایی خویش به مکه روی آوردند، ابن کثیر رحمه الله می گوید: «هیچ کس از مسلمین نیست مگر اینکه خواهان دیدار کعبه می باشد، پس مردم از هر نقطه و مکانی از سرزمین خویش به سوی آن می آیند».

حج رکنی است که پیروی نمودن او امر پیامبر صلی الله علیه و آله در آن به وقوع خواهد پیوست، عمر بن الخطاب رضی الله عنه -خطاب به حجر اسود- می گوید: «سوگند به ذات الله، همانا من می دانم که تو سنگی بیش نیستی، و فایده و ضرری نخواهی رساند، اگر من رسول الله صلی الله علیه و آله را نمیدیدم که تو را می بوسد، هرگز تو را نمی بوسیدم» (متفق علیه).

و اساس عبادات بر پیروی می باشد، و نو آوری در آنها هیچ راهی ندارد؛ پس طواف کردن وسیع بین صفا و مروه هفت بار می باشد، و حکمت این کار دور از ادراک عقول می باشد، به این دلیل رسول الله صلی الله علیه و آله خطاب به حجاج فرمودند: ((از من مناسک خویش را بگیرید))

(روایت مسلم)، و طواف کردن را الله متعال جز بر کعبه مشروع و جایز نکرده است، و طواف کردن بر غیر کعبه چیزی جز نابودی نیست.

و وقت مسلمان گرانبهاست، و در هر روز در حج نوعی عبادت قرار دارد که با عبادت روز گذشته فرق می کند، و هر کدام از این عبادات با پایان وقتش، نیز به پایان خواهد رسید؛ مثلاً حرکت کردن از عرفه بعد از غروب خورشید است، و وقت اقامه شبانه در منی با طلوع خورشید پایان خواهد یافت، و دوری از لباس های دوخته شده یاد آور نزدیکی پوشیدن کفن هاست، الله متعال در نهایت حج اینگونه فرمود:

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾

﴿و از خدا پروا کنید و بدانید که شما را به سوی او گرد خواهد آورد﴾ (سوره البقره: 203).

تا یاد آوری باشد برای بندگان.

و اختلاف منزلت و جایگاه مردم در تقوای آنان نهفته است، و حج بهترین فرصت برای کسب تقوا می باشد:

﴿وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى﴾

﴿و برای خود توشه بگیرید که در حقیقت بهترین توشه پرهیزگاری است﴾ (سوره البقره: 197).

و قلب ها با یاد و ذکر الله زنده می گردد، و الله در ایام حج امر به زیادی ذکر و یاد خویش نموده و می فرماید:

﴿وَأذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ﴾

﴿و خدا را در روزهایی معین یاد کنید﴾ (سوره البقره: 203).

و الله متعال جاهای خاصی را برای ذکر و یاد خویش تعیین و مشخص نموده است؛

﴿فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ

الْحَرَامِ وَأَذْكُرُوهُ كَمَا هَدَيْتُمْ﴾

﴿پس چون از عرفات کوچ نمودید خدا را در مشعر الحرام یاد کنید و یادش کنید که شما را که پیشتر از بیراهان بودید فرا راه آورد﴾ (سوره البقره: 198).

و فرمود:

﴿ثُمَّ أَفِضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ﴾

﴿پس از همان جا که [انبوه] مردم روانه می شوند شما نیز روانه

شوید و از خداوند آمرزش خواهید که خدا آمرزنده مهربان است) (سوره البقره: 199).

وبا پایان رساندن اعمال حج الله متعال حاجی را امر به زیادی ذکر و یاد خویش نموده و فرمود:

﴿فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ ءَابَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا﴾

«و چون آداب ویژه حج خود را به جای آورید همان گونه که پدران خود را به یاد می آورید یا با یادکردنی بیشتر خدا را به یاد آورید» (سوره البقره: 200).

رسول الله ﷺ فرمودند: ((همانا طواف کردن حول کعبه، وسعی بین صفا و مروه، ورمی جمرات؛ برای برپاداشتن ذکر و یاد الله گماشته شده اند)) (روایت احمد).

حج یعنی کاشتن صفات و اخلاق نیکو و پسندیده در وجود انسان، و تشویق کردن او برای هر کار نیک، الله متعال می فرماید:

﴿فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ

وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمَهُ اللَّهُ﴾

«پس هر کس در این [ماه]ها حج را [برخود] واجب گرداند [بداند که] در اثنای حج همبستری و گناه و جدال [روا] نیست و هر کار نیکی انجام می دهد خدا آن را می داند» (سوره البقره: 198).

و حج یعنی ثابت و استوار کردن مبدأ برادری ورد و بدل کردن منافع مشترک مادی و معنوی؛ همانگونه که الله متعال بیان نمود:

﴿لِيَشْهَدُوا مَنَفَعَ لَهُمْ﴾

«تا شاهد منافع خویش باشند» (سوره الحج: 28).

قرطبی رحمه الله می گوید: « مراد یعنی: منافع آنان از مناسک و تجارت و بخشش و مغفرت، گرفته تا منافع دنیوی و اخروی»، و شعایر حج نشانه ای از دوستی و همبستگی در جامعه می باشد؛ الله سبحان فرمود:

﴿فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ﴾

«پس از آنها بخورید و به درمانده مستمند بخورانید» (سوره الحج: 28).

وبعد، ای مسلمانان:

بدانید که ثمره حج رسیدن به بهشت جاویدان است، رسول الله ﷺ

فرمودند: ((حج مقبول پاداشی جز بهشت ندارد)) (متفق علیه)، پس خوشا به حال کسی که حج بیت الله الحرام را با اخلاص نیت به جای آورد، و در ادای مناسک آن به رسول الله ﷺ اقتدا نماید، در حالیکه از پرودگار خویش خواستار پاداش دنیا و آخرت باشد.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا﴾

﴿بی گمان کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند باغهای فردوس جایگاه پذیرایی آنان است﴾ (سوره الکهف: 107).
الله متعال در قرآن برای من و شما برکت قرار دهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

ای مسلمانان:

الله متعال نسبت به بندگان خویش صاحب لطف است، پس هر کس توانایی حج خانه خدا را نداشت برای او مشروع است تا با حجاج در ذکر و تکبیر گفتن در ده روز مبارک ذی الحجه خویشتن را شریک حجاج سازد، و روزه روز عرفه برای کسانی که توفیق حج را حاصل نکرده اند، سبب بخشیدن گناهان می گردد، رسول الله ﷺ فرمودند: ((از الله متعال امید دارم که روزه روز عرفه سبب بخشش گناهان یک سال قبل و یک سال بعد از خویش گردد)) (روایت مسلم).

و روزهای مسلمین روزهای خوش کامی و شادی می باشد، و الله متعال برای این امت اظهار شادی برای عبادت و بعد از به پایان رساندن رکنی از ارکان اسلام را مشروع قرار داده است؛ همانگونه که بعد از رمضان عید بوده، و بعد از عرفه نیز عید دومی را قرار داد، الله متعال در این عید خوردن و نوشیدن و ذکر و یاد خویش را مستحب قرار داده است، رسول الله ﷺ فرمودند: ((روزهای تشریق: روزهای خوردن، نوشیدن، و ذکر و یاد الله متعال می باشد)) (روایت مسلم)، و ذکر و یاد الله آن هنگام که مردم از آن غافل بوده و مشغول خوشحالی کردن بوده در خوشی های خویش به سر باشند، دارای جایگاهی خاصی می باشد، و بهترین روز عید همان روزی است که ذکر و یاد الله در آن ظاهر و آشکار باشد.

سپس بدانید که الله متعال شما را امر به سلام و درود فرستادن برای پیامبر خویش نموده است.

حج طولانی ترین عبادت بدنی⁽¹⁾

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقى به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

أَمَّا بَعْدُ:

تقوای الله را ای بندگان الله – پیشه کنید، و او را در نهان و پنهان مراقب اعمال خویش بدانید.

ای مسلمانان:

الله متعال بی نیاز و قدرت مند است، و همگان محتاج او می باشند، الله متعال مخلوقات را جهت زیادی و یا افزودن بر قدرت و جلال خویش خلق نکرد، بلکه آن ها را جهت حکمتی بس بزرگ آفرید: که همان بندگی او می باشد، تا با آن سعادت مند گردند.

و با فضل و رحمت خویش اعمالی و اقوالی را برای آنان مشروع نمود تا به وسیله آن به الله نزدیک گشته، و پاداش و جزای شان افزوده و حاجات شان بر آورده گردد، و الله متعال از بین عبادات خویش تحقیق توحید و عمل به آن و پرهیز نمودن از نواقض آنرا با فضیلت ترین و بهترین عمل قرار داد، و آشکار نمودن این عمل را پاکیزه ترین و نیکو ترین اقوال قرار داد، رسول الله ﷺ فرمودند: ((محبوب ترین گفتار نزد الله چهار تا می باشند: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ)) (روایت مسلم)؛ بلکه الله متعال توحید خویش را شرط قبولی تمام اعمال نیک قرار داد، و اگر این شرط کامل نباشد، عمل شخص هیچ نفعی برای او نداشته و مردود است؛ الله سبحان فرمود:

﴿وَلَقَدْ أَوْحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِن أَشْرَكْتَ

لِيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

﴿و قطعاً به تو و به کسانی که پیش از تو بودند وحی شده است اگر شرک ورزی حتماً کردارت تباه و مسلماً از زیانکاران خواهی شد﴾ (سوره الزمر: 65).

(1) این خطبه در یکم ذی الحجه سال 1432 هجری در مسجد رسول الله ﷺ ایراد شده است.

و برای به حقیقت پیوستن اساس و بنیاد دین و آشکار شدن آن در کردار و گفتار بندگان: الله متعال عبادات متنوعی را مشروع قرار داد تا با آن ذات الله در هر وقت و زمانی مورد تعظیم قرار گیرد، همانگونه که موسمی از موسم های عبادت تمام نشده مگر اینکه به دنبالش موسمی دیگر در راه است تا در آن توحید الله را آشکار ساخته و برای او سر تعظیم فرود آورند؛ پس الله متعال طولانی ترین عبادت را که بندگان در آن روزهای متوالی مانده تا توحید الله را آشکار ساخته، و عبادت غیر از او را باطل بدانند، فرض قرار داد.

تا با آن اموال و اجساد خویش و همچنین قلب ها و زبان های شان را تزکیه و پاک گردانند، هر کس آنرا همانگونه که الله متعال امر نموده است ادا بکند، تمامی گناهانش از صفحه های اعمالش پاک خواهد گشت، رسول الله ﷺ فرمودند: ((هر کس جهت ادای حج به کعبه آمد، و در آن مرتکب فسق و فجور نگردد؛ به مانند روز ولادت خویش از آن بر خواهد گشت)) (متفق علیه).

و حجاج در حج مورد عنایت بس بزرگ الهی قرار خواهند گرفت، و روزی در آن قرار دارد، که در آن روز بیشترین انسان ها از آتش دوزخ رها خواهند گشت، رسول الله ﷺ فرمودند: ((هیچ روزی مثل عرفه وجود ندارد که به اندازه آن الله متعال انسان ها را از آتش جهنم رها سازد، پروردگار نزدیک شده، و نسبت به بندگانش فخر می فروشد، و از فرشتگان می پرسد: که این بندگان برای چه اینجا حاضر شده اند؟)) (روایت مسلم)، و هر کس از محرمات حج خویش را محفوظ نگه دارد، الله متعال به او وعده بهشت داده است؛ رسول الله ﷺ فرمودند: ((حج مقبول پاداشی به جز بهشت ندارد)) (متفق علیه).

حج رکنی از ارکان اسلام است، که سرشار از منافع و عبرت می باشد، الله متعال به بندگان امر نمود تا آنرا در پاک ترین و بهترین مکان به جای آورند، که در آن شرف مکان و شرف زمان با هم جمع گردد، و ابراهیم خلیل در آن خانه خدا را بر اساس تقوی و اخلاص بنا نهاد، و الله متعال بنای ابراهیم را ماندگار کرد تا بندگان بدانند چیزی جز آنچه که فقط برای رضای الله انجام گیرد باقی نخواهد ماند، و حجاج عبادت خویش را با آشکار نمودن یگانگی الله و بیزاری از شرک «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ

لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ» آغاز می کنند. و شهادت اینکه محمد رسول و فرستاده الله است کامل خواهد شد مگر

با اطاعت و پیروی از رسول الله ﷺ، و اقتدا نمودن به او، و بوسیدن حجر اسود نمونه ای از اتباع منهج رسول الله ﷺ می باشد، پس بوسیدن آن جهت عبادت است و نه برای تبرک جستن از آن، چرا که حجر الاسود سنگی بیش نبوده و نفع و ضرری برای کسی ندارد؛ عمر رضی الله عنه فرمود: «به الله سوگند: که کم می دانم که تو سنگی بیش نبوده و صاحب هیچ ضرر و زیان و یا فایده ای برای کسی نیستی، اگر من رسول الله ﷺ را نمیدیدم که تو را می بوسد هرگز تو را نمیبوسیدم» (متفق علیه).

و در پوشیدن احرام نوعی مخالفت کردن با هوای نفس است، پس در حج پوشیدن لباس دوخته و استعمال خوش بویی و کوتاه کردن ناخن ها و عقد نکاح همگی جایز نیستند.

وسپاهی حجر الاسود پندی است برای بندگان جهت اینکه شومی گناهان بر جمادات نیز اثر می گذارد، و اثر آن بر قلب بس بزرگ است، رسول الله ﷺ فرمودند: ((حجر الاسود در حالی از بهشت فرود آمد که از شیر سفید تر بود، ولی گناهان بنی آدم آنرا سیاه و تار گردانید)) (روایت ترمذی).

و حاجی اثر گناه را بر گناهکار می بیند، پس ابلیس سه مرتبه جلوی راه ابراهیم ظاهر گشت تا او را از اجرای امر الهی در ذبح نمودن فرزندش اسماعیل باز دارد؛ پس ابراهیم علیه السلام با دشمنی کامل و ذلیل کردن ابلیس به سوی او سنگ برتاب می کرد، و در ظاهر شدن ابلیس بر سر راه ابراهیم علیه السلام یاد آوری است برای بنده که ابلیس در چندین جا و مکان بنده را دچار وسوسه خواهد کرد تا از امر الهی دست باز دارد.

و حج اعلامی است برای بندگان که همانا اسلام دین بر حق است، هرگز نخواهی دید که بندگان در مکان خاصی در این کره خاکی اینگونه و با اختلافات فرهنگی و اجتماعی و جایگاه های مختلف گرد هم آیند، این خود نشانه بزرگی و عظمت اسلام است.

و حج آشکار نمودن معنای ربوبیت پروردگار است، و اینکه قلب های بندگان را الله متعال آنگونه که میخواهد می چرخاند، پس حاجی و غیر حاجی همگان به این یقین خواهند رسید که همانا هدایت تنها در دست الله می باشد، و فضل و کرم اوست و به هر کس که بخواد ارزانی می دارد. و در انجام دادن این رکن انتظام و ترتیب خاصی وجود دارد که پی

در پی است، همانگونه که در زمان و مکان آن نیز دقت خاصی قرار دارد، پس عبادت در شب - مانند اطراق کردن در مزدلفه- و عبادت کردن در روز -مانند ایستادن در عرفه- و عبادت با زبان مانند تلبیه تکبیر گفتن، و عبادتی دیگر با اعضاء مانند - رمی جمرات و طواف بیت الله- و همه این ها اشاره به این دارد که تمام حیات و وجود انسان برای الله متعال می باشد.

و حساب اعمال به پایان آن وابسته است، و به درستی که اثر خاتمه اعمال در میدان محشر دیده خواهد شد؛ همانگونه که صدقه دهنده روز قیامت زیر سایه صدقه خویش قرار گرفته، و حاکم عادل بر بالای منابر در سمت راست الله، قرار می گیرید، و هر کس در حالت احرام و تلبیه گفتن بمیرد، به همان حالت از قبر بر خواهد خواست.

و شایسته است برای بنده که با طلوع فجر روز خویش برای پایان عمر خویش آمادگی بگیرد، همانگونه که رسول الله ﷺ فرمودند: ((در این دنیا به مانند شخصی غریب و یا رهگذر باش)) (روایت بخاری)، و هر کس قلب خویش را متعلق به الله و آخرت بگرداند، و به آرزوهای دنیوی دل نبسته و توشه ی تقوای خویش را برای سفر آخرت فراهم نمود، به راستی که به رستگاری و کامیابی نایل گشته است.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ

عَمِيقٍ * لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا

رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِيعُوا أَمْرَ الْفَقِيرِ﴾

﴿و در میان مردم برای [ادای] حج بانگ برآور تا [زایران] پیاده و [سوار] بر هر شتر لاغری که از هر راه دوری می آیند به سوی تو روی آورند﴾ تا شاهد منافع خویش باشند و نام خدا را در روزهای

معلومی بر دامهای زبان بسته ای که روزی آنان کرده است ببرند پس از آنها بخورید و به درمانده مستمند بخورانید﴾ (سوره الحج: 27-28).
الله متعال در قرآن برای من و شما برکت قرار دهد.

خطبه دوم

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقی به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

ای مسلمانان:

الله متعال مکان هایی را با فضیلت و دارای شرف و مکانت نموده است، و در طول سال زمان هایی را برگزیده است که در آن ها نفوس پاک گشته و پاداش عمل نیک افزون می گردد؛ پس از ماه ها: ماه حج و رمضان را انتخاب نمود، و از روزها و شب ها: ده شب اخیر رمضان و ده شب ذی الحجه را برگزید، و روزهای ذی الحجه بر ده روز آخر رمضان برتری دارند، رسول الله ﷺ فرمودند: ((هیچ عملی برتر از عمل ده روز ذی الحجه نیست، پرسیدند: حتی جهاد در راه الله؟ فرمودند: حتی جهاد؛ مگر شخصی که با مال و جان خویش به جهاد رفته باشد و از آن برنگردد)) (روایت بخاری).

و از انواع عمل نیک در آن: زیاد نیکی کردن به والدین و صلّه رحمی بیشتر با نزدیکان، و ذکر و یاد خدا و تلاوت بیشتر قرآن، و برطرف کردن حاجات نیاز مندان، و تکبیر گفتن، می باشند، همانگونه که صحابه رضی الله عنهم در بازار ها تکبیر می گفتند.

سپس بدانید که الله شما را امر به درود و سلام فرستادن بر پیامبر خویش نموده است....

روزهای حج (1)

الله را بر احسان و خوبی هایش حمد و ثنا می گویم ، و او را بر توفیق و نعمت هایش شکر گذاریم و برای تجلیل از بزرگی الله شهادت می دهیم که هیچ معبود بر حقى به جز الله نیست، و شهادت می دهیم که محمد بنده و فرستاده ی اوست، درود بی کران الله بر او صحابه کرامش باد.

پس -ای بندگان الله- تقوای خدا را پیشه کرده آنرا پناهگاه خویش قرار داده و به آن چنگ بزنید، و چرا که هر کس به ریسمان امید الهی چنگ بزند او را کامیاب نموده و هدایت خواهد کرد، و هر کس به او پناه ببرد از او حفاظت خواهد کرد.

ای مسلمانان:

در چهار چوب امنیت، آرزوها به حقیقت خواهد پیوست، و در سرزمین امن و امان نفوس انسان های نیکو گشته به مقام والا و شایسته خواهد رسید، در کنار خانه خدا ترس معنایی ندارد:

﴿وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا﴾

﴿و هر که در آن درآید در امان است﴾ (آل عمران: 97).

وقداست و پاکی خانه خدا فراتر از این می باشد؛ تا جایی که در آن شکار پرندگان و یا راندن حیوانات، و قطع نباتات جایز نبوده، و برداشتن اشیاء گم شده جز برای پیدا کردن صاحب آن درست نیست.

و خانه ی با شرف الهی نشانه ای است برای دین مبین و یگانه پرستی اسلام، همان چیزی که هدف حجاج بیت الله می باشد، قواعد آن بر مبنای اخلاص بنا نهاده شد، و با خشیت و تقوای الهی به پا خواست، با دستان پیامبری به همراهی پیامبری دیگر این اصول و قواعد بالا برده شد، در حالیکه با شرف ترین خانه را بنا کرده و بالا می برند، ترس و بیم این را دارند که از آنها مورد قبول الهی قرار نگیرد، پس به الله پناه برده در حالیکه می گفتند:

﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾

﴿پروردگار ما از ما بپذیر که در حقیقت تو شنوای دانایی﴾ (سوره البقره: 127).

پس این خانه والا مقام دارای بنایی بلند و بزرگ گشت، که ارکان آن

(1) این خطبه در 9 ذی الحجه سال 1419 هجری در مسجد رسول الله ﷺ ایراد شده است.

ثابت، و در طول تاریخ در امن و امان الهی و پناه او قرار دارد، نسل ها پی در پی به حج آن خواهند آمد، و مسلمین برای رسیدن به کنار آن از همدیگر سبقت می گیرند.

و بودن در کنار آن یعنی امنیت و اطمینان، و در کنار آن هر گونه محصول و یا میوه ای خواهی یافت:

﴿أَوَلَمْ نُمْكِنْ لَهُمْ حَرَمًا ءَامِنًا يُجَبِّئُ إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِّزْقًا مِّنْ لَّدُنَّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾

پای آنان را در حرمی امن جای ندادیم که محصولات هر چیزی که رزقی از جانب ماست به سوی آن سرازیر می شود ولی بیشترشان نمی دانند (سوره القصص: 57).

در کنار خانه خدا روح و روان ها پاک گشته، و قلب ها نیز نرم می گردد، همانا این خانه همان قبله ایست که در نماز به سوی آن روی کرده و صف ها برای نماز به دور آن گرد خواهد آمد، و در کنار آن پرچمی را که زیر سایه آن قرار می گیرند را خواهند یافت، و با آن و در کنار آن حرکت خواهند کرد، همانا این پرچم همان پرچم ایمان است که در زیر سایه آن اختلاف جنس ها و رنگ ها، و گویش ها و سرزمین ها معنایی ندارد، در زیر آن قدرت جمع شدن و ثمره با هم بودن را خواهند دید، و دعا کننده برای این جمع بزرگ و انبوه ابراهیم خلیل الرحمن بود:

﴿وَإِذْ فِي النَّاسِ بِالْحِجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ

يَأْتِيكَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ﴾

﴿و در میان مردم برای [ادای] حج بانگ برآور تا [زایران] پیاده به سوی تو روی آورند﴾ (سوره الحج: 27).

و هدف این جمع شدن: همان یگانه پرستی و اخلاص عمل برای الله میباشد.

ای مسلمانان:

حج اجتماع گاه بزرگ اسلام است، که در آن قافله های مسلمین به سبب دعای ابراهیم به هم می پیوندند، و هنوز قلب های مسلمانان وابسته به آن بوده، و مشتاق دیدار و طواف کردن، و بودن در کنار آن می باشند. و با مشاهده نمودن آن چه در حج اتفاق می افتد؛ به یاد آن لحظه ای خواهی افتاد که ابراهیم اسماعیل و مادرش را کنار خانه خدا ترک کرده و با آنان خدا حافظی می کند، و امر آنان را به الله می سپارد، و با دعا کردن و توکل به الله پناه می برد:

﴿رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ﴾
 ﴿روردگارا من [یکی از] فرزندانم را در دره ای بی کشت نزد خانه
 محترم تو سکونت دادم﴾ (سوره ابراهیم: 37).

وبه یاد هاجر خواهی افتاد که دوان دوان بین صفا و مروه- برای
 خودش و فرزند شیر خواره اش به دنبال آب می گشت، در حالیکه تشنگی
 و خستگی و غم و اندوه از دست دادن طفل او را از پای در آورده بود،
 و در این حالت سخت و درد آور: به هیچ بت و یا سنگی پناه نبرد که به آن
 توسل بجوید؛ بلکه به خدای یگانه و بی همتای خویش پناه جست، که در
 نتیجه آب از میان دستان طفل شیر خوار فوران نمود، و این همان آب
 زمزم است- ثمره توکل بر الله- چشمه ی رحمت و خیرات و برکات در
 صحرای خشک و بی آب و علف:

﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾

﴿هر کس بر خدا اعتماد کند او برای وی بس است﴾ (سوره الطلاق: 3).

و در تلاش کردن هاجر: اعلامی است بر اهمیت دعا و توکل بر الله،
 در سایه رحمت و توفیق الهی همراه با ارتباط با اودر هر مرحله از سعی
 کردن- فرقی ندارد که بین صفا و مروه باشد و یا در مراحل زندگی
 و سختی های آن-.

سپس حادثه ها و واوضاع گوناگون زندگی پشت سر هم در ذهن
 حاجی تداعی خواهد کرد؛ پس به یاد پیامبر هدایت و رحمت- محمد ﷺ-
 خواهد افتاد- که کودکی و نوجوانی خویش را در بَطْحَاءِ مکه سپری
 نمودند، در حالیکه پدر و مادر خویش را از دست داده بود، در کنار خانه
 خدا گوسفند می چرانید، تا اینکه پیام والا مقام و ماندگار رسالت سراغ
 ایشان آمد، که به سبب آن مورد انواع اذیت و آزار قرار گرفته و مورد
 تمسخر واقع شد، سپس جهت تقویت و توان مند ساختن اسلام به مدینه
 هجرت نمودند، و دوباره جهت ادای حجه الوداع رهسپار مکه گشتند، در
 حالیکه صحابه کرام ایشان دور تا دور شان را گرفته بودند، و وعده الهی
 برای پیامبران و پیروان شان به تحقیق خواهد پیوست:

﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدُ﴾

﴿در حقیقت ما فرستادگان خود و کسانی را که گرویده اند در زندگی
 دنیا و روزی که گواهان برپای می ایستند قطعاً یاری می کنیم﴾ (سوره
 الغافر: 51).

ای مسلمانان:

حج یعنی اخلاص قلب و خالی شدن آن از هر هوا و هوس نفسانی، و تسلیم بودن آن برای بندگی و خدمت الله؛ و حج بیزاری و پاک‌ی از گناهان و آثار و پیامد های آن است، و حج رهایی از آتش دوزخ و رسیدن به بهشت برین است، و در حج هر گونه اختلاف جنس و یا گویش و رنگی از بین خواهد رفت، و در کنار آن ترازوی ثابت تقوا باقی خواهد ماند:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا

﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ﴾

﴿ای مردم ما شما را از مرد و زنی آفریدیم و شما را ملت ملت و قبیله قبیله گردانیدیم تا با یکدیگر شناسایی متقابل حاصل کنید در حقیقت ارجمندترین شما نزد خدا پرهیزگارترین شماست بی تردید خداوند دانای آگاه است﴾ (سوره الحجرات: 13).

حج همان مناسک به همراه عبادت است، عبادت و فرمانبرداری، مجاهده کردن و صبر پیشه نمودن، شکر نمودن و تلبیه گفتن، آرامش و سنگینی، شکستگی و ابراز سرافکندگی در پیشگاه الله می باشد، و در حج تنوع عبادت و اختلاف وجود دارد؛ پس ذکر و یاد الله همیشه همراه حاجی خواهد ماند:

﴿فَإِذَا أَقَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ

﴿وَأَذْكُرُوا لَهُ كَمَا هَدَيْتُمْ﴾

﴿پس چون از عرفات کوچ نمودید خدا را در مشعر الحرام یاد کنید و یادش کنید که شما را که پیشتر از بپراهان بودید فرا راه آورد﴾ (سوره البقره: 198).

و در آن استغفار و طلب بخشش گناهان است:

﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ﴾

﴿پس از همان جا که [انبوه] مردم روانه می شوند شما نیز روانه شوید و از خداوند آمرزش خواهید که خدا آمرزنده مهربان است﴾ (سوره البقره: 199).

ذکر و یاد الله در هر حالت به همراه آنان خواهد بود، و شرف حجاج در «لَبَيْتِكَ لَا شَرِيكَ لَكَ» می باشد.

ای بندگان خدا:

در روز عرفه ی مشهور زمین شاهد افواج حجاج می باشد، در آن

اشک‌ها ریخته خواهد شد، و گناهان بخشیده خواهد شد، هیچ روزی بیشتر از روز عرفه آزادی از جهنم و رهایی از آن را ندارد، همراه با مغفرت الله برای گناهان و افتخارکردن بر بندگان که در عرفه ایستاده اند.

در ایستادن و برگشتن آنان: یاد آوری است برای مومنان در میدان محشر که برای حل و فصل و قضاوت به سوی آن روانه خواهند شد، زمانی که آنان را هنگام خوابیدن در مزدلفه و اطاعت از امر الهی ببینی، و در صبحگاه به سوی الله با ذکر و یاد او روانه مشعر الحرام گشتند، سپس به منی رسیده- تا با آن به آرزوهای خویش دست پیدا بکنند- و با سنگ زدن به جمرات، سرهای خویش را تراشیدند، و قربانی های خویش را سر بریدند، و با آن از الله خواستار هدایت و رهنمایی بودند، و جهت ادای طواف افاضه روانه خانه خدا گشتند، و بین صفا و مروه سعی نمودند، و با آن حج خویش را به پایان رساندند.

پس چه زیباست عمل خوب و مورد قبول الهی، و چه زیباست سعی و تلاشی که مورد تشکر الهی قرار بگیرد؛ پس برای این چنین اموری باید سعی و تلاش نمود، و در تلاش نمودن و مجاهدت کردن در بندگی الله مسلمانان از همدیگر پیشه خواهند گرفت؛ پس خوشا به حال کسی که به ندای الهی لبیک گفته، و خانه او را طواف بکند، و پیروزی بس و الایی است برای کسی که به عرفات رفته و در آن تلبیه و الله اکبر سر دهد؛ پس با آن گناهانش بخشیده شده و به خواسته خویش خواهد رسید.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحَسَنُ مَّا بِي﴾

﴿کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند خوشا به حالشان و خوش سرانجامی دارند﴾ (سوره الرعد: 29).

الله متعال در قرآن برای من و شما برکت قرار دهد....

خطبه دوم

سپاس خدایی را که هر کس از بندگانش را که خواست توفیق زیارت خانه خویش را به او عطا نمود، و آنان را برای مشتاق شدن به مشاعر بزرگ حج انتخاب کرد، و ذات پاکش را بر فضل و کرم و نعمت های بی پایانش سپاس می گویم.

و گواهی می دهم که هیچ معبودی به جز الله نبوده و او هیچ شریک و همتایی ندارد، پادشاهی که از همه چیز با خبر است، و گواهی می دهم که همانا محمد بنده و فرستاده اوست، بهترین معلم و پیشوا، درود بی کران الهی بر او و بیاران نیک و بزرگوارش باد.

ای مسلمانان:

همانا از مقاصد اسلام برای مشروع نمودن حج: به تحقیق رساندن مفهوم برادری زیر سایه تقوا و شهادت حق الهی می باشد.

و در حج گره برادری مسلمانان محکم می گردد، که این نشانه بزرگی و عزت اسلام است، در آن معنای برابری اسلامی در بهترین نوع خویش ظاهر و آشکار خواهد شد، و محبت و الفت بین آنان رایج خواهد شد.

یکدستگی و دوستی زمانی آشکار و ظاهر خواهد گشت که مسلمانان همگی در یک مکان جمع می گردند، در یک وقت و در یک لباس، در حالیکه همگی از یک پروردگار طلب حاجت می کنند، در حال درماندگی و خشوع، هیچ فرقی بین آنان نیست، و هیچ رنگی بر دیگری برتری ندارد، و جای هیچ تعجبی نیست که الله متعال در این روز - روز عرفات - آیه کامل شدن دین را فرو فرستاد:

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ﴾

(امروز دین شما را کامل نمودم) (سوره المائده: 3).

و حج میدانگاه حرکت کردن به سوی هدایت قرآن و سنت رسول الله ﷺ می باشد؛ ثمره همکاری بر عمل نیک و پسندیده و تقوا همان همدستگی و فهم صحیح اسلام و عمل نمودن به آن خواهد بود.

ای بندگان خدا:

کسی که به سبب عذری از عمل باز مانده است با عمل کننده در اجر و پاداش شریک می باشد، چه بسا کسانی که با قلب های شان شتافتند ولی از کسانی که با بدن های شان روانه گشتند، سبقت و پیشه گرفتند؟! و هر کس از شبانه رفتن به مزدلفه عاجز و ناتوان ماند، باید بر برای رسیدن به طاعت و بندگی الله عاجز نماند، و روزه روز عرفه مستحب است؛

رسول الله ﷺ فرمودند: ((امیدوارم که روزه روز عرفه سبب بخشش گناهان یک سال قبل و بعد از خودش باشد)) (روایت مسلم).

پس با حجاج در دعا و تهلیل و تکبیر و تحمید و دیگر انواع ذکر ها هم صدا باشید، چرا که پروردگار تان کریم است، این گونه زمان ها - زمان های عبادت- را قبل از فوت شدن آن غنیمت بشمارید؛ چرا که زندگی منزلگاه فرصت هاست، و روزهای آن اندک شمار بوده، و عمرها کوتاه می باشند.

سپس بدانید که الله شما را امر به درود و سلام فرستادن بر پیامبر خویش نموده است....

فهرس الموضوعات

5.....	المُقَدِّمَةُ
7.....	شهادتین
9.....	فضلیت کلمة التوحید
20.....	پیامبر خویش علیه السلام را بشناس
31.....	نماز
33.....	جایگاه نماز در اسلام
41.....	جایگاه و منزلت نماز در دین
51.....	واجب بودن نماز جماعت
59.....	زکات
61.....	زکات
67.....	فضلیت صدقه دادن
73.....	فضلیت نفقه دادن
81.....	روزه رمضان
83.....	آمادگی برای رمضان
88.....	رمضان فرا رسید
94.....	روزهایی گرانها
100.....	فضیلت ده شب آخر رمضان
106.....	شب قدر
112.....	بار سفر بستن رمضان
116.....	به پایان رسیدن رمضان
121.....	حج
122.....	سفر حج
131.....	مقاصد حج
139.....	حج طولانی ترین عبادت بدنی
144.....	روزهای حج
151.....	فهرس الموضوعات

انتشارات طالب العلم

00966506090448

آزادی ما

خطبه در پیر تو مسجد نبوی

ارکان ایمان

توحید

اخلاق

رسول الله ﷺ
وصحابه ایشان